

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Idrettshøgskolen, Finnmarksfakultetet

Friluftsliv og snøscooterkjøring blant ungdom i Finnmark

En studie av hva ungdom i Finnmark med og uten eierskap til snøscooter deltar på av friluftslivsaktiviteter, og hva snøscootereiere bruker kjøretøyet til.

Karl Atle Johnsen

Masteroppgave i idrettsvitenskap, juni 2015

Sammendrag

Våren 2014 gjennomførte Ungdata en landsomfattende undersøkelse på de videregående skolene. I tillegg til det ordinære spørreskjemaet fikk elevene i Finnmark spørsmål som var tilpasset fylket. Denne masteroppgaven kartlegger ungdommenes deltakelse på friluftsliv og snøscooterkjøring i Finnmark, og resultatene er sammenlignet med tidligere landsomfattende undersøkelser.

Ungdom som eier egen snøscooter deltar mer på friluftslivsaktiviteter sammenlignet med ungdom som ikke eier egen snøscooter. Selv om dette var et oppsiktsvekkende resultat viser det seg at ungdom som ikke eier egen snøscooter i Finnmark - stort sett - i like stor grad driver med friluftsliv sammenlignet med ungdom i resten av landet.

Det viser seg at de tradisjonsrike turaktivitetene, som gåturer og skiturer i fjell, skog og mark, er de friluftslivsaktivitetene som ungdom i Finnmark deltar mest på. Utover disse aktivitetene sier ungdommen at de deltar mye på bærplukking og alle former for fiske, og da spesielt isfiske. Snowboard, slalomski eller twintip, samt sykkelturner i terrenget, viser seg som populære livsstilaktiviteter.

Høstingsaktivitetene egg- og/eller soppstaking og jakt med våpen, samt livsstilaktivitetene hundekjøring, kano og kajakkpadling, klatring og kiting, viser lav deltakelsen blant ungdom i Finnmark.

Tidligere undersøkelser på området antyder at aktivitetsmønsteret er i endring mot mer fartsfylte og nye aktiviteter. Mine funn bekrefter dette langt på vei, men viser også at dette ikke har senket deltakingen på mange av de tradisjonelle aktivitetene.

Mange ungdommer er eiere av egen snøscooter, og deltar på ulike snøscooteraktiviteter. Det viser seg at de fleste kjører snøscooter alene, eller sammen med venner. Løypenettet brukes mye, og isfiske er en populær aktivitet på snøscooterturene. Stor deltakelse har også snøscooterkjøring knyttet til frakt av varer, ved eller lignende til hytta. Færre sier de deltar på snøscooterkjøring knyttet til reindrifta, konkurransekjøring og guidede-turer.

Mange av ungdommene som driver med friluftsliv og/eller snøscooterkjøring gjør flere aktiviteter i løpet av sesongen. Det ser ut til at ungdom som har prøvd en aktivitet i naturen, nesten uansett aktivitet, også ønsker å prøve andre aktiviteter.

Nøkkelord: Finnmark, ungdom, friluftsliv, snøscooterkjøring, endringer

Forord

Årstidene i Finnmark skaper kontraster ved skiftningene i lys, vær og føreforhold, og det siste året har gitt fine muligheter for friluftsliv og snøscooterkjøring. Jeg har til tross for dette mange ganger følt en avmakt for ikke å kunne benytte meg av disse mulighetene.

Prioritering av tidsbruken i over et år har vært nødvendig mens jeg har jobbet med denne masteroppgaven. Selv om jeg har prioritert bort mange turer i naturen har jeg gjennom dette teoretiske arbeidet jobbet med mine store interesser. Tiden har vært dyrebar for meg selv, men også for de rundt meg.

Jeg vil rette en stor takk til min familie, og da spesielt til min kone som har gitt mye av egen fritid, samt støttet meg i perioder hvor arbeidsmengdene har vært store.

Mine veiledere Herbert Zoglowek og Kolbjørn Rafoss har hele tiden vært til uvurderlig hjelp med sine konstruktive og forståelige tilbakemeldinger. Deres kunnskaper og egne interesser for temaet jeg har jobbet med har gjort veien mot ferdig masteroppgave lettere for meg. En stor takk til mine veiledere.

Videre vil jeg takke Boye Welde for hjelp med bruk av statistikkprogrammet SPSS, Gisle Holsbø Eriksen i Finnmark fylkeskommune for hans arbeid med datainnsamlingen, og ikke minst en takk til NOVA og KoRus for at jeg fikk bruke datamaterialet.

Helt til slutt vil jeg takke mine ledere/overordnede ved mitt arbeidssted Alta videregående skole som ved goodwill har gjort dette mulig for meg.

Men nå skal jeg til fjells.

Alta mai 2015

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
Forord	III
Innholdsfortegnelse	IV
Figuroversikt	VI
Tabelloversikt	VII
1 Innledning	1
1.1 Endringer i friluftslivet og snøscooterkjøringen – refleksjoner	1
1.1.1 Friluftsliv og snøscooterkjøring som ulike interessefelt	5
1.2 Utviklingstrekk som har formet friluftslivet	9
1.3 Snøscooteren i Finnmark, og noe om resten av landet	12
1.4 Problemstilling	13
1.5 Oppgavens struktur	14
2 Teori	15
2.1 Antony Giddens og den nye moderniteten	15
2.2 Andre forskere på området	17
2.2.1 Modernitet og identitet (Olve Krange og Tormod Øia)	17
2.2.2 Friluftslivet i endring! (Alf Odden)	19
2.2.3 Friluftsliv og opplevelser (Hans Gelter)	21
2.2.4 Ungdom og snøscooterkjøring (Grete Mehus)	22
2.3 Undersøkelser om friluftsliv	24
2.3.1 Levekårsundersøkelsene	24
2.3.2 Ung i Oslo og Ung i Norge undersøkelser	27
2.4 Friluftsliv- og/eller snøscooteraktiviteter	28
3 Metode	31
3.1 Vitenskapelig utgangspunkt	31
3.2 Utvalg	34
3.3 Forskningsdesign	36
3.3.1 Kvantitativ metode	36
3.3.2 Validitet og reliabilitet	37
3.4 Målenivået til dataene, og bruk av statistikk	39
3.4.1 Klassifisering av friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter	42
3.4.2 Forklaring av et fenomen	44
3.5 Etiske spørsmål	45
4 Resultatfremstilling og utredning	47
4.1 Friluftslivsdeltagelsen hos ungdom som er eiere og ikke eiere av snøscooter	48

4.1.1	Turaktiviteter	49
4.1.2	Høstingsaktiviteter	52
4.1.3	Livsstilaktiviteter.....	59
4.1.4	Friluftslivsaktiviteter som påvirker hverandre	65
4.2	Eierforhold til snøscooter, og bruk av kjøretøyet blant jenter og gutter.....	68
4.2.1	Nyttekjøring.....	70
4.2.2	Fornøyleskjøring	72
4.2.3	Konkurranseskjøring	77
4.2.4	Snøscooteraktiviteter som påvirker hverandre	78
5	Drøfting	83
5.1	Hva kjennetegner snøscootereide ungdom og annen ungdom sin friluftslivsaktivitet? ..	83
5.2	Hvilke snøscooteraktiviteter driver snøscootereide jenter og gutter med?.....	92
5.3	Konklusjon	99
6	Litteraturliste.....	103
	Vedlegg: Spørreskjema.....	105

Figuroversikt

Figur 1: Deltakelse på ulike friluftslivsaktiviteter i 2004. N=2522 (Odden, 2008, s.100-101).....	20
Figur 2: Deltakelse på fisketur, bær- eller sopptur og jakttur i perioden 1997-2014.....	25
Figur 3: Deltakelse på ulike friluftslivsaktiviteter i 2014, etter kjønn.....	26
Figur 4: Ungdom sin deltakelse på turaktiviteter, høstingsaktiviteter og livsstilaktiviteter. N=1511 ...	48
Figur 5: Ungdom som i løpet av siste sesong har gått fotturer i fjell, skog og mark. N=1173	50
Figur 6: Ungdom som i løpet av siste sesong har gått på ski i fjell, skog og mark. N=1176	51
Figur 7: Ungdom som i løpet av siste sesong har gått på jakt med våpen. N=1187	53
Figur 8: Ungdom som i løpet av siste sesong har fisket med stang i elv og vann. N=1181	54
Figur 9: Ungdom som i løpet av siste sesong har fisket i sjøen med stang, juksa eller garn. N=1184 .	54
Figur 10: Ungdom som i løpet av siste sesong har fisket på isen. N=1183.....	55
Figur 11: Ungdom som i løpet av siste sesong har sanket egg – og/eller sopp. N=1180.....	56
Figur 12: Ungdom som i løpet av siste sesong har plukket bær. N=1185.....	57
Figur 13: Ungdom som i løpet av siste sesong har drevet med alpint. N=1184.....	60
Figur 14: Ungdom som i løpet av siste sesong har syklet tur i terrenget eller fjellet. N=1172	61
Figur 15: Ungdom som i løpet av siste sesong har drevet med hundekjøring. N=1171	62
Figur 16: Ungdom som i løpet av siste sesong har padlet kano eller kajakk. N=1170	63
Figur 17: Ungdom som i løpet av siste sesong har drevet med klatring. N=1175	63
Figur 18: Ungdom som i løpet av siste sesong har kitet på vann eller snø. N=1172	64
Figur 19: Snøscootereieres deltakelse på ulike snøscooteraktiviteter. N=443	69
Figur 20: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong fraktet ting til hytta. N=425	71
Figur 21. Snøscootereiere som i løpet av siste sesong brukte snøscooteren i reindriften. N=424	71
Figur 22: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong kjørte i løypenettet. N=417	73
Figur 23: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong selv var sjåfør på tur. N=436	74
Figur 24: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong ikke selv var sjåfør på tur. N=426.....	75
Figur 25: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong drev med isfiske på tur. N=425.....	76
Figur 26: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong var på turist-tur med guide. N=421.....	76
Figur 27: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong drev med konkurransekjøring. N=424	78

Tabelloversikt

Tabell 1: Registrerte snøscootere i Finnmark i perioden 2008-13	4
Tabell 2: Svarprosenten ved ulike nivåer på de videregående skolene i Finnmark. N=2793	35
Tabell 3: Gruppetilhørighetens betydning for graden av deltakelse på turaktivitetene.....	49
Tabell 4: Gruppetilhørighetens betydning for graden av deltakelse på høstingsaktivitetene	52
Tabell 5: Gruppetilhørighetens betydning for graden av deltakelse på livsstilaktivitetene.....	59
Tabell 6: Friluftslivsvariabler i kategorien høstingsaktiviteter som påvirker hverandre.....	66
Tabell 7: Friluftslivsvariabler i kategorien livsstilaktiviteter som påvirker hverandre.	66
Tabell 8: Friluftslivsvariabler fra ulike kategorier som påvirker hverandre.....	67
Tabell 9: Eierforhold til snøscooter i prosent basert på kjønn.....	69
Tabell 10: Kjønnets betydning for graden av deltakelse på nyttekjøring med snøscooter.....	70
Tabell 11: Kjønnets betydning for graden av deltakelse på fornøyleskjøring med snøscooter.....	72
Tabell 12: Kjønnets betydning for graden av deltakelse på konkurransekjøring med snøscooter.	77
Tabell 13: Sammenhenger mellom nyttekjørings- og fornøyleskjøringsvariabler. 1. av 3 tabeller ...	79
Tabell 14: Sammenhenger mellom nyttekjørings- og fornøyleskjøringsvariabler. 2. av 3 tabeller...	80
Tabell 15: Sammenhenger mellom nyttekjørings- og fornøyleskjøringsvariabler. 3. av 3 tabeller. ..	81
Tabell 16: Deltakelse på ulike friluftslivsaktivitetene, en eller flere ganger i løpet av siste sesong.	84
Tabell 17: Deltakelse på ulike snøscooteraktivitetene, en eller flere ganger i løpet av siste sesong.....	93

1 Innledning

Inntrykk i en periode på over 35 år av mitt voksne liv har gitt meg en undring om hva som styrer ungdommenes bruk av naturen. Jeg er påvirket av selv å være deltager i naturen, og som familiefar har jeg stor erfaring i hva som opptar familiens medlemmer og våre venner, og hvordan interesser endrer seg. Min lidenskap til bruk av naturen i ulike sammenhenger kommer også til uttrykk gjennom mitt valg av egen utdanning, og min jobb som blant annet friluftslivslærer for elever på videregående skole.

1.1 Endringer i friluftslivet og snøscooterkjøringen – refleksjoner.

De tradisjonelle friluftslivsaktivitetene har fått deltakerkonkurranse fra nye aktiviteter. Dette er ofte fartsfylte og spektakulære aktiviteter som krever en viss grad av ferdigheter og mot for å gjennomføres. Inngangen til disse nye aktivitetene er imidlertid overkommelig for de fleste på grunn av brukervennlig utstyr, forholdsvis god økonomi blant folk, og gode muligheter for nybegynnerkursing med instruktør eller gjennom internett.

I samfunnet generelt observerer jeg at ungdom ikke bare påvirkes av foreldre og venner, men også av media og sosiale kanaler. Media har i lang tid hatt innflytelse på ungdommenes adferd, og har gitt oss en medieskapt aktivitets-virkelighet sier Odden (2008). Media i form av TV, internett og skrevne magasiner skaper nye interesser hele tiden. Stadige nye impulser herfra gjør at ting endres raskt, og aktiviteter får ikke satt seg som livslang interesse hos individet. Nye aktiviteter fremheves ofte av markedskrefter, hvor målet for bedrifter og næringsliv er fortjeneste. Kommunikasjonskanaler som Facebook, Twitter og YouTube gir ungdommene nesten ubegrensede muligheter for utveksling av interesser og erfaringer, hvor både lyd, bilde og film kan brukes (Loland, 2013).

Markedskreftene styrer en konstant strøm av reklame mot ungdom, underholdningsbransjen bruker fartsfylte effekter for å få seere, og på sosiale medier kappes ungdom om best mulig selfie. I min ungdom hadde tanker om blant annet nåtidens downhill biking, downhill skiing, kiting og rafting vært science fiction. I dag er dette hverdagen for den unge delen av befolkningen. Hvilke aktiviteter i naturen ungdom driver med er styrt av deres egen motivasjon, og påvirkes av begrensninger og muligheter.

I Finnmark har snøscooterkjøring etter bestemmelser vært lovlig siden kjøretøyets barndom. Siden tidlig på 1980-tallet ble snøscooteren forbudt på veier, og kjøringen ble lagt til et fastsatt løypenett. Sosialisering til denne motoriserte aktiviteten skjer gjennom de samme kanalene som sosialisering til de tradisjonelle, og de nye, friluftslivsaktivitetene. I Finnmark er snøscooterkjøring også et nyttekjøretøy i reindrifts- og turistsammenheng.

Til tross for den lange perioden med snøscooterkjøring i Finnmark har frafallet av undersøkelser om folks livsglede ved naturbruk, hvor snøscooteren brukes, vært bemerkelsesverdig. Andre steder i Norge er det gjort undersøkelser om dette, og nyhetsbyrået Newswire skriver:

«Lenger sør har åtte kommuner vært med i det såkalte motorferdsel-forsøket siden 2001, der de har anledning til å tilrettelegge for og regulere tur- og fritidskjøring med snøscooter. Fauske, Hattfjelldal, Stor-Elvdal og Vinje har åpnet for slik kjøring.»¹

Hattfjelldal kommune kan spesielt nevnes i denne sammenhengen. Kommunen har vært med i forsøksprosjekt, i perioden 2001-05, hvor lokal forvaltning av motorferdsel i utmark har vært prøvd, og hvor en har sett på snøscooterkjøring.

Evalueringsrapporten etter arbeidet viser blant annet at en stor del av befolkningen bruker snøscooteren til rekreasjon og friluftsliv, det vil si at begrepene rekreasjon, friluftsliv og naturopplevelser også innbefatter snøscooterkjøring. I rapporten går en så langt som å si at «myndighetene må vurdere en endring av definisjonene og begrepene – og som en følge av dette, også målsettingen med loven» (Dalen, 2005, s. 10). Dette viser engasjementet rundt feltet, og snøscooterkjøreres behov for anseelse for aktiviteten.

Dette står imidlertid i kontrast til naturvernforbundets grunner for å avvise en ny lov om scooterkjøring, hvor den enkelte kommune får mer selvbestemmelse. Naturvernforbundet er helt imot fornøyelseskjøring, mens blant annet ordføreren i Porsanger² mener forbundet tar feil. En lokal styring vil kunne stenge og åpne løyper etter behov, og dermed ta hensyn til både fornøyelse, næringsliv og kjøreforhold. Kommunene vil med sin lokalkunnskap best kunne tilfredsstille behovene som innbyggerne har, og ivareta miljøhensyn.

Mange ungdommer i Finnmark er flittige brukere av snøscooteren, og for mange er den kanskje også et middel for grensesprengning ved hasardiøs risikofull kjøring.

¹ <http://www.newswire.no/art/9631>, hentet 05.10.14.

² Innlegg i Finnmark Dagblad mandag 22.09.14.

Grete Mehus viser til er en lidenskap for snøscooterkjøring hos unge i Finnmark, Nord Troms og på Svalbard. Hun sier denne lidenskapen kan beskrives som sosialisering blant jevnaldrende, og ungdommene har trolig fått denne sosialiseringen gjennom ulike sosialiseringskanaler (Mehus, 2012).

Noen er andre generasjon snøscooterkjørere i en familie, og her har den nærmeste familien vært viktigst som påvirker. Ungdom som kjører snøscooter, og som ikke har hatt snøscooterkjørende familie, kan ha fått impulser fra venner og media. Venners innflytelse på adferd i ungdomsårene er da også fremhevet av Odden (2008). Brattheng-kjøring utenfor oppmerkede løyper er forbundet med stor risiko, og denne typen kjøring har nok ikke nærmeste familie oppmuntret til. I de miljøer der dette skjer er utviklingen trolig skjedd over tid, hvor kjøreren stadig har utfordret elementene sammen med andre.

De av oss som er kommet opp i en viss alder i Finnmark har sett hvordan bruken av naturen har forandret seg. Snøscooterkjøringen har økt, brukerne er i alle aldre, og ikke minst er dette blitt et populært fremkomstmiddel blant mange ungdommer.

Tall fra statistisk sentralbyrå kan tyde på at økningen i snøscooterkjøring helt siden 1990 hovedsakelig har skjedd på grunn av rekreasjonskjøring, og ikke kjøring knyttet til næringsvirksomhet. Reindrifta kan antas som vesentlig i Karasjok og Kautokeino kommune, men i Alta og Hammerfest er denne næringsvirksomheten i forhold til folketallet liten. I 1990 hadde Karasjok og Kautokeino i forhold til Alta og Hammerfest en andel av snøscooterparken på 51%. Denne andelen var ni år senere sunket til 37%, og i 2008 var andelen på bare 27%³.

For hele Finnmark ser vi at typiske reindriftsområder ikke har hatt noen vesentlig økning i antallet registrerte snøscootere i perioden 1990 til 2008, men vi finner en dobling av antallet registrerte snøscootere i områder som ikke er typiske reindriftsområder. De fem siste årene, frem til 2013, har veksten i registrerte snøscootere i prosent utjevnet seg for alle områdene i Finnmark, og man finner nå en vekst også i de typiske reindriftsområdene (ibid).

Det finnes ikke undersøkelser som sier noe om hvorfor man de siste årene har hatt en økning i registrerte snøscootere både i reindriftsområder og ikke reindriftsområder, sammenlignet med tidligere. Det er imidlertid ikke utenkelig at ungdommenes inntog som snøscootereiere, er en medvirkende årsak til det økende antallet registrerte snøscootere.

³ ssb.no/statistikbanken

I juli 2006 kom en lovendring som sa at førerkort for snøscooter ikke fulgte med førerkortet for motorsykkel, traktor eller personbil⁴. De som skulle kjøre snøscooter måtte nå ta egen oppkjøring for klasse S (snøscooter), og dette kjøretøyet kan en kjøre etter fylte 16 år. Det var etter 2006 ingen gevinst i å vente med å ta sertifikatet til etter fylte 18 år. Regelendringen medførte kanskje at flere enn tidligere tok sertifikat til snøscooter i ung alder. Selvobservert adferd i ungdomsmiljøet har vist meg at mange ungdommer sparer penger, bruker konfirmasjonspengene og får hjelp av foreldre til tidlig å kjøpe egen snøscooter.

Antallet registrerte snøscootere i Finnmark blir stadig større. I 1990 var antallet 10615, og dette hadde i 1998 økt til 12293 registrerte snøscootere. Av tabell 1 ser vi at dette tallet har økt til 15831 registrerte snøscootere i 2008, og at utviklingen i en femårsperiode frem til utgangen av 2013 viser en økning i snøscooterparken på 2229 kjøretøy (ibid).

Tabell 1: Registrerte snøscootere i Finnmark i perioden 2008-13⁵

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Antall	15831	16482	16879	17181	17590	18060
Prosent endring		4,11	2,41	1,79	2,38	2,67

Av tabellen ser vi at veksten fra 2008 til 2009 var på 4,11%. Etter 2009 har snøscooterparken i Finnmark vokst prosentvis jevnt, selv om vi ser en noe lavere vekst mellom 2010 og 2011.

Mange mener mye om friluftsliv og snøscooterkjøring, og dette knyttes gjerne til egen adferd. Dersom snøscooterkjørende ungdom i Finnmark blir spurt om de driver med friluftsliv, vil de fleste svare ja på dette (Mehus, 2012). Den voksne generasjonen snøscooterkjørere opplever jeg mange ganger har samme oppfatning som ungdommen, og mange synes friluftslivsbegrepet er for «gammeldags».

Min interesse for feltet ligger i at jeg har føttene i begge leirer. Jeg driver med friluftsliv hvor bærturer, gåturer, skiturer, jakturer og fisketurer er innslag, samt sykkelturner og kiting som nye aktiviteter de siste fire årene. I tillegg har jeg i snart 20 år vært innehaver av snøscooter, og denne brukes på vinteren som fremkomstmiddel, både i nytte- og fornøylesøyemed.

⁴ <http://www.vegvesen.no/Forerkort/Om+forerkort/Hva+har+jeg+lov+a+kjore/Snoscooter+%28klasse+S%29>, hentet 31.01.15

⁵ <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/saveselections.asp>, hentet 29.10.14

Både friluftslivet og snøscooterturene gjennomføres, og har vært gjennomført, alene eller sammen med familie og venner.

Motsetningene mellom snøscooterkjørere og andre interessenter av friluftslivet er kjent, ikke minst fordi media skriver mye om dette. Konfliktene mellom partene dreier seg eksempelvis om ulike interesser for samme område, og ofte trekkes helse og miljøhensyn med som argumenter for egne meninger. Jeg synes i mange tilfeller debatten er snever, og at den viser manglende innsikt og forståelse for motparten. Når det eksempelvis argumenteres med dårligere helse og form, blant ungdom på grunn av økende snøscooterkjøring, er dette en påstand uten empirisk fotfeste. Kanskje har snøscooterkjøring for mange en motsatt virkning, og skaper en interesse for ferdsel i naturen med tursko eller ski på beina.

Jeg skal ikke i denne oppgaven komme inn på ungdommenes fysiske form og helse. Når disse temaene debatteres er det imidlertid viktig å tenke på de generelle endringene som har skjedd i samfunnet, ikke bare de som har med motorisert ferdselen å gjøre, når den fysiske tilstanden til ungdommene skal vurderes.

Jeg observerer at et fåtall ungdommer fra tid til annen kjører snøscooter ulovlig i fjellet, kjører med for stor fart, bruker støyende effekteknikk som gir motoren større yteevne, kjører i bratte heng og tar sjanser ved å ferdes langt til fjells, uten tanker om at snøscooteren kan stoppe. Dette resulterer i en negativ holdning til snøscooterbrukere som gjerne blir stigmatisert som en stor gruppe, og de som er «uskyldige» føler dette urettferdig. Dette fører gjerne til at snøscooterkjørende ungdom får et noe negativt forhold til foreninger som misliker snøscooterkjøring, og som ikke med en eneste tanke har ideer om å godta snøscooterkjøring, som en lovlig del av aktiviteten i fjellet.

1.1.1 Friluftsliv og snøscooterkjøring som ulike interessefelt

Miljøverndepartementet definerte først friluftsliv som; «opphold og fysisk aktivitet i friluft, i fritiden, med sikte på miljøforandringer og naturopplevelse» (Miljøverndepartementet, 2001, s. 9). Senere ble det føyd på at «friluftslivsaktivitet bør legges hovedvekt på en kjerne av ikke konkurranseprega, ikke motoriserte fritidsaktiviteter som foregår på allment tilgjengelige, naturprega områder» (ibid).

Når det i definisjonen brukes ordene «hovedvekt på en kjerne av ikke motoriserte fritidsaktiviteter» kan dette virke litt uklart.

Min personlige bruk av definisjonen går på at snøscooterkjøring- og aktiviteter knyttet til denne kjøringen er motorisert ferdsel, og innenfor dette ligger eksempelvis isfiske og borgbygging etter at snøscooteren er stoppet. Heisen i alpint-bakken er motorisert, men defineres som hjelpemiddel for friluftslivsaktivitetene i bakken. Friluftslivsdefinisjonen utelukker ikke motorkraft, men slik jeg ser det er graden av motorkraft knyttet til aktiviteten bestemmende for hva som er friluftsliv.

Snøscooterkjøring kommer derfor ikke med i den offentlige friluftslivsdefinisjonen. Det er kanskje ikke så viktig å innlemme snøscooterkjøring i friluftslivsbegrepet, men mange i Finnmark mener snøscooterkjøring i dag hører med som en naturlig del av det å bo i fylket. Snøscooterkjøring som kultur og fylkeskommunenes selvbestemmelse i saker som dreier seg om snøscooterkjøring ble debattene på Finnmark fylkesting 10-11. desember 2014.

Fylkestinget består av representanter fra ulike partier, er fylkeskommunens øverste organet, og ytringer her kan ansees som svært gjeldende for Finnmarks befolkning. Tinget slo fast at ferdsel i fjellet med snøscooter ikke er ukultur, men en ferdsel som gir befolkningen muligheter for blant annet isfiske og hyggeturer med venner og familie. Høyres Jo Hesjevik mente at uttalelsen «snøscooteren er en naturlig del av Finnmark»⁶ burde brukes overfor nasjonale sentrale politiske aktører i snøscooterdebatter. Fylkestinget mente utover dette at det hersket en ulik virkelighetsoppfatning omkring snøscooterkjøringen, og dette kom blant annet til synet da flere tidligere miljøvernministre tidligere i år viste sin motstand mot snøscooterkjøring. På fylkestinget ble det gjort følgende vedtak som skulle sendes stortinget:

«I Finnmark ser vi det som naturlig at Oslos innbyggere meninger teller mest når en skal avgjøre hvor markagrensa skal gå og hvor en legger skogsveier i Nordmarka. Dette er like naturlig som at Finnmarks befolkning må høres i forhold til hvordan Finnmark skal styres, det skal ikke avgjøres av seks tidligere miljøvernministre. Finnmark Fylkesting ber derfor Stortinget gi sin tilslutning til regjeringens innsats for å styrke den lokale selvbestemmelsen og redusere det store antall innsigelsesinstitutt» (ibid).

Med riktig holdningsarbeid, og grensesettinger rettet mot ungdom og snøscooterkjøring, kan vi stimulere til motorferdsel hvor ungdom opplever gevinsten av å være ute fremfor å sitte inne. Det er imidlertid vanskelig få til en satsing på dette når kjente personer viser så stor motstand mot snøscooterkjøring. Miljødirektoratet gir tilskudd til organisasjoner og kommuner som gjennom friluftslivstiltak vil medvirke til bedre helse og økt trivsel for enkelte grupper eller hele befolkningen⁷. En slik ordning finnes ikke for snøscootermiljøer selv om de

⁶ <http://www.ffk.no/aktuelt/fylkestinget-10-11-desember.545749.aspx>, hentet 31.01.15

⁷ <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Friluftsliv/Friluftslivets-ar-2015/>, hentet 31.01.15

fleste av Finnmark sine fylkespolitikere mener, og Grete Mehus sin forskning viser (Mehus, 2012), at snøscooterkjøring er en av de viktigste trivselsfaktorene i Finnmark.

Dersom en bare kjører snøscooter mener jeg dette er en makelig og lite fysisk måte å bruke naturen på. Mine egne observasjoner av andre i snøscootermiljøene, og egne erfaringer som snøscooterkjører, viser imidlertid et aktivt bilde av «deltakerne». De fleste familieturer kombineres eksempelvis med fiske, ake- og skiaktiviteter, snøhule- og borgbygging.

I mediebildet opplever vi av og til en front mellom snøscooterkjørere og tradisjonelle friluftslivsaktører. Organisasjoner som blant annet Naturvernforbundet, Den norske turistforeningen, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes landsforbund og enkeltpersoner vil på sin side begrense den motoriserte ferdselen i utmark, mens snøscooterkjørere med blant annet forhandlere, turistnæring og privatpersoner i spissen vil øke tilgjengeligheten til utmark ved bruk av snøscooteren. Uenigheter på grunn av ulike interesser forekommer overalt i samfunnet, og fordi vi bor i et demokratiske og lovmessig land løses dette oftest på en fin måte. Dette synes jeg er litt fraværende i debatten rundt snøscooterkjøring og friluftsliv. Jeg illustrere dette ved følgende eksempel hvor regjering, storting og organisasjoner er involvert, men hvor påvirkningen fra privatpersoner er betydelig.

Regjeringen ønsket i 2014 å sette i gang en prøveordning hvor 108 kommuner skulle gis muligheter til fornøyleskjøring⁸. Dette ble møtt med så stor motstand at regjeringen 19.06.14 stanset prøveordningen. Den norske turistforeningen sa dette om stansen i prøveordningen: «Vi er veldig glade for at regjeringen nå stanser forsøksordningen, og at sivilombudsmannens vurdering er blitt tatt til følge. Nå skal vi jobbe så hardt vi kan for at den nye loven blir så streng som mulig.»⁹

Etter dette arbeidet regjeringen med en ny motorferdsellov for utmark, lovforslaget lå klart i slutten av juli, og høringsfristen ble satt til 09.10.14. Det ble forventet at regjeringen kom med lovforslaget før jul 2014, men dette ble ytterligere utsatt. På nyåret 2015 ble et forslaget fremmet, og regjeringspartiene med støtte fra SP fikk flertall 07.mai 2015 for ny motorferdsellov i utmark. Lovendringen får ikke så store konsekvenser i Finnmark, men gjør at islagte vann med snøscooterløype-tilknytning i sin helhet kan benyttes av snøscooterkjørere. Begrensningen fra tidligere på ferdsel maks 300 meter fra løype bortfaller

⁸ Snøscooterkjøring har med unntak av Finnmark og Nord Troms bare vært tillatt ved nyttekjøring, eksempelvis ved innleie av transport, røde kors arbeid i terrenget og frakting av ved vinterstid

⁹ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/solberg-regjeringen/maa-utsette-snoescooter-frislipp/a/23235313/>, hentet 05.10.14

på islagte vann. På lengre sikt vil den enkelte kommunes selvbestemmelse i snøscootersaker kanskje få konsekvenser for snøscootertraseenes plasseringer og oppmerking, samt næringslivets muligheter for bruk av utmarka til snøscooterkjøring.

Fronten vi har sett mellom regjeringens forslag og blant annet Den norske turistforeningen er blitt fulgt opp av personer som har uttalt seg i media. Den ene siden har vist til de negative konsekvensene loven vil få, og den andre siden har argumenteres med de positive ringvirkninger av loven. Problemene med debatten virker i mange tilfeller å ha vært preget av manglende interesse og vilje til å respektere og godta den andres synspunkter. De ulike sidene i saken har ropt etter mer kunnskap, og har påberoper seg selv å inneha riktige verdier. Jeg viser dette ved noen eksempler fra media høsten 2014, hvor det nye lovforslaget om kommunal styring med snøscooterkjøring var tema.

«I et opprop ber en rekke profilerte friluftsliv, idretts og naturfolk Stortinget om å stoppe lovforslaget fra regjeringen, som vil åpne for fornøyelseskjøring med snøscooter i norsk natur. – Dette er en sterk oppfordring til myndighetene om å innhente nødvendig kunnskap, FØR de vedtar loven».¹⁰

«De inntar en ganske steil og bastant retorikk i denne saken. Vi som befinner oss andre steder enn i hovedstaden vet jo at de fleste i Norge som kjører snøscooter, også driver med andre former for friluftsliv. Jeg tror ikke helt friluftslivsorganisasjonene vet hvem som er «fienden» i denne debatten. Blant annet er det mange medlemmer i turistforeningen som reagerer på retorikken og skremelspropagandaen, sier Nilsen som selv er aktiv hundekjører og har kjørt Finnmarksløpet.»¹¹

Referatene her kan knyttes til ulike meninger om hva som er «det riktige friluftslivet», den riktige måten å ferdes i naturen på, eller kanskje til hvem som legitimt skal få bruke naturen. Meningsdebatten om snøscooterkjøring og friluftslivet har hele tiden hatt ulike vinklinger avhengig av hvem som har ytrer seg.

Snøscooteren har i lang tid vært et vanlig fremkomstmiddel på Svalbard, og allerede i 2002 ble det undersøkt hvilke effektene denne trafikken hadde på dyrelivet (Johansen, 2002). Det ble her blant annet konkludert med at Svalbardreinen ikke i særlig grad ble påvirket av snøscootertrafikk. Årsaken til dette var at reinen og snøscooteren i perioder var på ulike steder, men også at reinen i løpet av mange år hadde vent seg til snøscooteren. Det mest

¹⁰ Uttalelsene kommer fra Siri Meland som er friluftspolitisk rådgiver i Norsk friluftsliv.

<http://www.frifo.no/6646.Vi-har-ikke-misforstatt.html>, hentet 01.02.15

¹¹ <http://www.altaposten.no/lokalt/nyheter/article10410073.ece>, hentet 01.02.15

trafikkerte snøscooterområdet på Svalbard er Adventsdalen, og i dette området fant man også høyest tetthet på rein. Andre steder på Svalbard, der snøscootertrafikken var liten, viste reinen sterkere frykt- og fluktreaksjoner i forhold til snøscootertrafikken. Johansen (2002) sier videre at forskning på dette området tyder på at ville dyrearter er mer redd for mennesker på skitur og fottur enn for motorisert ferdsel. Det er imidlertid viktig å være klar over at en i utmarka på Svalbard går lite både på ski og til fots. Derfor er den motoriserte ferdselen det som påvirker dyrelivet mest.

Bjørn Tordsson sier dette om alle de ulike delene av friluftslivet som ofte knyttes sammen i en diskurs om friluftslivet:

«Diskursen sammenfører altså det som er ulikt. Men den splittet også. Ulike interesser, maktforhold og verdioppfatninger ytrer seg som en strid om («en diskurs om») hvordan en trekker grenser om fenomenet, hva som hører med og hva som faller utenom, hvilke verdier, legitimeringer og motiver som er de gyldige» (Tordsson, 2010).

Innholdet i det Tordsson (2010) sier synes jeg er gjeldende også i diskursen om friluftsliv og snøscooterkjøring, selv om utgangspunktet er ulikt hos partene. Motstandere av snøscooterferdsel knytter ikke snøscooteren til friluftsliv, men det gjør de fleste snøscooterkjørere, og dette splitter partene.

Friluftslivet står sterkt i Norge, og mange ønsker å knytte sin fritidsaktivitet i naturen til friluftsliv. Hvorfor er det slik? For å forstå dette bedre kan det være greit å se på hvilken rolle friluftslivet har hatt i samfunnet de siste 120 årene.

1.2 Utviklingstrekk som har formet friluftslivet

Den industrielle revolusjonen og nasjonalromantikken som bevegelse startet i Norge rundt 1840. Nasjonalromantikken viser til en retning hvor fantasi og følelseslivet dyrkes, men er ikke særnorsk. Dette startet som et fenomen i Tyskland hvor diktningen ble gjort sentral, og bevegelsen ble viktig som identitetsbygger blant annet for alle de nordiske landene.¹² I Norge ble det viktig å ta vare på den historiske levemåte som bøndene hadde hatt, og dette kom til uttrykk gjennom eksempelvis Asbjørnsen og Moe sine eventyrsamlinger, Ivar Aasen sine dialekt-studier, Wergeland sine dikt og Tideman sitt maleri brudeferden i Hardanger.

¹² Snl.no/nasjonalromantikken, hentet 05.10.14

Det føles kanskje som en avsporing når jeg her nevner romantikken, som igjen ble avløst av realismen hvor en var opptatt av menneskers levemåte i sin samtid, og naturalismen hvor mennesket ble sett på som et resultat av tidligere generasjoners levemåte. Det er imidlertid nettopp disse sterke strømninger i samfunnet som trigger det nye borgerskapet til naturbruk og friluftsliv. Borgerskapet var en ny samfunnselite bestående av bedriftseiere, leger, bankfolk og jurister med god kapital, og denne gruppen av mennesker uten tradisjonsbundne retningslinjer vokste i en tid hvor naturen ble gjort synlig i mange retninger (Odden, 2008).

Det var bykulturen med folk fra den sosiale eliten som nådde landsbygda og formet samtidens friluftsliv, og dette var bankfolk, redere, etc. Byfolk kunne benytte seg av romantikkens idealer når de gjestet den usiviliserte delen av landet, og gjennom å ferdes i tilsynelatende ugjestmild, vill og fascinerende natur kunne byfolket skaffe seg en identitet (Tordsson, 2010).

Den Norske turistforeningen som organisasjon, og den sosiale eliten, var rundt århundreskiftet svært delaktig i identitetsbyggingen i Norge. Deres rolle som aktører for å skape særtrekkene med det å være norsk ble av dem selv sett på som viktig. Naturen i seg selv med vakre fosser, vidder og høye fjell ble uttrykk for det norske, og naturopplevelser knyttet til ensomheten i møtet med naturen ble sett på som det optimale (ibid). Fridtjof Nansen med sin tur over Grønland og turen over polhavet med skuta Fram, samt Roald Amundsen sin sydpolferd, står som eksempler for det særnorske i denne tiden. Nansen og Amundsen er legender som er viden kjent også i dag.

Frem mot løsrivelsen fra Sverige i 1905 var vår egen identitetsbygging viktig, og det sto sentralt å gjøre byer og landsbygder, natur og kultur, forenlige med hverandre. Det gjaldt å bygge på de viktige fundamentene i fortiden for å skape en fremtid som hadde fotfeste i den folkelige tradisjonen og kulturen (ibid).

Dette endret seg frem mot 2.verdenskrig på grunn av industrialiseringen, og den voksende arbeiderklassens økende tilstedeværelse i naturen. Samfunns-eliten sin måte å se friluftslivet på hvor det individuelle perspektivet var viktig ble ikke ansett av arbeiderklassen. For dem var fellesskapet eksempelvis i bygdene, på fjellet, og i marka det viktigste med friluftslivet (ibid). Arbeiderbevegelsen vokste mye på grunn av motstand mot den nasjonalistiske ideologien som overklassen hadde formet. Det var stor forskjell i levemåtene mellom fabrikkere og arbeidere, og dette skapte sosial uro. Arbeiderne mente at bedriftseierne ikke ville gi dem innflytelse på arbeidsplassen, men kun tenkte profitt (Loland, 2013). For

arbeiderklassen ble byene knyttet til undertrykking, mens landsbygda sto frem som et fristed hvor arbeidsklassen kunne få tilbake verdigheten i livet (Tordsson, 2010).

Etter 2.verdenskrig hadde mellomkrigstidens splittelse forandret seg til samhold. Nå skulle landet bygges, og den enkeltes velferd og rettighet ble viktig. Naturen ble en arena for friluftsliv og ressursutnytting, hvor spesielt vannkraft var viktig. Viktigheten av å reise landet gjorde at selv vannkraftens rørgater ble vakre i naturen. Friluftslivet var en samlende arena, men fikk ikke mye oppslutning før godt utpå 1950 tallet (ibid).

I Finnmark opplevde befolkningen evakueringen på slutten av 2.verdenskrig, og gjenreisningsperioden fra krigens slutt i 1945. Dette var en tid hvor hjem skulle bygges, arbeid ga inntekter - men lite fritid, og medførte at friluftslivet for en tid måtte vike for gjenreisningen av landet. På 1970-80 tallet fikk vi kvinnefrigjøringen, og store ungdomskull på grunn av de store fødselstallene rett etter 2. verdenskrig. Mer fritid, bedre økonomi, kollektiv transport og privatbilen ga etter hvert muligheter for større deltakelse i friluftsliv.

Dagens ungdom, og i mange tilfeller også deres foreldre, har naturlig nok ikke annen erfaring med disse samfunnstrekkene enn fra eksempelvis skolen, fortellinger, litteratur, internett og media. Selv om de ikke har opplevd noe av dette er de del av et samfunn hvor et tradisjonelt friluftsliv har utviklet seg. Dette er et enkelt friluftsliv som blant annet omhandler gåtur, skitur, sykling, bading og fiske.

Etterkrigstidens industrisamfunn har gjort at normene for hvilke ledetråder som skal gjelde for våre valgte aktiviteter i naturen har endret seg noe. På 1960 og 70 tallet hadde vi sterke skillelinjer mellom kjønn, regioner og kulturer, og «kampen» dreide seg blant annet om hvem som skulle drive friluftsliv. Innholdet i friluftslivet har vært debattert i tiden etter 2.verdenskrig, men siden 1990 tallet har det også vært snakk om et moderne friluftsliv (Odden, 2008).

Det ungdommen i dag har opplevd, og vokst opp med, er en teknisk verden som vi ikke kjente til tidligere. En verden hvor man med det rette utstyret har uante muligheter for innhenting av informasjon og deltagelse. Utstyret det her er snakk om er mobiltelefonen, datamaskinen og TV, som alle gir en virtuell verden hvor ideer og interesser skapes. I tillegg finnes det i dag, til forskjell fra tidligere, teknisk og brukervennlig friluftslivsutstyr som gjør en større del av naturen farbar. Kiten gjør eksempelvis viddelandskap og større islagte innsjøer tilgjengelig vinterstid, samt bidrar til aktivitet på vannet og på stranda sommerstid. Bratte heng blir benyttet fordi man har fått ski, brett og sykkel som her gir mestring, og rafting utstyr gjør

fossefall tilgjengelige. Slik kunne man fortsatt med å eksemplifisere tekniske nyvinninger på utstyrssiden og hvordan dette gjør gamle og nye arenaer tilgjengelig for nye aktiviteter.

1.3 Snøscooteren i Finnmark, og noe om resten av landet

I Finnmark er det 5600 km med snøscooterløyper¹³, og det er særskilte regler for når ferdsel i løypene kan foregå. Det er den enkelte kommune som fastsetter når ferdselen kan starte, og i dette ligger det at løypene skal være godt merket og det skal ikke kjøres på barmark¹⁴. Videre er det slik at ferdselen kan foregå frem til 5.mai, men fylkesmannen kan gi dispensasjoner for ferdsel i enkelte løyper utover denne datoen, dersom kjøreforholdene tillater det. Eksempelvis så fikk fylkesmannen i Finnmark inn 25 søknader om kjøring med snøscooter i forbudsperioden 5.mai til 31.juni 2014, og 15 av disse søknadene ble innvilget¹⁵.

Det kan søkes om snøscooterkjøring utenfor løypenettet frem til 5.mai med hjemmel i paragraf 6, lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Alle kommunene i Norge skal gjøre en KOSTRA-rapportering til SSB, og i denne rapporteringen skal blant annet godkjent kjøring med snøscooter utenfor løypenettet meldes inn¹⁶. For 2013 ble 679 søknader innvilget i Finnmark, og de fem kommunene med flest godkjente søknader var Kautokeino med 170, Alta med 64, Karasjok med 150, Tana med 109 og Sør-Varanger med 110. Tallene for 2014 skal kvalitetssikres, og de endelige tallene blir presentert av SSB 15.juni 2015¹⁷, men foreløpige tall viser at det dette året er blitt gitt rundt 700 dispensasjoner for snøscooterkjøring.

Frem til 07.mai 2015 er det bare i Finnmark og Nord Troms at det har vært lov med fornøyleskjøring med snøscooter i oppmerkede løyper. Miljøvernforbundet sine nettsider vil trolig bli oppdatert med ny lovtekst om motorferdsel i utmark etter at denne masteroppgaven er levert.

¹³ <http://www.fylkesmannen.no/Finnmark/Miljo-og-klima/Motorferdsel/Snoskuterloypersnoscooterloyper-og-barmarksloyper-i-Finnmark---kart-og-GPS/>, hentet 05.10.14

¹⁴ <http://lovdata.no/dokument/MV/forskrift/2013-01-23-47>, hentet 05.10.14

¹⁵ Informasjonen er fått på mail 17.mars.2015 fra Margareth Wegner Sundfør, seksjonsleder naturforvaltningen-fylkesmannen i Finnmark.

¹⁶ <https://www.ssb.no/statistikkbanken>, hentet 17.03.15

¹⁷ Informasjonen er fått på mail 17.mars 2015 fra Jørn Kristian Undelstvedt, seksjonsleder Statistisk Sentralbyrå – seksjon for naturressurs og miljøstatistikk.

I begynnelsen av mai 2015 skriver miljøvernforbundet dette om lover og regler knyttet til motorferdsel:

«Formålet med loven er å verne om naturmiljøet og sikre friluftsliv og rekreasjonsverdier. Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven) har som utgangspunkt at motorisert ferdsel i utmark og vassdrag ikke er tillatt med mindre det følger av loven eller vedtak med hjemmel i loven.»¹⁸

Det er et mangfold av regler som regulerer ferdsele i utmark, men dette tar jeg ikke videre her.

1.4 Problemstilling

Bildet som er skapt av ungdommen sine snøscootervaner har en noe negativ vinkling. Media gir oss lesere tilbakemeldinger når ungdom tilsynelatende kjører ulovlig, uforsvarlig og støyende overfor andre. Det blir stort fokus på «problemet» når ulykker inntreffer. Mange episoder kan trekkes frem, men jeg velger her bare å nevne ulykken i 2011 da flere ungdommer mistet livet i uværet overfor Skaidi i Kvalsund kommune¹⁹. Etter media sin dekning av saken sitter mange igjen med et inntrykk av de involvertes uforsvarlige kjøring i dårlig vær med lite klær. En enveis vinkling av spesielle hendelser, og fenomenet snøscooterkjøring, skaper et bilde hvor snøscooterkjørere generaliseres og kommer dårlig ut.

Til tross for at snøscooterkjøring blant ungdom i Finnmark er utbredt finnes det lite empiri på området. For politikere og organisasjoner generelt må denne mangelen på kunnskap gi utfordringer dersom ungdommenes interesser og adferd skal brukes i eksempelvis planlegging av bolystiltak.

Det er en oppfatning i enkelte kretser om at snøscooterungdom er lite friluftslivsaktive, og at snøscooterungdom for det meste bruker kjøretøyet til ulovlig kjøring. Jeg vil gjennom mitt arbeid prøve å bekrefte eller avkrefte disse oppfatningene.

Til arbeidet trengje jeg datamateriale som får frem i hvor stor grad snøscooterkjørende ungdom driver med miljøverndepartementets «definerte» friluftsliv sammenlignet med annen

¹⁸ <http://www.miljodirektoratet.no/no/Regelverk/Lov/Motorferdselloven/Lover-og-regler-om-motorferdsel/>, hentet 05.mai 2015

¹⁹ <http://www.dagbladet.no/2011/03/05/nyheter/hammerfest/porsanger/snoscooter/ulykke/15690765/>, hentet 01.02.15

ungdom, og hvilke snøscooteraktiviteter ungdom driver med. Undersøkelsen jeg gjør vil forhåpentligvis gi oss et bilde av hva ungdommene velger av aktiviteter i naturen, og kanskje en forståelse av fenomenet.

Jeg vil gjøre:

En undersøkelse som ser på ungdom i Finnmark sin deltakelse i friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter.

Nærmere bestemt vil jeg finne svar på følgende spørsmål:

- Hva kjennetegner snøscootereieende ungdom og annen ungdom sin friluftslivsaktivitet?
- Hvilke snøscooteraktiviteter driver snøscootereieende jenter og gutter med?

1.5 Oppgavens struktur

For å få et godt grunnlag for behandlingen av mitt datamateriale forholder jeg meg til et kunnskapsgrunnlag, og dette er skissert i teorikapitlet. Her viser jeg til bærebjelker som skal gjøre det mulig for meg å kunne plassere og forklare fenomener på en strukturert måte i resultatfremstilling- og utredningskapitlet og drøftingskapitlet.

I teorikapitlet omtaler jeg samfunnsforskeren Antony Giddens, forskerne Olve Krange og Tormod Øia sine tanker om modernitet og identitet, forskeren Alf Odden sitt arbeid med friluftslivet i endring, forskeren Hans Gelter sitt arbeid med friluftsliv og opplevelser, og forskeren Grete Mehus sitt arbeid med ungdom og snøscooterkjøring. Videre bruker jeg levekårsundersøkelser, ung i Oslo og Ung i Norge undersøkelser. Ved gjennomgangen av mitt datamateriale i utredningskapitlet vil jeg etter behov refererer til oppgavens bærebjelker, unntatt Giddens som blir min viktigste kilde når jeg diskuterer resultatene i drøftingskapitlet mot slutten av oppgaven.

I metodekapitlet viser jeg mitt valg av design og metode, og hvordan dette egner seg for å belyse problemstillingen. Begrepene friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter som jeg bruker i min problemstilling redegjør jeg for i delkapitlet «Klassifisering av friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter». Her har jeg operasjonalisert begrepene for å kunne sette datamaterialet inn i kategorier som er brukt tidligere, og som gjør resultatene mer forståelige for leseren.

2 Teori

Hvordan ungdom ser på og bruker naturen i dag sammenlignet med tidligere tider er kanskje et speilbilde av endringer i samfunnet generelt. Mulighetene for utfoldelse og deltakelse har endret seg både på gamle og nye arenaer grunnet tekniske nyvinninger, og ungdom eksponerer seg hele tiden ved å vise for andre hva de får til. I dag er naturen en arena hvor mange ungdommer ikke blir tilfredsstilt bare ved å observere, ta inn over seg mangfoldet og få påfyll til sjel livet. Handling er viktig, dvs. at ungdom selv skal utføre og delta, og gjerne i en form som grenser mot frykt og sensasjon.

Bruk av snøscooteren blant ungdom i Finnmark er en utvikling vi må se i lys av samfunnets generelle utviklingstrekk. I tillegg er det viktig å se på individets behov for naturkontakt, natursyn, samhandling med andre, påvirkning fra omgivelsene, oppfatningen av seg selv og hvilke muligheter og begrensninger individet har for å kjøre snøscooter.

Når jeg i utredningen og drøftingen senere i denne oppgaven viser funn fra undersøkelsen, gjort våren 2014, vil funnene være knyttet opp mot et teorigrunnlag og tidligere undersøkelser. Dette vil styrke besvarelsen ved at den settes inn i et samfunnsperspektiv.

2.1 Antony Giddens og den nye moderniteten

Den britiske samfunnsforskeren Antony Giddens beskriver moderniteten som en epoke i samfunnet som er kommet for å bli. I Europa har denne perioden vart fra midten av 1700 tallet, og i Norge fra midten av 1800 tallet. Stadiet preges av at folk får mer fritid, og handelen med penger fremfor varer og tjenester blir stadig større. Individet blir påvirket av globale krefter og individets egne refleksjoner. I tillegg til dette studerer individet funksjoner og praksiser i samfunnet, gjør seg opp en mening om dette og bestemmer seg for egne meninger og handlinger. Konklusjonene individet trekker blir gjort utfra ny og gammel informasjon (Giddens, 1996).

Det vestlige samfunnet kjennetegnes med høyt tempo, noe som gjør at praksiser stadig forandres. Endringene kan skyldes at interessene ikke har fått godt nok fotfeste hos individet (ibid). For å få satt disse interessene, er det kanskje nødvendig å ha vokst opp med aktiviteten som en naturlig del av hverdagen eller fritiden. Giddens bruker begrepet «high modernity»

om fasen vi nå lever i. Det er ikke grunnleggende forandringer i hvordan moderniteten forstås på sier han, men at de ting som har vært gjeldende er intensivert (Giddens, 1991). Man kan også snakke om en intensivert globalisering, og denne sier Giddens er drevet fremover av de mange teknologiske kommunikasjonsmulighetene man har fått og den store informasjonsmengden som hele tiden er tilgjengelig for oss (Giddens, 2009).

Moderniteten som epoke refererer ikke bare til industrialiseringen, men til alle sosiale relasjoner knyttet til produksjon og kapitalismen. Epoken har skapt spesielle organisasjoner hvor den mest markerte er nasjonalstaten, og denne har etter hvert innordnet seg i et globalt system av ordninger. Videre i samfunnet har vi også organisasjoner, og som nasjonalstaten er organisasjoner regulert i den forstand at det er kontroll med menneskelige relasjoner på tvers av tid og rom. De kjennetegnes ved et standardsystem og ekspertise, samt at refleksiviteten er tilstede ved at en stadig får ny informasjon og kunnskap som settes opp mot tradisjonell tenkning og adferd (ibid).

Anthony Giddens sier noe om hvordan individet påvirkes, sosialiseres og gis en meningsdanning. De globale kreftene, som er kreftene i samfunnet rundt en, virker forskjellig i ulike deler av verden (Giddens, 1996). Moderniteten har generelt gitt et sikrere samfunn på mange områder sammenlignet med tiden før moderniteten. Samtidig har vi fått et risikosamfunn på grunn av globaliseringen, og her ser vi stadige trusselbilder som blant annet miljøkatastrofer, kriminalitet over landegrensene, totalitære og ekstreme miljøer som vokser frem, katastrofer i form av eksempelvis hungersnød og oversvømmelse som trolig skyldes vår menneskelige levemåte (Giddens, 1997).

Når Giddens snakker om «extensionality» og «intentionality» mener han endringer i institusjonene og hvordan dette får innvirkninger på hvordan folks liv forandrer seg. Denne påvirkningen skaper en selvidentitet som tar høyde for de endringene som har skjedd. Giddens inntrykk av selvidentitet er at dette er en vedvarende kontinuerlig prosess hos individet. Selvet er svært refleksivt, og selv om ikke det «sen-moderne» samfunnet endrer historien så endres adferden utfra eget ønske om mening. Viljen til individet er en betingelse for handling/god moral. I de fleste tilfellene er det ikke nok med bare ønske om å gjøre noe riktig, det viktigste er å ville dette sterkt nok (Giddens, 1991). Dersom viljen er sterk gir dette en autonomi som skaper selvet, og selvtillit hos individet.

2.2 Andre forskere på området

Det er flere forskere som kan trekkes inn når jeg skal drøfte mitt tema, og se dette i et samfunns, ungdoms og livsstilsperspektiv.

2.2.1 *Modernitet og identitet (Olve Krange og Tormod Øia)*

Forskerne Olve Krange og Tormod Øia snakker blant annet om den nye moderniteten, som Giddens snakker om, og har vist stor interesse for ungdom, identitet og mestring.

Krange (2004) beskriver ungdommens identitet i lys av en forandring, lik den Giddens skisserer, hvor det brukes stikkord som globalisering, nye former for risiko, miljøtrusler, utdannet arbeidskraft, nasjonalstaten som mister makt, endrede familieforhold, nye rammer for oppvekst, osv. (Krange, 2004). Når denne kulturen blir totalisert og griper inn i alle deler av samfunnet, samtidig som gamle institusjoner mister grepet, må de unge tenke gjennom sine valg på en annen måte enn tidligere. Deres livsløp er i større grad, sammenlignet med tidligere ungdoms levemåte, avhengig av hvordan de velger å leve i ungdomsårene.

Ungdommens levemåte er forbundet med spesielt to ting: en fare for at normtrykket er blitt svakere, og at tidligere orienteringspunkter fra innarbeidede kulturer er borte. Det kan også være at ungdommene har større muligheter nå enn tidligere til å se bort fra opparbeidede sosiale føringer og praksiser i samfunnet. Ungdommen lever i dag i et samfunn som er blitt individualisert, og det er innenfor disse rammene individet skal skaffe seg en identitet som danner selvet (ibid).

Selvet er ikke tilstede ved fødselen, men utvikler seg gjennom den sosiale dannelsesprosessen hvor erfaringer er viktige (Mead, 2005). Det at individet må forholde seg til sine omgivelser gjør at påvirkninger herfra blir merkbare, og den umiddelbare erfaringen som en får ved hendelser må settes inn i en struktur som gir meninger for en selv, men også slik at en kan fungere i lag med andre i samfunnet. Kommunikasjon i form av symboler, spørsmål og svar, samt anerkjennelse av andre- og ikke minst seg selv, er en prosess som skaper en medvirkning i samfunnet.

I dag har vi eksperter på alle områder eller felt i samfunnet. Dette gjennomsyrrer samfunnet eksempelvis i familieplanlegging, skole, kommunikasjon, transport, finans, rettsvesen, idrett og friluftsliv, helse og rådgivere til politikere. Disse ekspertsystemene er blitt viktige i samfunnet, preger diskursene og setter rammer for hvordan vi skal eller bør leve. Den store gruppen av mennesker i et samfunn har tillit til ordninger som ekspertsystemet har laget, for

hvordan ville det vært uten denne tillitten? Samtidig er rommet, «high modernity» om epoken Giddens bruker, forandret ved nye tekniske hjelpemidler som får oss fra A til B på kort tid (Krange & Øia, 2005).

Dette rommet har gitt det enkelte individ, i forhold til gruppen, et ansvar for å finne en selvidentitet innenfor de systemene som er rådende i samfunnet. Her må individet finne sammenheng mellom gamle tradisjoner og nye trender, og utfra egne behov finne selvet. Selvregulering er en prosess som varer livet ut, og spesielt i barne- og ungdomsårene vil inntrykk feste seg hos individet ved at den kognitive kapasiteten blir bedre. Hvilke inntrykk som fester seg hos ungdom avhenger av hva de opplever som motiverende, og dette kan omgivelsene trolig påvirke. Spesielt den nærmeste familie og venner påvirker ungdommen, men også systemene rundt individet stimulerer til innlevelse/engasjement/lojalitet eller løsrivelse (ibid).

Moderniteten, slik Giddens så den, viser at de mange kollektivene, hvor folk holdt sammen, mister grepet i samfunnet. Individet, også ungdommen, overlates til seg selv når livet skal formes og identiteten skapes. Den større friheten hver enkelt av oss har fått gjør risikoen for at sentrale kollektive nødvendigheter blir gjort mindre viktige, men den gir oss samtidig også muligheten til å velge hva vi ønsker med eget liv. Det enkelte individ sine valg er påvirket på institusjonelt nivå, individ nivå og på det kulturelle nivå (ibid).

Det institusjonelle nivået ser vi ved at markedskrefter prøver å vise sin nytte overfor individet. Alle institusjonene påvirker individet samtidig, og dette gjelder alle institusjoner i lokalmiljøet, i nasjonen Norge og i global sammenheng. Det som tidligere var praksiser som vi kunne ta for gitt er nå blitt noe vi velger. For friluftslivet handler dette eksempelvis om politiske valg for hvilke aktører som skal være inne på områder i naturen, og om det skal være scootertrafikk eller scooterfritt område. De ulike institusjonene markedsfører seg gjennom samfunnets ekspertsystem, og dette har stor påvirkningskraft overfor individet. Giddens tanker viser at den sterke individualiseringen på det institusjonelle nivået gjør det enkelte individ uavhengig av innordnede fastsatte strukturer i samfunnet når valg gjøres. Vi får mange ulike roller som setter andre krav og forventninger til individet sammenlignet med tidligere. De sosiale strukturene viser både en løsrivelse fra tradisjonelle roller, og en mangel på fastsatte roller i samfunnet.

På det kulturelle nivået er den personlige friheten blitt større. Kulturen preges av individuelle valg og individets ansvar for disse valgene. Media gjør individet hele tiden klar over

valgmulighetene ved å vise mangfoldet som omgir oss, og dette setter refleksiviteten i sving. (Kränge & Øia, 2005).

«Kultur innebærer handlemåter, vaner, tradisjoner, normer og regler. Det dreier seg også om felles historie og ikke minst en felles forståelse av historien. Ut over dette styrkes kulturen gjennom felles språk, symbolverdier, klær og musikk. Alt dette gir oss en følelse av identitet og tilhørighet»²⁰.

Friluftslivskulturen og snøscooterkulturen kan eksempelvis være slike arenaer, og det vil jeg i mine to neste kapitler si noe om ved å referere til Alf Odden og Grete Mehus.

2.2.2 Friluftslivet i endring (Alf Odden)

Odden viser til sviktende interesse for det tradisjonelle friluftslivet med skiturere, fisketurere, bærplukking og padling for nordmenn mellom 16-24 år. Han vises til Ung i Norge undersøkelsene i perioden 1992 til 2002 hvor aldersgruppen 13-19 år er undersøkt, og her ser vi en lavere oppslutning for fotturere, skiturere, fiske og bærplukking enn tidligere. Friluftslivet er i endring, og ungdommen er tilstede i de nye aktivitetene som eksempelvis off piste kjøring, snowboard og terrengsykling (Odden, 2008).

Odden nevner også Kelly (1994; 1997) i sine studier av fritidsaktiviteter, samt noen senere studier gjort av andre, som viser til viktige sosialiseringkanaler når det gjelder livslang interesse for aktiviteter. Undersøkelsene viser at de vedvarende interessene best skapes i tidlig alder, og kontakten med den nærmeste familie er aller viktigst. Etterhvert blir også venner viktige i denne sosialiseringprosessen (ibid).

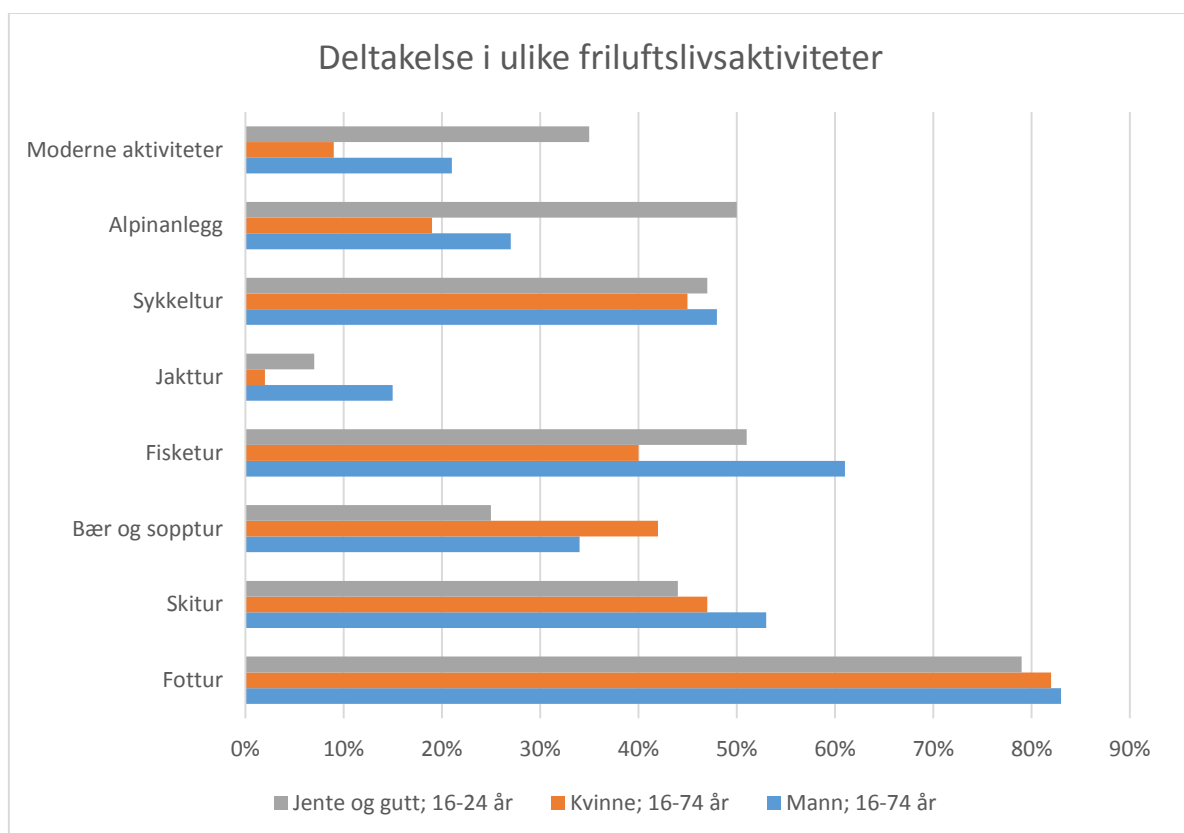
Ulike perspektiver som hindring eller barriere, geografisk og sosial differensiering, og tilbud og etterspørsel bidrar til hvordan friluftslivsmønsteret formes. Odden nevner Crawford at al (1991), Jackson (1991) og Alexandris & Carrol (1997) som deler inn ulike hindringer i tre grupper. De strukturelle hindringer vises dersom aktiviteten er sesongbasert, avhengig av et bestemt klima, arenaen befinner seg langt unna og transport er vanskelig, og/eller at økonomi og familiære forhold hindrer aktiviteten. Videre finner vi interpersonlige hinder som går på manglende interesser for aktiviteten i miljøet rundt en, og intrapersonlige hinder som vises ved dårlig helse og manglende sosialisering til aktiviteten (ibid).

Når Odden snakker om etterspørsel for en aktivitet viser han til individets ønske om deltagelse i aktiviteten, om det finnes alternativer til aktiviteten og om individet opplever

²⁰ <http://merkur4.cappelendam.no/c394091/merkurmodul/vis.html?tid=394119>, hentet 27.09.14

begrensninger ved ressurstilgangen for å kunne delta på aktiviteten. Tilbudet er alle mulighetene individet har for valg av aktiviteter, og kostnadene valgene medfører (idid).

Nordmenn sin friluftslivsaktivitet er kartlagt ved 13 landsomfattende undersøkelser i perioden 1970-2004. Dette er store tverrsnittundersøkelser gjennomført av statistisk sentralbyrå og Ung i Norge. Odden (2008) bruker disse undersøkelsene når han ser på langtids- og korttidstrender i deltakerutviklingen for ulike friluftslivsaktiviteter. Trendendringene Odden finner vil jeg knytte til mitt datamateriale i utredningskapittelet, og spesielt bruke SSB sitt datamateriale fra 2004.

Figur 1: Deltakelse på ulike friluftslivsaktiviteter i 2004. N=2522 (Odden, 2008, s.100-101)

Når det gjelder fottur, fisketur, sykkeltur og til dels også skitur viser figur 1 som er Odden sin skissering av SSB sin monitorundersøkelse i 2004 at ungdom deltar omtrent like mye som eldre. Ungdom deltar imidlertid mye mer enn eldre på de moderne aktivitetene og alpint, mens det er motsatt for sopp- og bærtur. Kvinner deltar mindre på alle aktivitetene sammenlignet med menn, unntaket er sopp- og bærtur hvor kvinner er mest representert. Jakt

ser ut til å være en «manne-aktivitet», kvinner deltar lite her, men hele 7% av ungdommene har deltatt på jakttur.

Fiske som en friluftslivsaktivitet kan knyttes til snøscooterkjøring, da i form av isfiske. De moderne aktivitetene med kaiting og snowboard, samt skitur kan også relateres til snøscooterkjøring. Disse aktivitetene er ofte en del av snøscooterturen etter at en ved hjelp av snøscooteren er kommet frem til «leirplassen».

2.2.3 Friluftsliv og opplevelser (Hans Gelter)

Gelter snakker om det postmoderne samfunnet, og beskriver friluftslivet som fire forskjellige opplevelser. Det som skaper friluftslivet er intensiteten og engasjementet personen viser ved deltakelsen (Gelter, 2007). Underholdning-friluftsliv er en passiv måte å ta til seg opplevelser på hvor inntrykk kommer fra det en ser og hører. Utdanning-friluftsliv er en strukturert måte å drive friluftsliv på hvor læreplanmål er vesentlig, og her mister man noe av spontaniteten sier Gelter. Ved mye energi i deltagelsen av friluftslivet snakker han om friluftsliv som virkelighetsflukt eller som dagdrømmer. Dette er et friluftsliv hvor følelsen av flyt/eventyr er tilstede, og her kreves det både ferdigheter og sterk konsentrasjon om aktiviteten. Til slutt nevner Gelter et friluftsliv hvor det estetiske er viktig, og dette friluftslivet gir påfyll til sjelelivet.

I en annen sammenheng deler Gelter friluftslivet inn i det Genuine friluftslivet, og det post moderne friluftslivet. Det Genuine friluftslivet representerer her det som forbindes med et passivt friluftsliv, og som kan sammenlignes med friluftsliv som gir underholdnings- og estetiske opplevelser. Det post moderne friluftslivet, eksempelvis fjellklatring og kiting, representerer et friluftsliv hvor aktiviteten er stor ved utførelsen, og som kan sammenlignes med friluftsliv hvor opplevelser knyttet til virkelighetsflukt - og dagdrømmer er gjeldende (Gelter, 2010).

Når Gelter tar dette videre snakker han om «peak and Flow Experiences» hvor adrenalinet bruser, og «Plateau Experience» som er meditasjons orientert. Ved disse aktivitetene skapes det minner hos den enkelte. Det motsatte er «Every-day Experiences» hvor en ikke husker opplevelsen fordi den er så vanlig, og fordi konsentrasjonen og bevisstheten er liten ved utførelsen (ibid).

Det moderne friluftslivet som Gelter sier noe om beskriver et «post moderne friluftsliv» hvor naturen blir en arena for grensesprengning, og utfordringene en setter seg kan sammenlignes

med idrettens konkurranser hvor adrenalinet bruser og hvor en ønsker en flytfølelse (Gelter, 2007; 2010). Kravene til tempo og resultater i samfunnet generelt har vært med på å skape dette friluftslivet, et friluftsliv hvor fart er viktig, og hvor en hele tiden ønsker å konsumere opplevelser.

Innledningsvis i teoridelen sa jeg at ikke alle tilfredsstilles ved å ta inn over seg mangfoldet i naturen, men må gjøre handlinger for mestringens skyld. I Gelter sin fremstilling av nye friluftslivsaktiviteter kan vi finne disse behovene for mestring (Gelter, 2010).

Dette betyr likevel ikke at andre motiver for naturkontakt er fraværende hos ungdommen. SSB gjorde i 2001 en undersøkelse blant 1378 personer hvor disse ble spurt om deres holdninger til, og aktiviteter i, friluftsliv. Her svarte 79 % at de ved friluftsliv får samlet ny styrke og mentalt påfyll, 78% mente friluftsliv fikk dem bort fra stress og hverdagslivet, 77% svarte at friluftsliv ga dem bevegelse og trening. Videre var helsa, opplevelsen av ro i naturen, det å bruke kroppen på ulike måter, komme bort fra daglige rutiner, oppleve landskapet og dens ånd, være sammen med familien og venner nevnt som motiver for friluftsliv (Zoglowek 2013).

Gelter nevner også at det raske tempoet i samfunnet, og utviklingen mot fartsfylte aktiviteter har fått frem et ønske om «slow experiences» (Gelter, 2007). Han sier at denne utviklingen i samfunnet kanskje er det som skal til for å skape endring mot et mer genuint og tradisjonelt friluftsliv, hvor vi får et mer biosentrisk fremfor antroposentrisk ståsted. Regjeringen sier dette om disse begrepene:

«Verdsetting av naturen ut fra menneskers behov representerer en antroposentrisk, det vil si menneskesentrert, tilnærming til naturen. Motsatsen til en antroposentrisk tilnærming kalles ofte biosentrisk eller holistisk, det vil si en tilnærming sentrert om naturens egenverdi, der mennesket betraktes som del av naturen og der de ulike artene tillegges lik verdi uavhengig av deres verdi for mennesker»²¹

2.2.4 Ungdom og snøscooterkjøring (Grete Mehus)

Grete Mehus sin doktoravhandling fra 2012 belyser temaet; ungdom og snøscooterkjøring i Finnmark, Nord Troms og på Svalbard. «Funnene i studien viser at ungdom samles for å kjøre

²¹ <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-2004-28/id388846/?docId=NOU200420040028000DDDEPIS&q=NOU%202004:28%20Lov%20om%20bevaring%20av%20natur,%20landskap%20og%20biologisk%20mangfold&navchap=1&ch=9>, hentet 01.02.15

i fjellet. Det er en aktivitet som tilhører jevnaldersosialiseringen og er en nordnorsk variant av å møtes på hjørnet» (Mehus, 2012, s. 4).

Til sitt arbeid gjorde Mehus (2012) et strategisk utvalg av 31 jenter og 50 gutter mellom 16 og 23 år i Nord Norge og på Svalbard for å få en beskrivelse av snøscooterkjøring som fenomen. Det ble utført 81 gruppeintervjuer hvor temaene hovedsakelig var ungdommenes motivasjon for snøscooterkjøring, hvilke følelser som var knyttet til kjøringen, og hvordan ungdommene samtalte om og opplevde risiko og ulykker tilknyttet snøscooterkjøringen

Når guttene kjører er det ofte for å utforske terrenget, og ønske om å oppleve flyt ved utførelsen er viktig. I denne situasjonen er kontroll over en kjøringen som beveger seg mot det risikofylte viktig. Det å være en del av snøscooterens bevegelser i terrenget har stort fokus, og ansees hos mange gutter som målet med kjøringen. Mehus (2012) kommenterer videre at snøscooterkjøringen gir guttene en følelse av frihet, og aktivitetene de gjør sammen med andre skaper stort samhold i gruppen.

Jentene er ikke så opptatt av risikokjøring, men ønsker å komme frem til leirplassen for å oppleve det sosiale ved leirbålet. Ved disse snøscooteraktivitetene kan ungdommen gjøre noe på egenhånd som ikke er standardisert og organisert på forhånd. «Studiet viser at ungdom i Nord-Norge, og særlig gutter, er lidenskapelig opptatt av snøscooterkjøring. At de har anledning til å kjøre, innbyr til bolyst, trivsel og er knyttet opp til eksistensielle forhold som gir livsglede og helse» (Mehus, 2012, s. 5). En lidenskap kan sammenlignes med det å være forelsket, det oppstår da en sterk følelse for noen utenfor egen sfære.

Jenter og gutter sin risikovurderinger knyttet til snøscooterkjøringen var forskjellig. Egne opplevde ulykker mente begge kjønn kunne vært unngått ved forebyggende tiltak. Jentene mente tiltak som kunne øke kjøre-ferdighetene, det å ferdes i fjellet og behandling av skader var viktig å fokusere på. Guttene derimot sa de allerede var godt vant i fjellet, hadde de ferdighetene som trengtes for snøscooterkjøring, men ønsket trening i å vurdere skredfarlige områder og lære teknikkene ved skredsøking. Mehus (2012) sin beskrivelse av hvilke andre ting guttene var opptatt av dreide seg om å ha nok bensin, ekstra reim og plugger samt vite om mulighetene var tilstede for å råke ut for politikontroll.

Strategisk tenkning i lys av ungdommenes ytringer mente Mehus (2012) ansvarlige «politikere» må forankre i et perspektiv hvor helse er sentral. Ungdommene må myndigøres, og tas med som rådgivere for at snøscooterkjøring skal gi et godt liv på fjellet med

snøscooteren. Ungdommene må selv få definere viktige fokusområder, først da kan man starte et holdningsarbeid på grasrotnivå.

2.3 Undersøkelser om friluftsliv

Det er gjort mange undersøkelser i Norge som viser friluftslivsdeltakelsen blant befolkningen. I arbeidet med fremstillingen av mine resultater, og drøftingen av funnene, vil jeg bruke levekårsundersøkelser, Ung i Oslo og Ung i Norge undersøkelser.

2.3.1 Lvekårsundersøkelsene

I perioden januar til juni gjennomføres den årlige levekårsundersøkelsen av statistisk sentralbyrå (SSB). 12000 personer i alderen 16 år og oppover trekkes ut som deltagere til denne panelundersøkelsen, og disse personene blir kontaktet en gang i året inntil fire eller åtte år. Frem til 2011 foregikk innsamlingen per brev, men etter dette har det vært telefonintervjuer²².

I perioden 2001 til 2011 ser vi en utvikling innenfor friluftsliv hvor vi får nye aktiviteter, noen av de tradisjonelle aktivitetene holder stand, mens andre mister fotfeste²³. Eksempelvis så har terrengsykling vokst fra 13 til 26% i denne perioden, og det er spesielt blant aldersgruppen 16-24 år at økningen har vært stor. Off-piste kjøringen har økt med 8% i perioden, og denne aktiviteten er populær blant de unge. Bruken av alpintannlegg har totalt sett vært på 4%, og deltakelsen blant ungdom mellom 16-24 år har vært nedadgående. Den sterke veksten i bruken av alpintannlegg vi hadde på 90 tallet har dermed stagnert.

Deltakelsen i gåturer, skiturer, jakt og fiske har totalt sett for alle aldersgrupper vært stabil for perioden, og dette gjelder spesielt for gåtur som har hatt en stabil deltakelse på rundt 80%. For de unge sees det imidlertid en fallende interesse for det tradisjonelle friluftslivet, og da spesielt innenfor soppstaking- og bærturer

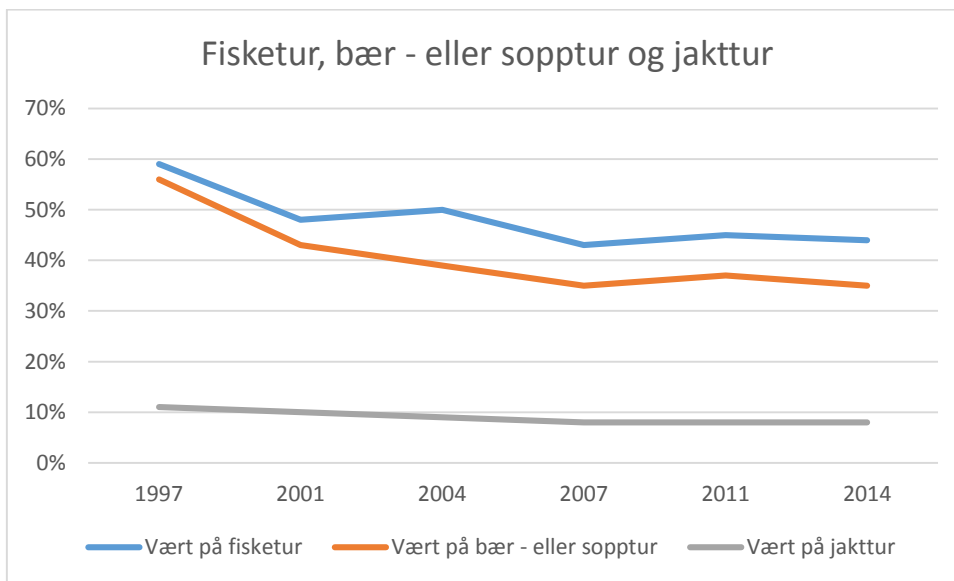
For perioden ser en også at det er tydelig sammenheng mellom deltakelsen på friluftslivsaktivitetene og hvor lang utdanning samt høy inntekt en har. Friluftsliv er populært i alle samfunnslag, men de med høy grad av utdanning og økonomi deltar oftest, og er mer aktive innenfor ekstremaktiviteter som krever utstyr og økonomi. Totalt sett ble det i 2011

²² <http://www.ssb.no/innrapportering/personer-og-husholdning/lev#Informasjon>, hentet 28.12.14

²³ <http://www.frifo.no/file=6529>, hentet 01.01.15

registrert at 92% av alle over 16 år hadde deltatt på friluftslivsaktivitet en eller flere ganger de siste 12 månedene.

Velstandsøkningen vi ser i Norge har gjort friluftslivet blant unge mer spesialisert og differensiert. Flere reiser langt for å delta på friluftslivsaktiviteter, og utstyret er spesiallaget for en type aktivitet. Økningen innenfor motorisert båtliv, og seilbåt er trekk i utviklingen som kan skyldes bedre økonomi

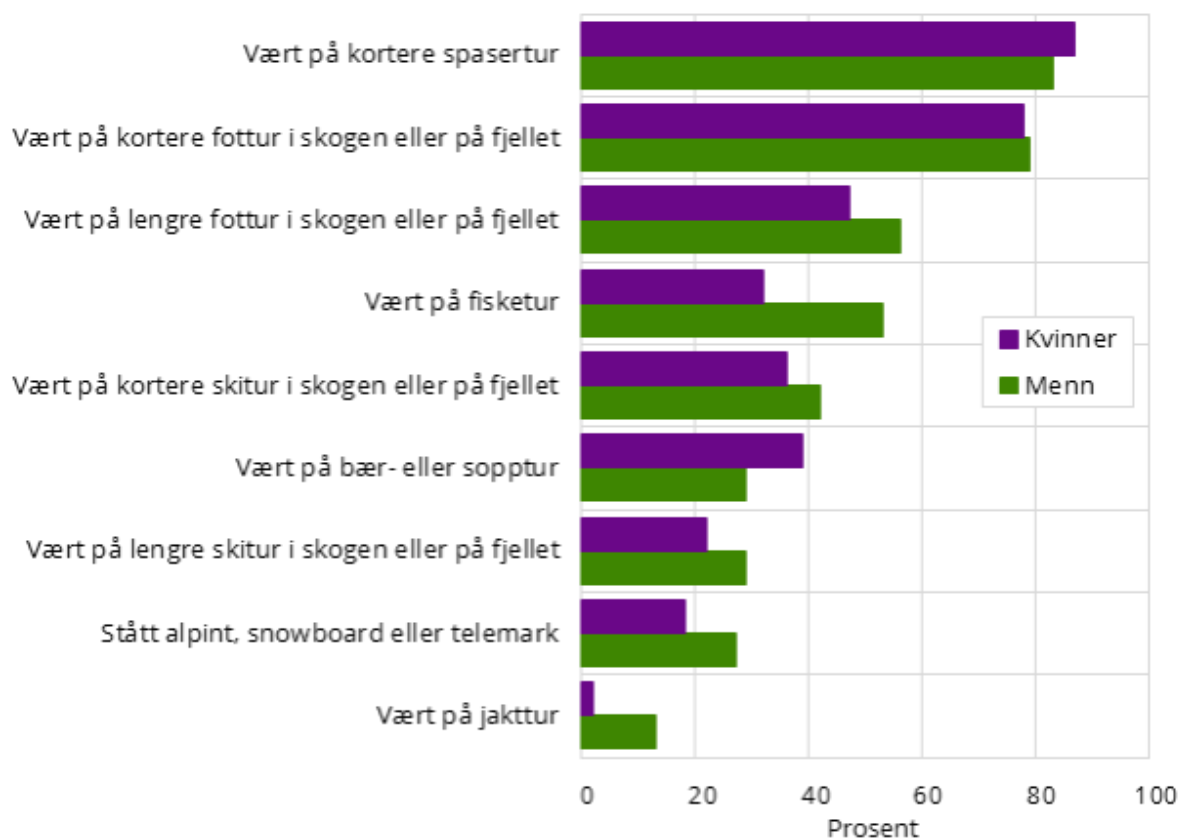

Figur 2: Deltakelse på fisketur, bær- eller sopptur og jaktur i perioden 1997-2014²⁴

Resultatene fra levekårsundersøkelsen i 2014 viste at friluftslivsinteressen er stor i Norge, selv om det har skjedd endringer de siste årene²⁵. Fotturer og skiturer er fortsatt populære aktiviteter, men i figur 2 er det skissert en utvikling som viser en negativ tendens for oppslutningen til fiske, bær- og soppturer, og jakt.

²⁴ <https://ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar/2014-12-18> hentet 29.12.14

²⁵ Lvekårsundersøkelsene (SSB) <https://ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid>, hentet 28.12.14

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3: Deltakelse på ulike friluftslivsaktiviteter i 2014, etter kjønn.²⁶

For målingene til SSB i 2014, som tidligere år vises det at de med høyest utdanning deltar mest på friluftsliv. Det er flest menn som driver friluftsliv, men forskjellene mellom kjønnene er mindre dette året enn tidligere år. Over 40% av den yngre delen av befolkningen, mellom 16-24 år, har deltatt på snowboard, telemark og alpint. Men disse aktivitetene er nesten fraværende for de litt eldre som heller går turer i marka og fjellet, samt plukker bær og sopp.

Av figur 3 ser man for 2014 at korte spaserturer og korte fotturer i skogen og i fjellet har en deltakelse for begge kjønn på rundt 80%. Det er litt forskjeller mellom kjønnene på de lengre turene i skogen og i fjellet, og her dominerer menn med en deltakelse på noe under 60% mot kvinnenenes deltakelse på tett oppunder 50%. Deltakelsen på lengre skiturer er på litt over 20% for kvinner og rundt 30% for menn. For høstingsaktivitetene som fiske og jakt ser man av figuren at menn er mest deltakende, men at kvinner deltar mest på bær eller soppturer.

²⁶ <https://ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar/2014-12-18> hentet 29.12.14

2.3.2 Ung i Oslo og Ung i Norge undersøkelsene

Ung i Oslo Undersøkelsene gjennomført i 1996, 2006 og 2012 får frem en utvikling blant ungdom som viser at de er blitt mer positive til de voksnes påvirkninger. Konflikter, som i mange tilfeller ble karakterisert som opprørske, er byttet ut med relasjoner mellom generasjonene. Ungdommen har endret synet på hvem «de signifikante andre» er, og noe av forklaringene her kan ligge i at sosialiseringsinstitusjonene er mer synlige i oppveksten til barn og unge. Foreldrene er sterkt delaktige i skolens arbeid, følger med samt støtter opp om barn og ungdoms læring. I tillegg har den digitale hverdagen gitt foreldre og barn muligheter for stor og ofte kontakt. Foreldre og voksne blir i langt større grad enn tidligere, av ungdommen selv, sett på som støttespillere og en tryggheten i hverdagen. (Øia & Vestel, 2014)

Trenden som viser at generasjonskløften forsvinner vises også i ungdata sine nasjonale resultater for 2013 hvor nesten 15000 ungdommer på VG1 deltok. Det ble etter dette foretatt en revidering av resultatene fra 2010-12 som munnet ut i en nasjonale rapporten. Her fremkommer det at aktivitetsmønsteret på fritiden er i endring. Ungdommen oppholder seg mye i hjemmet der de fleste har egne rom med god plass og egen PC, og ungdommen er fornøyd med oppfølgingen og støtten fra foreldre.

Ung i Norge undersøkelsene var frem til 2010 representativ for hele Norge med 12000 deltakere. Etter 2010 har alle kommuner og fylkeskommuner i Norge hatt muligheten til å delta med ungdomskoler og videregående skoler, og dette har gjort deltakertallet større.

Friluftslivsdeltakelsen er kartlagt i ung i Norge undersøkelsene 1992, 2002, 2010 og 2012. Resultater fra 1992 og 2002 viste at deltakelsen innenfor det tradisjonelle friluftslivet hadde gått ned. Andelen unge som sa de hadde deltatt på skitur hadde i prosent sunket fra 73 til 45, bær eller sopptur fra 42 til 30 og fisketur fra 67 til 44. Den kanskje mest tradisjonsrike aktiviteten fottur i skog og mark viste en nedgang i deltakelsen fra 78 til 56 prosent, men med noe variasjon mellom gutter og jenter.²⁷ Det vil si at det blir flere som aldri deltar på de tradisjonelle aktivitetene (Krange & Strandbu, 2004).

Deltakelsen blant jenter og gutter viser at friluftslivsaktiviteter som kan defineres som turaktiviteter ikke i særlig grad er over-representert av det ene kjønn. For fisketur er det

²⁷ Tallene er hentet fra NOVA rapport 16/04 som bruker bakgrunns materialet fra Ung i Norge undersøkelsene gjennomført i 1992 og 2002. Krange og Strandbu (2004) har brukt dette i sitt arbeid.

imidlertid guttene som dominerer arenaen, 30% av jentene og 55% av guttene sier de deltar på fisketurer (ibid).

2.4 Friluftsliv- og/eller snøscooteraktiviteter

Relatert til mine egne erfaringer og mitt brukte teoretiske og empiriske materiale i denne undersøkelsen, vil jeg her si noe om hva man kan forvente av funn i denne undersøkelsen, og hva som bestemmer ungdommens valg av aktiviteter knyttet til friluftsliv og snøscooterkjøring.

En kan forvente å finne forskjeller i friluftslivsdeltakelsen blant snøscooterkjørere og ikke snøscooterkjørere. Dette beror på mine erfaringer og blant annet Mehus (2012) sine funn. Mehus brukte et strategisk utvalg hvor det ble gjennomført gruppeintervjuer. Resultatene hennes får en dybde, men er vanskelige å knytte til hele ungdomsgruppen. Min undersøkelse tar med en stor del av hele ungdomsgruppen i Finnmark, og resultatene kan derfor sammenlignes med andre større tverrsnittundersøkelser. Odden (2008) sin bruk av tverrsnittsdata og hans konklusjoner om endringer i friluftslivet er noe jeg kan knytte mine funn opp til, og her kan man forvente at noen av mine funn ikke stemmer med Odden (2008) sine slutninger.

Det tradisjonelle og enkle friluftslivet som ikke krever særlig med utstyr er fremhevet av stortinget som viktig.

«Friluftsliv har i tillegg til flere direkte nytteverdier t.d. for helse, livskvalitet, ei bærekraftig utvikling, og som ressurs for m.a. reiseliv. I eit samfunn som nyttar store ressursar på reparerande helsetiltak, er det ei utfordring å utforske og utnytte det potensiale som friluftsliv og naturkontakt tilbyr på ein betre måte enn i dag».
(Miljøverndepartementet, 2001, s. 11)

Her tenkes det primært på det enkle og bærekraftige friluftslivet. I forbindelse med regjeringens forslag til ny lov om snøscooterkjøring ser man i mediebildet at mange mener snøscooterkjøring ikke hører til friluftslivsutøvelse.

Ungdom som er i snøscootermiljø er vokst opp med en positiv følelse til aktiviteten som gir dem livsglede og tilhørighet i kameratgjengen (Mehus, 2012). Stortingsmeldingen sier at vi

burde utnyttet de mulighetene som ligger i friluftslivet og naturbruk bedre, men innebærer dette noe for snøscooterkjørere?

For at individet skal fungere i det sosiale livet må det lære å være en del av omgivelsene. Dette læres gjennom blant annet påvirkning fra foreldre, familie, venner, skole, fritidsklubber, idoler, politikere, media og sosiale nettverk. Denne sosialiseringen gjør at individet blir reflekterende overfor normer og regler i samfunnet, og handler deretter. Selvet blir til ved at individet får en selvbevissthet og samtidig blir preget av miljøet rundt seg, og kanskje ligger det også et ønske her om å være lik andre.

De endringene som skjer alle steder i samfunnet, også ved bruk av naturen, er en modernisering av tidligere praksiser. Modernisering er ikke ødeleggende sier George Herbert Mead, men er resultat av at individet er tenkende og har en meningssøkende adferd som setter det i stand til å tilpasse seg (Moe, 1994). Selvet er stadig i endring ikke minst fordi det er i takt med samfunnet generelt, og den enkelte må selv velge sine aktiviteter.

I Finnmark finner vi farbar natur og snøscooterløyper de fleste stedene. Dette gjør friluftsliv og snøscooterkjøring mulig nesten uansett hvor en bor, selv om topografien på kysten, klimaet og været kan være begrensninger. Eksempelvis kan vinterhalvåret skape problemer med rasfare på kysten og i fjellet, kulde spesielt på innlandet, vind på kysten etc.

Etterspørsel og tilbud, sosial tilhørighet og geografisk oppholdssted er med på å avgjøre ungdommenes adferd i naturen, og adferden deres er vurdert opp mot hva som er mulig å få til, det meningsskapende har vært avgjørende. Odden (2008) sier det ikke er noen mening i å ville delta i en aktivitet som ikke er mulig å gjennomføre der en bor, ikke er inkluderende, ikke er oppnåelig på grunn av dårlig økonomi, etc.

Levekårsundersøkelsene og ung i Norge undersøkelsene viser hvilket friluftsliv som har vært populære blant jenter og gutter til ulike tider, og her finner vi at livssituasjonen til ungdom, med god utdanning i familien og til dels også god økonomi, har innvirkning på friluftslivsdeltakelsen.

Ved å bruke noe av arbeidet til Gelter (2007;2010), som deler friluftslivet opp i ulike grupper etter hvilke opplevelser friluftslivet gir, ser vi at motivene for bruk av naturen er forskjellige. Det er derfor vanskelig å sette all friluftslivs ungdom i en gruppe med felles ønsker og mål for naturkontakt. Interessene forandrer seg, mangfoldet av friluftslivsaktiviteter er stort– og i

forandring, tilbud og etterspørsel gir muligheter og begrensninger for deltakelse, og ikke minst spiller ungdommenes egne refleksjoner inn for hva som er meningskapende.

3 Metode

Vinteren 2014 fikk jeg vite at NOVA²⁸ og KoRus²⁹ skulle gjennomføre en landsomfattende Ungdata-undersøkelse overfor elevene i den videregående skolen. Elevene ved de videregående skolene i Finnmark skulle få tilleggsspørsmål hvor blant annet friluftslivet og omfanget av snøscooterkjøring skulle kartlegges. Dette syntes jeg var så interessant at jeg tok kontakt med foreleser på UIT campus Alta. Universitetet sendte inn søknad om å få benytte datamaterialet, og en tid etter forelå det en avtale om utlevering av data mellom UIT Norges Arktiske universitet og NOVA. Det var for meg bare å sette i gang.

3.1 Vitenskapelig utgangspunkt

Før jeg begrunner valget av tilnæringsmåte i oppgaven vil jeg starte med å si noe om hva jeg ønsker med oppgaven, og hvordan jeg tenker innholdet/resultatet skal tilnærme seg virkeligheten på best mulig måte. Når vi snakker om den virkelige verden slik den ser ut er dette en ontologisk tilnærming. Kunnskapssynet en har er avhengig av det ontologisk ståsted, og dette vil også påvirke forventningene til hva en ønsker å finne i undersøkelsen. For å komme frem til sann kunnskapen om verden må vi tenke gjennom hvordan vi kan innhente kunnskapen, hvor vi finner kunnskapen og i hvor stor grad vi kan skaffe til veie denne kunnskapen. Jeg snakker her om epistemologi som igjen påvirker vårt teoretiske ståsted. Det teoretiske perspektivet vårt synliggjøres enten gjennom positivisme³⁰ eller hermenautikk³¹ (Jacobsen, 2013; Widerberg, 2011).

Det ontologiske ståstedet er ikke likt hos alle. Det er forskjeller i hvordan vi oppfatter verden og det som befinner seg rundt oss (Jacobsen, 2013). I denne oppgaven skal jeg se på ungdom sin bruk av naturen, og her jobber jeg med mennesker. Jeg skal finne ut hva ungdommen gjør, og tallfeste dette. Resultatene vil være gjeldende for gruppen jeg undersøker, og bare på dette

²⁸ Norsk institutt for forskning og oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Dette er et forskningsinstitutt ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og er et statlig forvaltningsorgan opprettet i 1996.

²⁹ KoRus er regionale kompetansesentre for rusfeltet som arbeider på oppdrag fra helsedirektoratet, og har syv regionalkontor rundt om i landet; KoRus Nord i Narvik, KoRus Midt Norge i Trondheim, KoRus Vest i Stavanger og Bergen, KoRus Oslo, KoRus Sør i Skien, og KoRus Øst i Brumunddal.

³⁰ Grunnholdningen her er at all vitenskap er begrenset til sanseintrykk/data. Denne vitenskapen kan bare nås ved å systematisk gjøre observasjoner av virkeligheten. Den naturvitenskapelige erkjennelsen er viktig her.

³¹ Hermenautikk brukes når man fortolker det som er rundt en - utfra opplevelser, og en metode vi bruker når vi for eksempel fortolker en sosial sammenheng.

tidspunktet. Om noen år kan det være at resultatene av en lignende undersøkelse blir helt annerledes. Det jeg finner vil være unike lovmessigheter om ungdom sine friluftsliv- og snøscooteraktiviteter i Finnmark. Funnene er ikke universelle fordi jeg ikke undersøker for andre steder enn Finnmark.

Positivismens antagelser kan derfor ikke brukes her, men jeg kan heller ikke fult ut bruke hermeneutikk hvor en tolker meningsinnholdet i datamaterialet. Med mitt datamaterialet kan jeg få ulike tallstørrelser på hva ungdommen gjør, men jeg kan ikke finne årsaker til hvorfor det er slik. Jeg har imidlertid tenkt å bruke tidligere empiri på området, og sammen med teorien prøve å belyse og forklare funnene mine.

Når det gjelder epistemologi er dette sammensatt, det vil si at her er flere ting som kan støtte opp om sann kunnskap (Jacobsen, 2013). Med et positivistisk syn tenker vi oss som forsker at det utenfor en selv finnes en objektiv verden, at denne verden som er virkeligheten kan studeres objektivt, og at en over tid kan samle opp kunnskap om denne virkeligheten. Ut fra denne epistemologiske måten å tenke på sier vi at ting er der som meningsfulle i seg selv, og at tingenes eksistens kan forstås som uavhengig av erfaringer og bevissthet (Crotty, 1998).

Dette står i sterk kontrast til det fortolkningsbaserte perspektivet hvor en tenker seg en virkelighet som kan forstås på mange måter, en forståelsen som best oppnås ved samhandling mellom forsker og de som undersøkes (Widerberg, 2011). Det fortolkningsbaserte perspektivet ser ikke på forskeren som løsevet fra utvalget en undersøger, men som deltager i den sosiale verden. Resultatene som kommer frem fra undersøkelsen viser de spesielle fenomener respondentene undersøkes for. Sosiale miljøer endres og mennesket påvirkes av nye impulser hele tiden, noe som gjør at kunnskap ikke kan samles opp over tid, ei heller ikke brukes i ulike rom. Konteksten den enkelte undersøkelsen gjøres innenfor er unik.

Datainnsamlingen i min undersøkelse ble gjort ved bruk av spørreskjema som var laget av NOVA og KoRus. Jeg har valgt å bruke de spørsmålene som er dekkende for å belyse min problemstilling. Min påvirkning til hva som hentes inn av informasjon er derfor ikke tilstede. Jeg er klar på at materialet bare fra denne undersøkelsen ikke kan brukes til å få frem en varighet eller tendens over tid, og i andre rom. Datamaterialet kan bare brukes til å sammenligne tallstørrelser i denne undersøkelsen. Det å bruke tallstørrelser og forklaringer fra tidligere forskning kan imidlertid gjøre meg i stand til å se utviklingen, og få frem en forklaring til hvordan ungdom bruker naturen.

Min tilknytning og erfaring med temaet jeg tar opp er nært og sterkt, og dette gir meg en innlevelse i temaene jeg skriver om. Jeg er svært friluftslivsinteressert, og mye av min tid både på fritida og i arbeidssammenheng går med til aktiviteter i naturen. Dette ser jeg imidlertid ikke på som et problem, men en ressurs da denne koblingen viser mitt engasjement og kunnskap på området. Min problemstilling er ikke basert på hypoteser som skal bekreftes eller avkreftes. Den består av spørsmål som jeg ønsker mitt datamaterialet skal gi meg svar på. Utviklingen vi har sett, og som vises i blant annet Odden sitt arbeid (Odden, 2008), forteller oss at friluftslivet er i endring.

Jeg vil si at min forskning er induktiv fremfor deduktiv, men at den til dels også kan sies å ha en pragmatisk tilnærming hvor begge disse tilnærmingene inngår. På den ene siden bruker jeg modernitetsteorier, tidligere forskning på området som omhandler friluftsliv og snøscooterkjøring, teorier om selvregulering, og egne forventninger til datamaterialet. Dette bringer meg mot den deduktive tilnærmingen hvor fokuset er å gå fra teori til empiri. På den andre siden er mitt frafall av hypoteser, frafallet av forskning og teori på dette spesielle feltet, og min tro på at funnene kan få frem et behov for ny teori på området noe som dreier meg mot den induktive tilnærmingen. Jeg har sagt at oppgaven har preg av en pragmatisk tilnærming, men dette skyldes at jeg ikke klarer å se dette arbeidet bare utfra den induktive tilnærmingen.

Problemene ved den pragmatiske tilnærmingen ligger i skiftningene mellom teori og empiri, og her kan jeg ikke se at datamaterialet kan endres dersom ny kunnskap utvikles underveis.

Det som imidlertid ligger her er at datainnsamlingen ved en senere undersøkelse kan ta utgangspunkt i eventuell ny kunnskap, fremsatt ved denne undersøkelsen. Det er nettopp dette forholdet som gjør at jeg mener å ha en induktiv tilnærming. For Finnmarksungdom er det ikke foretatt en slik undersøkelse tidligere, og dette vil trolig gi ny kunnskap på feltet.

Den deduktive tilnærmings-tanken til oppgaven min er kommet i stand ved bruk av et statisk spørreskjema. Ved denne datainnsamling får jeg svar på spørreskjemaets spørsmål, og ikke noe mer. Informasjon som kommer inn er begrenset dersom en sammenligner med mulighetene som ligger i en induktiv tilnærming hvor informasjonen skal skape teorien. Samtidig er det kanskje håpløst å tenke seg at en skal kunne få ubegrenset informasjon. Jacobsen (2013) sier: «Mennesker har ikke kapasitet til å samle inn all relevant informasjon (se f.eks. Simon, 1945; Schott, 1991)».

Det at jeg skal finne frem til ny teori er nok å strekke denne undersøkelsens målsettinger noe langt, men jeg tror det er mulig å få frem en systematisk kunnskap om ungdommenes

fritidsbruk i naturen. Den systematiske kunnskapen i dette tilfellet dreier seg eksempelvis om hvordan vi skal møte utviklingen mot mer motorisert ferdsel ved å få frem de positive effektene også denne naturbruken gir til individet.

I teorikapitlet nevnte jeg Giddens tenkning om modernitet hvor han sa at kollektivene og fellesskapet i samfunnet taper terreng, i forhold til det enkelte individ som en selvstendig tenkende. Det er alle valgmulighetene og frihetene som gir denne utviklingen, men trenger den å være god eller dårlig, riktig eller gal? Ser vi på hvordan tradisjonsrike friluftslivs og natur organisasjoner beskriver snøscooterkjørende ungdom så skinner det klart gjennom at rekreasjonskjøringen i naturen er umoralsk, en handling som ikke viser noen særlige kognitive kunnskaper, og en handling som er egosentrert hvor egen gevinst er viktigst.

Jeg sier ikke at det er slik, men fremgangsmåten til disse friluftslivs- og natur organisasjonene beskriver en teori som har et negativt syn på mennesker som står for noe annet enn en selv. Denne teorien bygger på at overvåking og kontroll skal gi fellesskapet/eiere en gevinst på bekostning av den enkeltes særinteresser (Nyeng, 2012). Men hva skal til for å styre mot fellesskapets interesse når vi nå er langt inne i en periode som mange beskriver som ny-moderniteten? Kanskje er det nettopp tillit til individet som skaper tillit overfor fellesskapet og organisasjonene. Over lang tid med formaninger om ungdommens manglende moral kan det hende at ungdommen tillater seg umoral, i fellesskapets betydning. Det vil si at mistillit har avlet umoral hos ungdommen. For å unngå dette må en kanskje bestrebe å bruke riktig kunnskap om ungdom og det enkelte individs kognitive muligheter, og ha tro på at alle ønsker det beste for seg selv og andre.

3.2 Utvalg

Fra den landsomfattende undersøkelsen til NOVA og KoRus bruke jeg bare respondentene fra Finnmark. Jeg bruker datamaterialet fra spørsmålene knyttet til friluftsliv og bruk av snøscooter.

Elevtallet ved alle de videregående skolene i Finnmark er på 2793 stykker. Det var 1838 elever som svarte på undersøkelsen, og dette ga en svarprosenten på 66%. Svarprosenten på de ulike skolene varierte mellom 50% - 80%.

I denne undersøkelsen forholder jeg meg bare til VG1 og VG2 elever på studiespesialisering og yrkesretta linjer. Andre elever på videregående skole som går tredje året studiespesialisering, elever på bygningsfag og elever som er ute i praksis etter VG2 på yrkesretta linjer er dermed ikke med i utvalget. Denne utvelgelsen er først og fremst begrunnet i at undersøkelsen ikke får tak i elevene på yrkesfag som fortsetter på sitt fagfelt etter VG2, fordi elevene nå er ute i praksis ved ulike arbeidsplasser.

91% av all ungdom i Finnmark kunne «fanges opp» på skolene, og være med på undersøkelsen. De 9% som ikke er med her er ungdom som har sluttet på videregående skole.

Andelene i prosent for hvor mange elever som svarte på undersøkelsen illustrerer en noe skjev svarprosenten mellom de ulike nivåene. 45% av alle som svarte på undersøkelsen var VG1 elever, 38,4% var VG2 elever og bare 16,6% var VG3 elever.

Tabell 2: Svarprosenten ved ulike nivåer på de videregående skolene i Finnmark. N=2793

VG1 (N=1199)	VG2 (N=1016)	VG3 (N=578)
68,1 %	68,4 %	52,1 %

Av tabell 2 ser vi at svarprosenten på de ulike nivåene ved de videregående skolene i Finnmark er nesten helt lik for VG1 og VG2, og noe lavere for VG3.

På VG1 og VG2 er det til sammen 1511 elever som har svart på undersøkelsen, og dette gir en svarprosent på 68,2% som jeg anser for å være betydelig for undersøkelsen, og også sammenlignet med andre undersøkelser. En tilsvarende elevundersøkelse i Telemark viste en svarprosent på 67%.

Valget av problemstilling kom i stand etter en gjennomgang av spørsmålene som ble stilt i ungdomsundersøkelsen til elevene våren 2014. Sammen med spørsmålene som ble stilt til all ungdom i landet hadde ungdommen i Finnmark noen tilleggsspørsmål som var laget av Kolbjørn Rafoss i samarbeid med Finnmark fylkeskommune. Spørsmålene som er stilt til Finnmarksungdommen er ikke brukt i ungdomsundersøkelsen til annen ungdom i Norge. Det arbeidet Odden (2008) gjør viser ikke noen resultater på landsdels eller fylkesnivå, men det har vi her fått for Finnmark.

Jeg trengte ikke å lage spørsmålene, men tilpasset meg spørreskjemaet. Selv om jeg hadde en grundig gjennomgang av spørsmålene i forkant sparte det ferdige spørreskjemaet meg for mye

arbeid. Distribueringen av spørreskjemaene og innsamlingen av dataene ble gjort av NOVA, med en ansvarlig i hvert fylke og en ansvarlig ved de enkelte skolene. Det skal sies at jeg pushet på ved Alta videregående skole, Finnmark fylkes største skole, for å få svarprosenten opp.

Problemstillingen jeg kom frem til er klar fordi jeg vet hvem som skal undersøkes, ungdom i Finnmark på VG1 og VG2 som går studiespesialiserende og yrkesfagretta linjer. Den er Deskriptiv ved at den er ute etter å beskrive fremfor å forklare. Likevel kan denne problemstillingen brukes til å se sammenhenger i forhold til blant annet Mehus (2012) og Odden (2008), det vil si at jeg kan se på denne som noe kumulativ.

3.3 Forskningsdesign

Denne ung-data undersøkelsen er en tverrsnittsanalyse, og ser på fenomener ved et gitt tidspunkt. Det foreligger ikke noen standarder for hva som er normalt, og dette sier jeg noe om når jeg snakker om måle-nivå senere. Selv om det ikke foreligger noen standarder å sammenligne med vil jeg se på resultatene i lys av Levekårsundersøkelsene og Ung i Norge undersøkelsene som jeg snakket om i teorikapitlet. Utover dette vil jeg også sporadisk bruke andre undersøkelser, som eksempelvis Aas, Øien, Waaler, & Skår (2010) og Breivik & Rafoss (2012).

3.3.1 *Kvantitativ metode*

Datainnsamlingen ved denne tverrsnittsundersøkelsen er basert på en kvantitativ metode hvor spørreskjema brukes. Denne metoden kjennetegnes ved at spørsmålene og svaralternativene er bestemt på forhånd, og jeg som forsker har avstand til populasjonen som undersøkes. Dette er et ekstensivt design hvor min objektivitet i arbeidet er viktig for å få til pålitelig og troverdig empiri, og for å gjøre empirien tillitsvekkende overfor andre (Jacobsen, 2013).

Ved denne typen undersøkelse får jeg med en stor populasjon fordi datainnsamlingen foregår på alle videregående skoler i Finnmark. Jeg vil derfor si at dataene er representative for gruppen som undersøkes fordi svarprosenten ble på 68,5%, og metoden som ble brukt i utvelgelsen av elever ikke ekskluderte noen (Nyeng, 2012).

En kvantitativ undersøkelse er basert på tallmaterialer som gir mening. Det som avgjør hva en bruker av tallmateriale fra datainnsamlingen bestemmes av hvilke kvaliteter og egenskaper en vil belyse. Selv om dette ikke er en kvalitativ undersøkelse, men en kvantitativ undersøkelse, ser man at det bør være tilstede et kvalitativt element i utvelgelsen av eksempelvis krysstabulering av datamaterialet.

Det er ikke noe problem å finne frekvensfordelinger innenfor et datamaterialet, men det må også avklares hva dette skal være et mål for. De tall som fremkommer er ikke universelle sannheter, men en indikator på en tendens som kan analyseres ved hjelp av tidligere forskning og teori (ibid).

Min undersøkelse kunne vært styrket dersom jeg i tillegg til tverrsnittundersøkelsen kunne gjort intervju med noen av respondentene. Jeg ville da oppnådd en dybde i datamaterialet, og fått frem en forståelse av fenomener som viser seg (Widerberg, 2011). Dette er nok ønsketenkning fordi et slikt opplegg er arbeidskrevende. Det tar tid å samle inn data ved intervjuer, og informasjonen jeg får inn vil trolig kreve mye analysearbeid og tid.

Tidsperioden jeg har satt for å ferdigstille dette arbeidet er en begrensning for en slik kvalitativ forsterkning av oppgaven.

3.3.2 Validitet og reliabilitet

Gyldigheten av resultatene i min undersøkelse er avhengig av hvordan jeg klarer å få samsvar mellom fenomener som kommer til syne og min forståelse av disse fenomenene ved hjelp av teori og tidligere empiri. Validiteten i undersøkelsen går på om empirien er gyldig og relevant (Jacobsen, 2013), og da dette er en vitenskapelig basert undersøkelser gjennomført av NOVA og KoRus anser jeg denne å være høy.

Selv om validiteten er gitt, utfra det jeg har nevnt, sier jeg noe om dette da jeg ønsker å klargjøre for meg selv og leserne hva jeg forbinder med dette.

Begrepsgyldigheten og relevans avhenger mye av spørreskjemaet, om det måler det jeg tror det måler. Når det eksempelvis spørres om du er med på friluftaktiviteten bærtur må jeg være klar over at ungdommene kan oppfatte dette forskjellig. Sanker ungdommen bær selv eller er eleven med andre som plukker bær. Dersom en her tenker at det ikke holder å bare være med andre uten selv å plukke bær kan ungdommen unnlate å krysse av for deltakelse.

Det er sjelden, og kanskje aldri, man kan si å ha fått 100% valide data (Nyeng, 2012). Ved en kvantitativ datainnsamling, hvor vi har en operasjonalisert variabel, er det vanskelig å tenke seg at en bare kan få frem det en er ute etter. Det respondentene har av bakenforliggende argumenter for svaret vil vi ikke fult ut klare å fange opp. Dersom vi eksempelvis skal undersøke folks friluftslivsinteresser ved å kartlegge tiden de ser på naturprogrammer kan vi få frem tall på dette, men sier det noe om friluftslivsinteressen. Her kan årsaken til TV tittingen være at personen kjeder seg, eller vil ha med seg programmet for å delta i samtalene på skolen eller jobben dagen etter.

En operasjonalisert variabel er en variabel som er gjort målbar. Når vi gjennomfører denne prosessen betyr det at man deler allerede kjente begreper opp i mindre deler slik at de blir mulige å gjøre til gjenstand for undersøkelser. Et spørreskjema er et sett av slike oppdelte begreper. Et eksempel fra min undersøkelse er når snøscooterkjøring er delt opp i «kjørte scooter i forbindelse med reindrift», «drev med isfiske i forbindelse med scootertur», etc. En operasjonalisering av begreper gjøres ikke bare for målbarhetens skyld, men også for at respondenten uten særlige funderinger skal kunne vite hva svaret dreier seg om. Det at vi har mulighetene for operasjonalisering gjør sosiale fenomener målbare, uten tanker for å måtte bruke den positivistiske vitenskapsoppfatningen (ibid). Relasjoner, interesser og holdninger er ikke sansbare fenomener, men de kan derfor ved kvantitative undersøkelser, hvor en har foretatt operasjonaliseringer av begreper, gjøres til empiriske undersøkelser.

Den interne gyldigheten og relevansen går på om jeg klarer å finne riktig årsak til fenomener ved det datamaterialet som foreligger (Jacobsen, 2013). Her er det eksempelvis lett å konkludere med noe som ikke gjelder for all skoleungdom på VG1 og VG2 i Finnmark, konkludere uten å tenke på at ting endres over tid, eller trekke slutninger som at kulturen gir aktivitetsmønsteret blant ungdom – og så er det egentlig aktivitetsmønsteret som skaper kulturen. Ekstern gyldighet og relevans går på om funnene kan overføres til andre grupper, eksempelvis ungdom i Finnmark som ikke går på videregående skole eller ungdom i andre deler av landet.

Reliabiliteten uttrykker hvor nøyaktig en måler det som skal måles. En undersøkelse med god reliabilitet kan gjøres senere med samme resultat (ibid). Dette er avhengig av den nevnte operasjonaliseringen, og hvordan jeg klarer å tolke informasjonen og fenomenene som viser seg. Da behovet for hvilke data man ønsket å få inn fra respondentene var kartlagt kunne spørsmålene og svaralternativene lages. Dette er en viktig prosess da spørreskjemaet er

avgjørende for hva en klarer å få inn av informasjon, og er utgangspunktet for analysearbeidet.

Min tolkning av dataene er lettere å gjøre når spørsmålene og svaralternativene er målbare, at datamaterialet så langt det er mulig dekker det jeg må ha inn av informasjon, og at mulighetene for sammenligninger med andre undersøkelser er tilstede. Dersom operasjonaliseringen er god vil jeg kunne få tilfredsstilt behov for å få nøyaktigheten og målesikkerheten som trengs for å si noe om et fenomen (Nyeng, 2012). Jeg bruker følgende spørsmål fra mitt spørreskjema som eksempel: «Hvilke og hvor mange ganger drev du med følgende aktiviteter siste hele sesong?» Her skal elevene på et av spørsmålene svare på om de driver jakt-med våpen. Jeg vil få frem frekvenser fra fem svaralternativer som befinner seg mellom det laveste nivået som er «aldri» og det høyeste nivået som er «flere ganger i uka».

For å kunne si at mitt behov for data blir tilfredsstilt ved bruk av disse svaralternativene må jeg på forhånd ha bestemme at det er dette jeg trenger å få tall på, og ikke noe mer. Ved å bruke spørreskjemaet slik det er utformet har jeg innfunnet meg med at jeg blant annet ikke vil få vite noe om hva det jaktes på, blant de som svarer at de driver jakt-med våpen. Jeg vil heller ikke få frem ting som eksempelvis sosialisering frem til det å bli jeger, eller om eleven jakter alene eller sammen med noen.

Denne undersøkelsen, med det datamaterialet jeg får inn, er holdbar og reliabel i forhold til det jeg ønsker å si noe om. Årsaken til å velge bort detaljer i spørreundersøkelsen ligger ikke i manglende interesse for å få mer informasjon. Valget av svaralternativer må vurderes ut fra den mengden elevene skal svare på, og at dette skal være spørsmål med svaralternativer som det er greit å analysere, samt bruke ved senere undersøkelser.

3.4 Målenivået til dataene, og bruk av statistikk

Spørsmålene med svaralternativene har gitt meg et datamateriale på nominal og ordinalskalanivå. Dette er ikke parametriske skalaer hvor vi ikke finner noen entydig normalfordeling, selv om gutt-jente kan vise til en normalfordeling.

De uavhengige variablene består av gjensidig utelukkende kategorier, og det er ingen kvalitative forskjeller mellom kategoriene (gutt og jente, ja og nei), det vil si at vi her befinner oss på nominalskalanivå.

Ved de avhengige variablene får vi en rangering av svaralternativene, men de ulike rangeringene viser ikke til at det ene er bedre enn det andre. Avstanden mellom posisjonene er ulike, og vi befinner oss her på ordinalskalanivå. Vi har på et nominalskalanivå fått tilført en egenskap som ordner kategoriene i følgende stigende rekkefølge: aldri, sjeldnere enn en gang per måned, et eller et par ganger i måneden, omtrent en gang i uka og flere ganger i uka.

I kapitlet resultatfremstilling og utredning har jeg en inndeling i to underkapitler, og her starter jeg hvert underkapittel med å vise en oversikt over den samla deltakelsen for de ulike kategoriene av henholdsvis friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter³². For friluftslivsdeltakelsen har jeg kategori-inndelingen: turaktiviteter, høstingsaktiviteter og livsstilaktiviteter. Når det gjelder snøscooteraktivitetene er kategori-inndelingen: nyttekjøring, fornøyleskjøring og konkurransekjøring. For den enkelte kategorien summerer jeg opp de som har svart at de deltar minst en gang i sesongen. Dette tallet dele jeg på summen av alle som har svart innenfor en kategori, også de som svarte at de aldri deltok. Jeg vil da få frem andelen i prosent av de som deltok minst en gang i løpet av sesongen på den aktuelle kategorien.

Når jeg videre behandler datamaterialet innenfor hver kategori i utredningen vil jeg ved hjelp av SPSS³³ først bruke deskriptiv statistikk hvor jeg gjør frekvensanalyser av enkeltvariabler for å se på hvor vanlige fenomenene er. Jeg undersøker signifikansen mellom grupper i forhold til ulike friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter. Likheter eller ulikheter mellom forventet og faktiske fordelingen av gitte svar får jeg frem ved å bruke Khikvadrattest. Ved khikvadrattesten forholde jeg meg til en nullhypotese som sier at det ikke er forskjeller mellom populasjonene. Dersom testen viser at nullhypotesen må forkastes trer den alternative hypotesen inn som sier at det er forskjell mellom populasjonene. Signifikansnivået for testingen er 0,05. Dette vil si at P-verdier som er større enn 0,05 forteller at nullhypotesen beholdes, og P-verdier mindre enn 0,05 gjør at nullhypotesen forkastes til fordel for den alternative hypotesen.

Videre vil jeg gjøre signifikanstester mellom to variabler for å finne en eventuell korrelasjon mellom disse variablene. Dette får jeg til ved å gjøre en bivariat korrelasjonsanalyse, og jeg

³² Jeg vise til neste delkapittel for hvordan denne inndelingen er; «klassifisering av friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter».

³³ «SPSS er en av verdens mest benyttede statistiske programvarer. SPSS tilbyr en rekke muligheter innen dataanalyse, bl.a. oppsummering og presentasjon av data, ulike typer beregninger, statistisk analyse og hypotesetesting, og grafiske fremstillinger.» home.bi.no/fag87027/siv1102/spss1.doc, hentet 09.11.14

bruker Spearmans korrelasjonskoeffisient fordi materialet mitt har kategoriske variabler som ikke gir et gjennomsnitt (Johannessen, 2009). Sentraltendensen i materialet vil jeg finne ved å se på modus som viser det svaret flest har svart på, og dette får jeg frem når den enkelte variabelen fremstilles (Jacobsen, 2013; Vincent & Weir, 2012).

Når en ser på samvariasjon mellom to variabler er det viktig å tenke at den ene variabelen ikke uten videre er årsak til den andre variabelen (Nyeng, 2012). Som hovedregel brukes at den uavhengige variabelen er årsaks-variabelen, mens den avhengige variabelen betegnes som en effekt-variabel (Johannessen, 2009). Som et eksempel til dette vil antall timer brukt på snøscooterkjøring i uka kunne være en uavhengig variabel, mens plassering på resultatlista i et snøscooter-race kunne vært en avhengig variabel. Innenfor undersøkelsen jeg gjør er ikke dette noen lovmessighet, men jeg inndeler variablene utfra hvor sannsynlig det som kommer frem er en effekt av en årsak. Er det da kjønnen som er bestemmende for deltakelsen på eksempelvis isfiske, eller er det stor deltakelse på isfiske som er årsaken til at en er gutt eller jente. I dette tilfellet ser jeg det som mest sannsynlig at kjønnen er den uavhengige variabelen, og graden av deltakelse er den avhengige variabelen.

Ovenfor har jeg vist at en ikke så raskt skal konkludere med årsaken til et eventuelt fenomen, men å finne årsaker er heller ikke mitt fokus i oppgaven. Jeg ønsker imidlertid å komme med forklaringer til fenomener, og her vil jeg ta utgangspunkt i den analytiske statistikken hvor data kan si noe om en eventuell tendens, for eksempel om det er slik at gutter kjører mer snøscooter enn jenter? Ved en slik analyse trekker man slutninger om mange selv om en bare har et begrenset utvalg (Jacobsen, 2013). I mitt tilfelle vil jeg trekke disse slutningene om ungdom ved de videregående skolene i aldersgruppen som er med i undersøkelsen. Selv om det kan vise seg klare trekk ved datamaterialet vil jeg være forsiktig med konklusjonene, fordi en aldri kan være 100% sikker på slutningen man kommer frem til.

I dette analysearbeidet forholder jeg meg ikke til lineære samvariasjoner, men en samvariasjon mellom variabler hvor tendenser vises. Dersom jeg hadde gjort en undersøkelse hvor datamaterialet hadde vært på intervallnivå kunne jeg undersøkt om det fantes lineære sammenhenger, og brukt Pearsons korrelasjonskoeffisient for å fått frem negativ eller positiv lineær sammenheng mellom variabler. Et materiale på intervallnivå har rangeringer og faste avstander mellom verdiene, men ikke noe absolutt nullpunkt.

Dette er nok den mest vanlige måten å bruke et datamaterialet på, som har høyt nok målenivå, men dersom vi bare kan bruke lineære samvariasjoner for å forklare at ting henger sammen vil

vi miste noe. Vi kan eksempelvis si at økt trening gir økt prestasjon opp til et visst nivå. Dersom treningsmengden økes ytterligere vil kanskje prestasjonen gå ned på grunn av overtrening. Vi har dermed ikke en lineær sammenheng, men variabelen treningsmengde kan likevel forklare prestasjonen.

På samme måte kan man som jeg gjør bruke datamateriale på lavere målenivå. Her kan det eksempelvis tenkes at de som eier snøscooter dominerer i antall innenfor enkelte friluftslivsaktiviteter i forhold til de som ikke eier snøscooter, mens det er motsatt ved andre friluftslivsaktiviteter. Utfra dette kan vi ikke si at gruppene har ulike interesser for friluftslivsaktiviteter uten å undersøke for andre ting. Mangel på tid til rådighet, naturområder, penger, utstyr og noen å dra på tur med kan eksempelvis være faktorer som avgjør om den enkelte deltar eller ikke. Individets deltakelse kan på en måte sammenlignes med overtreningen i eksemplet om treningsmengde og prestasjon ovenfor. Dersom den samme ungdommen drive mye med noen friluftslivsaktiviteter vil det kunne gå ut andre aktiviteter fordi tiden, pengene, etc. ikke strekker til.

3.4.1 Klassifisering av friluftslivsaktiviteter og snøscooteraktiviteter

Gjennom hele mitt arbeid har jeg skilt mellom friluftslivsaktiviteter og snøscooterkjøring som motorisert ferdsel, og dette har jeg vist ved min bruk av definisjonen for friluftsliv.

Friluftslivsaktivitetene og snøscooteraktivitetene deler jeg inn i tre grupper hver. Formålet med denne klassifiseringen er å gjøre resultatene og analysearbeidet mer oversiktlig og forståelig for leseren.

Inndelingen av friluftslivsaktivitetene i ulike kategorier er gjort tidligere, og her kan jeg vise til Rafoss og Seippel (2014) som i en artikkel ser på friluftslivsaktiviteter i den norske befolkningen.

En inndeling av snøscooteraktiviteter er ikke meg bekjent foretatt tidligere, og her har jeg gjort en inndeling som synes fornuftig. Mehus (2012) har ikke en slik inndeling, men skiller mellom kjønn og klasstrinn.

I spørreskjemaet til elevene skulle de under friluftsliv krysse av for hvor mange ganger de hadde drevet med ulike aktiviteter siste hele sesong. Inndelingen av friluftslivsaktivitetene i grupper gjør jeg på følgende måte, gjengitt ordrett som elevenes alternativer fra spørreskjemaet:

- Turaktiviteter: Fotturer i fjell, skog og mark; skiturer i fjell, skog og mark.
- Høstingsaktiviteter: Jakt med våpen; fiske med stang i elv og vann; sjøfiske med stang, juksa eller garn; isfiske; egganking og-/eller soppanking; bærplukking.
- Livsstilaktiviteter: Stått på snowboard, slalomski, twin-tip, eller lignende; sykkeltur i terreng og fjell; hundekjøring; padlet kano eller kajakk; klatring; kiting på vann eller snø.

Inndelingen er ikke uproblematisk fordi noen friluftslivsaktiviteter kan tilhøre flere kategorier. Turaktiviteter er et enkelt friluftsliv som man kan gjøre over alt uten særlige behov for kunnskaper, ferdigheter og utstyr. Dette friluftslivet er i utgangspunktet bare avhengig av årstidene for å kunne gjennomføres. Høstingsaktiviteter er det som gir en matressurs til utøveren, og disse aktivitetene som her er satt opp faller naturlig inn her. Livsstilaktiviteter er noe som krever spesiell kunnskaper og ferdigheter for å kunne drive med, er kostnadskreven og i tillegg kan ansees som nye aktiviteter. Sykkel i fjellet er en gammel aktivitet, men et nytt fenomen dersom vi ser dette som off-piste kjøring, down-hill kjøring eller som en aktivitet ved fat-bike sykkel. Mange bruker sykkelen i treningsarbeidet og til ekstremaktivitet, og det er derfor ikke naturlig å plassere dette som en turaktivitet. Hundekjøring og padling er gamle tradisjonsrike aktiviteter som kunne vært plassert i gruppen turaktiviteter. Jeg ser her på disse aktivitetene som kostnads og tidkrevende, og aktiviteter som krever en stor grad av ferdigheter og kunnskaper.

I spørreskjemaet til elevene skulle de under bruk av snøscooter krysse av for hvor mange ganger de hadde drevet med ulike aktiviteter siste hele sesong. Inndelingen av snøscooteraktiviteter i grupper gjør jeg på følgende måte, gjengitt ordrett som elevenes alternativer fra spørreskjemaet:

- Nyttekjøring: Brukte scooter til å frakte varer ved eller lignende til hytta; kjørte scooter i forbindelse med reindrifta.
- Fornøyleskjøring: Kjørte scooter selv–enten alene eller sammen med venner; var på scootertur, men kjørte ikke selv; brukte løypenettet til å kjøre scooterturer; drev med isfiske i forbindelse med scootertur; deltok som turist på scooterturer med guide.
- Konkurranseskjøring: Deltok på racing, cross, drag eller lignende arrangement.

3.4.2 Forklaring av et fenomen

Det kan være vanskelig nok å finne de sosiale tendensene, og i min undersøkelse gjelder dette ulike fordelinger mellom svaralternativer, og kryssing av variabler for å finne fenomener. Jeg forventer at dette er mye arbeidet, men at utfordringene ligger i å få en kobling fra disse frekvensene mot tidligere empiri og teorier. Utfordringer er til for å overvinnes, og jeg regner med at potensialet er til stede for å få frem en forklaring til hvorfor ting er slik de er.

I mange tilfeller blir den samfunnsvitenskapelige forskningen dratt i retning av et kunnskapssyn som er relativistisk. De sosiale fenomenene er på mange måter lik naturfenomener hvor årsak er viktig for å forklare tingenes tilstand. Forklaringene til de sosiale fenomenene, i likhet med naturfenomener, kan man derfor finne fordi der er bakenforliggende årsaker til det som skjer (Nyeng, 2012).

Jeg illustrerer dette med noen eksempler: Ungdommen går ikke på ski fordi de mangler utstyr, ungdommen driver med de moderne friluftslivsaktivitetene fordi det er dette de sosialiseres til gjennom media, ungdommen driver med tradisjonelt friluftsliv fordi de har et grunnleggende behov for naturkontakt, ungdommen driver med ulovlig snøscooterkjøring fordi de opponerer mot systemer og personer som ikke tolererer deres interesse for motorferdsel, ungdommen viser ulik interesse for friluftslivsaktiviteter på grunn av ulik bosted og etnisk bakgrunn.

Det er nødvendig å tenke gjennom om forklaringsmodellen, jeg har nevnt ovenfor, er tilfeldig eller lovmessig. Slik jeg ser det virker ulike krefter i samfunnet til at hendelser skjer uten at det er en større plan bak dette, men at vi har visse lovmessige strukturer som gjelder. Mønsteret viser at der må være betingelser tilgjengelig for at bakenforliggende årsaker utløser en hendelse, og en hendelse kan også være forutsigbar utfra den bakenforliggende årsaken (ibid).

Jeg bruker et eksempel for å illustrere dette: Det blir sagt at vi har et grunnleggende behov for naturkontakt (Hessen, 2008), og dersom dette ikke blir tilfredsstillt får vi dårligere livskvalitet. Dette er noe universelt og lovmessig. Den bakenforliggende årsaken til behovet kan være genetisk eller tradisjonsbundet. Ser vi videre på dette så kan den utløsende årsak til behovet for naturkontakt være godt vær og fine muligheter for naturbruk. Dersom behovet ikke tilfredsstilles på grunn av hindringer vil resultatet for individet bli dårligere livskvalitet. De følelsesmessige båndene til naturen forandrer seg avhengig av hvorfor vi er i naturen, og hvem vi er sammen med. Vår sinnstemning avhenger for eksempel av om vi er på skitur, sykkeltur eller snøscootertur i fjellet med venner eller kjæresten (ibid).

Det kan imidlertid være andre forklaring enn den bakenforliggende årsaken til at et sosialt fenomen blir årsaken til individets handling. En handling kan eksempelvis også komme av den enkeltes muligheter for valg mellom alternativer, og individets oppfatning av situasjonen. Valget individet gjør blir rasjonelt når egen interesse og vurdering av gevinst fremover i tid er styrende (Nyeng, 2012). I et tenkt tilfelle kan dette gjelde en ungdom som vil imponere sine venner. For å få dette til har hun eller han sett nødvendigheten av å tillegge seg eierskap av en snøscooter. Handlingen til ungdommen blir derfor å skaffe seg en inntektsbringende jobb for å få penger til sertifikat, og kjøp av snøscooter.

3.5 Etiske spørsmål

«Når vi forsker på mennesker, begår vi også et innbrudd i deres liv, enten det nå gjelder den private sfæren eller en mer offentlig sfære» (Jacobsen, 2013, s. 44). Forholdet mitt overfor elevene i undersøkelsen, deres privatliv, hvordan jeg presenterer dataene og hvordan jeg forholder meg som forsker til samfunnet generelt, er ting jeg må være bevisst på som forsker.

Denne undersøkelsen er ikke farlig ved at liv kan gå tapt, men den stilles uansett overfor krav og forventninger til normer og regler for forskerarbeid. Undersøkelsen ble foretatt i klasserommet hvor elevene fikk opplysninger om frivillig deltagelse, og at svarene ble behandlet anonymt. Likevel er det nok slik at settingen med klassen som en stor gruppe gjorde at alle deltok, selv om noen kanskje vegrett seg i de klassene undersøkelsen ble gjort. Mange av spørsmålene var private, og omhandlet eksempelvis familieforhold, inntak av alkohol og fritidsvaner. Anonymiteten sørger NOVA for gjennom spørsmålstillingen i spørreskjemaet, fremgangsmåtene ved datainnsamlingen og behandlingen av datamaterialet. Selv om dette er tatt godt vare på må jeg som forsker også tenke gjennom hvilke materiale som blir presentert. En del kryssinger av variabler, eksempelvis på skoler der det er få respondenter, kan spore data tilbake til enkeltpersoner.

4 Resultatfremstilling og utredning

I henhold til det jeg har vist tidligere er fremgangsmåten min slik:

Jeg starter utredningen med å se på hele ungdomsgruppen, og krysser variabelen «eier egen snøscooter som jeg bruker» med 15 variabler for friluftsliv. Snøscootervariabelen har svaralternativene ja-nei, mens friluftslivsvariablene har fem svaralternativer med ulik grad av deltakelse. Her vil jeg få frem hvilke friluftslivsaktiviteter eiere og ikke eiere av snøscooter driver med, og i hvor stor grad de deltar på friluftslivsaktivitetene.

Deretter ser jeg bare på ungdommene som har svart at de er eiere av egen snøscooter. Jeg krysser variabelen «kjønn» med 8 variabler for snøscooteraktiviteter som har fem svaralternativer med ulik grad av deltakelse. Denne krysstabuleringen vil vise hvilke snøscooteraktiviteter jenter og gutter driver med, og i hvor stor grad de deltar på disse aktivitetene.

For å få presentasjonen av datamaterialet oversiktlig og lesbart har jeg gjort to grep som er synlige i denne utredninga.

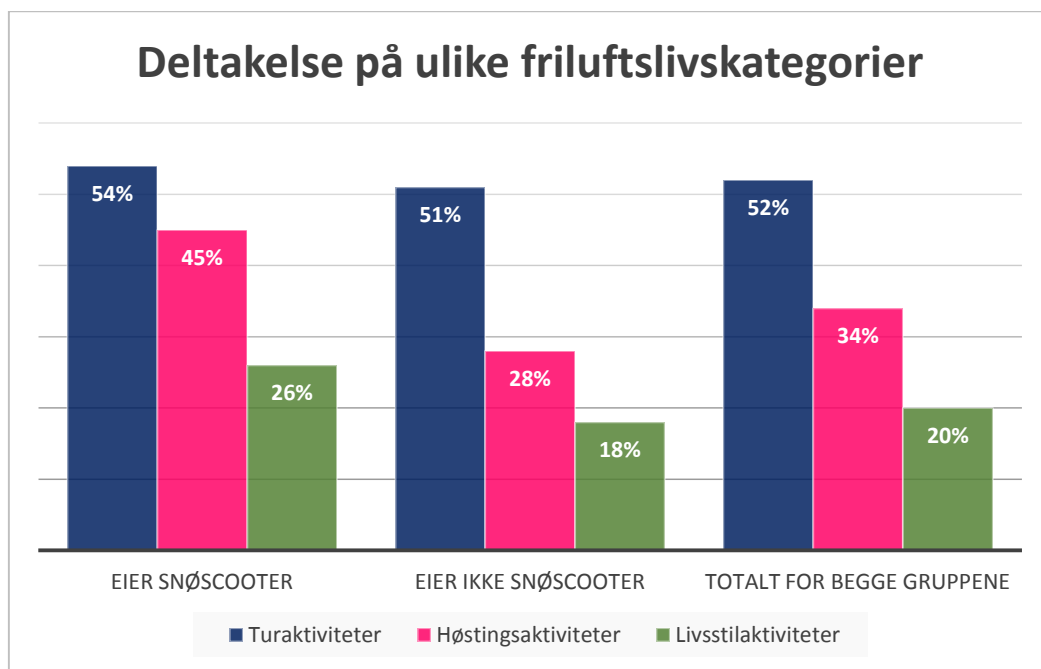
Det første grepet, som jeg viste til i metodekapitlet, består i at jeg har delt friluftslivsaktivitetene inn i kategoriene turaktiviteter, høstingsaktiviteter og livsstilaktiviteter, og snøscooteraktivitetene har jeg delt inn i kategoriene nyttekjøring, fornøyleskjøring og konkurransekjøring.

For alle variablene innenfor de ulike kategoriene hadde elevene fem svaralternativer; aldri, sjeldnere enn en gang per måned, en eller et par ganger i måneden, omtrent en gang i uka og flere ganger i uka. Presentasjon av materialet ved bruk av alle fem svaralternativene gjorde mange av figurene lite lesbare. Derfor ble mitt andre grep gjort ved at jeg ordnet svarene eleven hadde gitt i tre grupper. «Aldri» ble stående som tidligere, de to neste svaralternativene slo jeg sammen til «et par ganger i måneden eller sjeldnere», og de to siste svaralternativene slo jeg sammen til «en eller flere ganger i uka».

4.1 Friluftslivsdeltagelsen hos ungdom som er eiere og ikke eiere av snøscooter

Elevene ble i spørreskjemaet spurt om de hadde tilgang til snøscooter gjennom det å selv eie, låne av nærmeste familie og/eller av venner. Utfra dette spørsmålet hadde jeg tenkt å dele elevene inn i to grupper når jeg skulle se på graden av deltakelse i friluftslivsaktiviteter, de som hadde tilgang til snøscooter og de som ikke hadde denne tilgangen. Det viste seg imidlertid at så mange som 36,3% av ungdommene var eiere av egen snøscooter, og størrelsen her gjorde at jeg endret de to gruppene til eiere av snøscooter og ikke eiere av snøscooter.

Dette vil si at gruppen som ikke eier egen snøscooter består av respondenter som har tilgang til snøscooter gjennom nærmeste familie - og gjennom venner, og av ungdommer som ikke har tilgang til kjøretøyet.

Figur 4: Ungdom sin deltakelse på turaktiviteter, høstingsaktiviteter og livsstilaktiviteter. N=1511

Friluftslivskategoriene turaktiviteter, høstingsaktiviteter og livsstilaktiviteter består hver av et ulikt antall aktiviteter. Av figur 4 ser man hvor mange som svarte at de hadde deltatt på de ulike kategoriene minst en gang siste sesong. Turaktiviteter viser 52% deltakelse for hele utvalget, og av figuren kommer det frem at deltagelsen ikke er særlig ulik mellom gruppene.

For eiere av snøscooter har man en deltagelse på 54%, mens ikke eiere av snøscooter har en deltagelse på 51%.

Forskjellene mellom gruppene er større for de andre to kategoriene, og man ser at ungdom som eier egen snøscooter deltar mer enn ungdom som ikke er eiere av kjøretøyet. For høstingsaktivitetene er det 45% av snøscootereiere og 34% av ikke snøscootereiere som deltar, og når det gjelder livsstilaktivitetene er forholdet her henholdsvis 26% og 18%.

Jeg vil nå starte hver kategori med å presentere khikvadrattester for aktivitetene, og her ser jeg på forholdet mellom faktisk avgitte svar og forventet svar for snøscootereiere og ikke snøscootereiere. Testene vil redegjøre for eventuelle deltakerforskjeller eller likheter mellom utvalgene, og om gruppetilhørigheten er avgjørende for hvor mye en deltar på de enkelte friluftslivsaktivitetene. Ved en eventuelt stor forskjell mellom utvalgene kan en anta at det også er forskjell mellom populasjonene som utvalgene representerer, og motsatt ved liten forskjell mellom utvalgene.

Deretter vil jeg ta for meg hver enkelt aktivitet i form av en figur, diskutere deltakergraden samt sammenligner denne med tidligere undersøkelser.

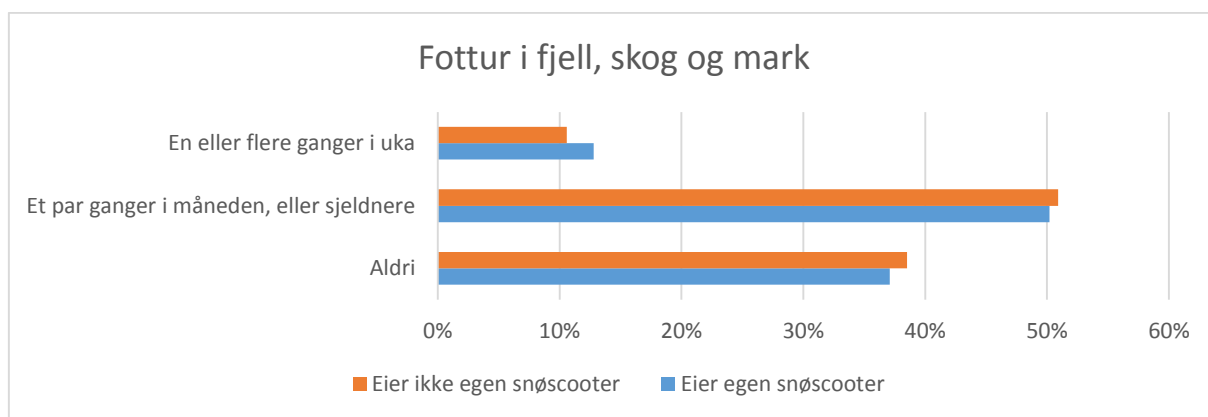
4.1.1 Turaktiviteter

Er et enkelt friluftsliv i den forstand at det ikke krever spesielle ferdigheter, kunnskaper, utstyr eller økonomi for å kunne gjøres. Fotturer og skiturer i fjell, skog og mark kan en stort sett drive med uansett bosted, og det er i utgangspunktet bare årstidene som er begrensning for aktivitet på disse områdene.

Tabell 3: Gruppetilhørighetens betydning for graden av deltagelse på turaktivitetene.

Turaktiviteter	Eier scooter, N=	Eier ikke scooter, N=	Signifikans
Fottur i fjell, skog og mark	423	750	$\chi^2_2=1,37^a$; $p=0,51$ (a= forventa 47,96)
Skitur i fjell, skog og mark	423	753	$\chi^2_2=3,10^a$; $p=0,22$ (a= forventa 25,90)

Av tabell 3 kan vi se at det ikke er signifikans ved noen av de to turaktivitetene fottur og skitur i fjell, skog og mark. P-verdien er her over 0,05 for begge aktivitetene, og det har dermed ikke noe å si på deltakelsen om en er eier av snøscooter eller ikke.

Figur 5: Ungdom som i løpet av siste sesong har gått fotturer i fjell, skog og mark. N=1173

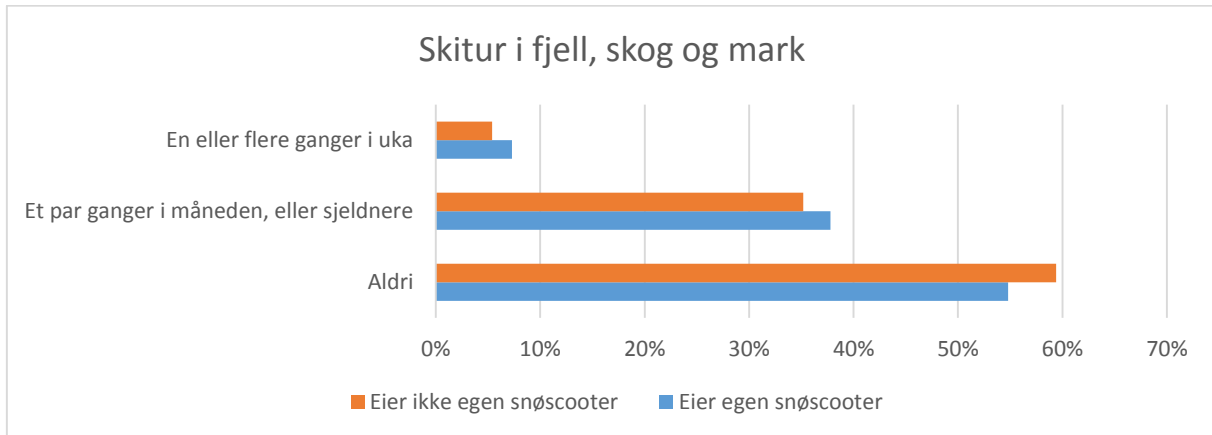
Av figur 5 ser man at 63% av snøscootereiere og 62% av ikke snøscootereiere deltar på fotturer. De fleste har svart at de deltar et par ganger i måneden, eller sjeldnere (modus), men for begge gruppene ser man at over 10% sier de gjør aktiviteten en eller flere ganger i uka.

Min undersøkelse viser at fottur i fjell, skog og mark er en friluftslivsaktivitet som både ungdommer med og uten eierskap til snøscooter driver mye med. Figur 5 forteller oss imidlertid at flere av de som eier snøscooter driver med denne aktiviteten. Forskjellene er små, og som man ser av tabell 3 betyr det ingenting for deltakelsen om en er snøscootereier eller ikke.

Tidligere undersøkelser har vist at fottur er en tradisjonsrik aktivitet, som også ungdom i stor grad har deltatt på. Odden (2008) sin kartlegging av friluftslivsendring for ungdom mellom 16-24 år viste at fotturer hadde en oppslutning i 1970 på 84%, og i 1997 og 2004 på henholdsvis 83% og 79%. Ung i Norge undersøkelsene i perioden 1999-2002, som tar for seg ungdom på ungdomsskolen og videregående skole, viser imidlertid at ungdommen sin deltakelse på fottur i skog og mark sank fra tett oppunder 80% til ca. 52%. SSB sin landsdekkende oversikt fra 2014 for alle aldersgrupper forteller at ca. 80% deltar på korte fotturer, og ca. 45% deltar på lange fotturer.

Når jeg skal forholde meg til disse tidligere undersøkelsene er det naturlig å fokusere på aldersgruppen jeg snakker om, elever på videregående skole. Ung i Norge undersøkelsene gir oss et bilde av deltaker-utviklingen for denne aktiviteten, og som Odden (2008), Krangle & Øia (2005), og Gelter (2007;2010) er inne på så ser vi en stadig mindre oppslutning for de tradisjonelle friluftslivsaktivitetene.

Resultatet for fottur-deltakelse i min undersøkelse vist i figur 5, er ikke oppsiktsvekkende i den grad at det avviker mye med tidligere undersøkelser, og trender generelt i samfunnet. Det er imidlertid på det rene at flere ungdommer i Finnmark i 2014 (62%) har svart at de deltar på fotturer i fjell, skog og mark sammenlignet med Ung i Norge undersøkelsen fra 2002 (52%).

Figur 6: Ungdom som i løpet av siste sesong har gått på ski i fjell, skog og mark. N=1176

Skitur i fjell, skog og mark er den andre aktiviteten innfor turaktiviteter. Figur 6 vises at 45% av ungdom som eier egen snøscooter og 41% av ungdom som ikke eier kjøretøyet sier de går på ski i løpet av sesongen. 7% av ungdommene som eier snøscooter og 6% av ungdommene som ikke eier kjøretøyet sier de går på ski en eller flere ganger i uka, og henholdsvis 38% og 35% sier de går på ski et par ganger i måneden eller sjeldnere.

I figur 6 viser lengdene på søylene at deltakelsen på skiturer i fjell, skog og mark er større blant de som eier- sammenlignet med de som ikke eier snøscooter, og for å finne ut om denne visuelle forskjellen er vesentlig viser jeg til tabell 3. Her ser man at khikvadrattesten, ved en P-verdi grense på 5%, slår fast at det ikke er avgjørende for deltakelsen om en er eier av egen snøscooter eller ikke.

Odden (2008) sin undersøkelse, med bruk av SSB sitt materiale, på langtidstrender for ungdomsgruppen viser en kraftig nedgang i deltakelsen innenfor skitur. I 1970 sa 82% at de drev med denne aktiviteten, i 1997 var det 49% deltakelse og dette hadde sunket til 44% i 2004. For ungdomsgruppen finner vi her ca. 6% lavere deltakelse på skiturer en for hele populasjonen, som i undersøkelsen tok med kvinner og menn i alderen 16-74 år.

Ung i Norge undersøkelsene for 1992 og 2002 viste at deltakelsen på skitur hadde sunket fra 73% til 45%. Levekårsundersøkelsen for 2014, hvor alle aldersgrupper er med, slo imidlertid fast at skitur fortsatt er en populær aktivitet blant alle aldersgrupper, og viste at antall skitur-deltakere ikke hadde gått nevneverdig ned.

Jeg ser at resultatet fra min undersøkelse hvor 42,3% av alle ungdommene svarte at de gikk på ski i fjell, skog og mark er litt lavere enn resultatene fra 2004 hvor 44% svarte det samme. Forskjellene er ikke store, og dette viser at skitur holder stand som en populær tradisjonsrik aktivitet i Finnmark.

Datamateriale for turaktivitetene viser at:

- Ungdom som eier egen snøscooter og ungdom som ikke er eiere av kjøretøyet deltar like mye på turaktivitetene, fottur og skitur i fjell skog og mark.
- Mange unge driver med disse turaktivitetene, og det ser ikke ut som interessen og deltakelsen går ned. Tvert imot så viser mine funn for både fottur og skitur i fjell, skog og mark en stigende ungdoms-deltakelse sammenlignet med tidligere undersøkelser.

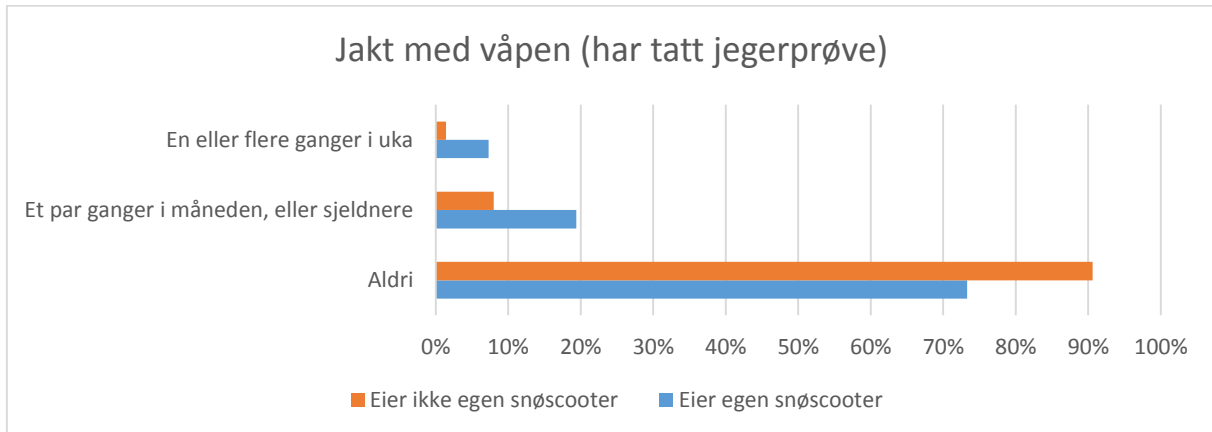
4.1.2 Høstingsaktiviteter

Er aktiviteter hvor målet er å skaffe et utbytte i form av mat. Høstingsaktivitetene deler jeg inn i de to gruppene fangst og sankning. Jakt og fisketurer er fangst, mens egg- og/eller soppturer og bærturer er sankning.

Tabell 4: Gruppetilhørighetens betydning for graden av deltakelse på høstingsaktivitetene.

Høstingsaktiviteter	Eier scooter, N=	Eier ikke scooter, N=	Signifikans
Jakt med våpen, har tatt jegerprøve	423	764	$X^2_2=65,70^a$; $p=0,000$ (a= forventa 14,97)
Fiske med stang i elv og vann	421	760	$X^2_2=54,15^a$; $p=0,000$ (a= forventa 45,99)
Sjøfiske med stang, juksa eller garn	421	763	$X^2_2=51,31^a$; $p=0,000$ (a= forventa 23,82)
Isfiske	425	758	$X^2_2=136,25^a$; $p=0,000$ (a= forventa 29,82)
Eggsanking -og/eller soppstaking	422	758	$X^2_2=4,34^a$; $p=0,114$ (a= forventa 3,58)
Plukking av bær	428	757	$X^2_2=2,02^a$; $p=0,364$ (a= forventa 22,03)

Av tabell 4 ser man at de fire første aktivitetene viser signifikans, og dette gjør at deltakergraden her bestemmes av om man eier egen snøscooter eller ikke. For de to siste aktivitetene vises det ikke signifikans, og gruppetilhørigheten er her ikke bestemmende for hvor mye man deltar i aktivitetene.

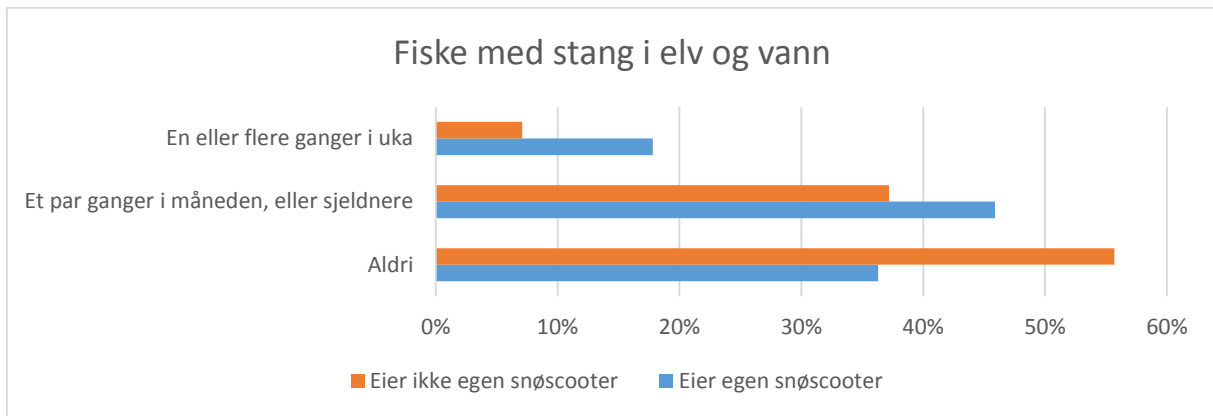

Figur 7: Ungdom som i løpet av siste sesong har gått på jakt med våpen. N=1187

Deltakelsen på jakt med våpen er vist i figur 7. Her viser resultatene at 27% av de som er eiere av snøscooter og 9% av de som ikke er eiere av snøscooter sier de driver jakt med våpen. Mer enn dobbelt så mange som eier snøscooter (19%) sier de driver jakt et par ganger i måneden eller sjeldnere sammenlignet med de som ikke er snøscootereiere (8%), og henholdsvis 7% og 1% sier de driver jakt en eller flere ganger i uka.

Av figur 7 ser man at det er stor differanse på søylenes lengde for de to gruppene som undersøkes, og ved khikvadrattesten vist i tabell 4 ser man at P-verdien er godt under 5%. Eierskap til snøscooter eller ikke er dermed avgjørende for hvor stor deltakelsen på jakt er.

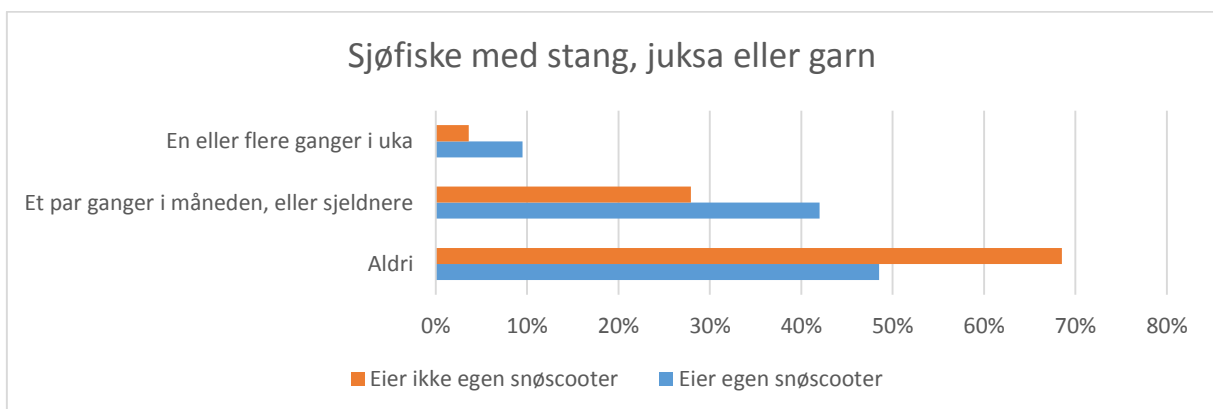
Datamateriale fra 2004 som Odden (2008) viser til sier at ca. 7% av ungdom i alderen 16-24 år deltar på aktiviteten jakt. Levekårsundersøkelsene fra 1997 til 2014 viser at deltakelsen innenfor denne aktiviteten ikke har endret seg nevneverdig, og materialet for denne perioden viser en jaktdeltakelsen som synker fra rundt 11% til 9%. Andelen av deltakere i disse tidligere undersøkelsene er mye lavere enn resultatene viser i min undersøkelse, her oppgir over 15% av all ungdom at de i løpet av sesongen driver jakt med våpen.

Figur 8: Ungdom som i løpet av siste sesong har fisket med stang i elv og vann. N=1181

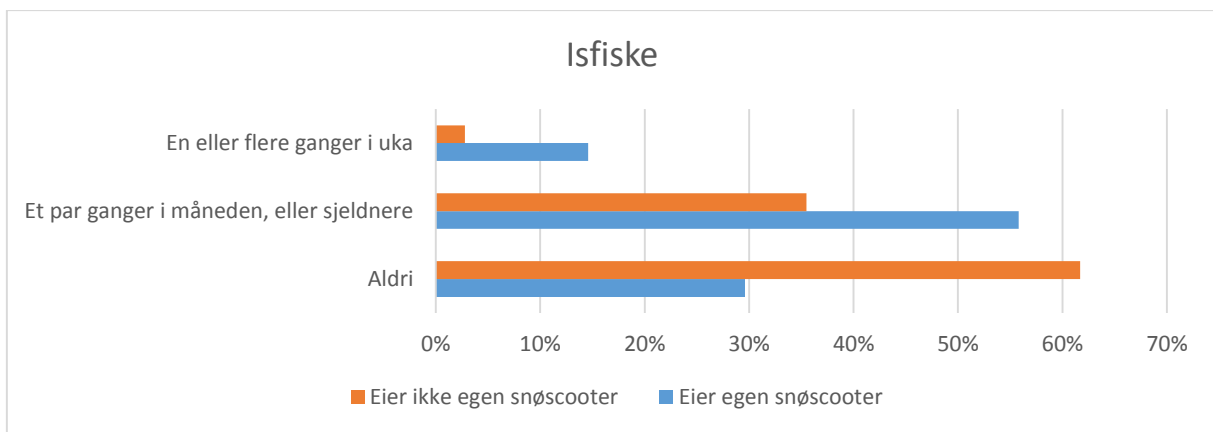
For friluftslivsaktiviteten fiske er elevene spurt om sin deltakelse innenfor tre områder: fiske med stang i elv og vann, sjøfiske med stang, juksa eller garn, og isfiske. Innenfor alle disse friluftslivsaktivitetene finner man ved å se på figurene 8, 9 og 10 at ungdom med eierskap til egen snøscooter deltar mer enn ungdom uten dette eierskapet. Khikvadrattestene for disse aktivitetene vist i tabell 4 konkluderer med at man her må forholder seg til en hypotese som sier det er forskjell mellom populasjonene. De som tilhører gruppen eiere av egen snøscooter deltar mer på fiskeaktivitetene enn de som ikke eier egen snøscooter.

Figur 8 viser at 64% av snøscootereiere og 44% av ikke snøscootereiere sier de har fisket med stang i elv og vann siste sesong. Av dette sier nesten 46% av snøscootereiere at de deltar på fiske med stang i elv og vann et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og nesten 18% i denne gruppen deltar en eller flere ganger i uka. For ikke snøscootereiere er disse størrelsene i deltakelse henholdsvis 37% og 7%.

Figur 9: Ungdom som i løpet av siste sesong har fisket i sjøen med stang, juksa eller garn. N=1184

For sjøfiske med stang, juksa eller garn finner vi deltakerandelene for gruppene i figur 9. Tallene her viser at 52% av snøscootereiere og 32% av ikke snøscootereiere sier de har drevet med sjøfiske. Av dette ser man at 10% av snøscootereiere har svart at de deltar en eller flere ganger i uka, og for den andre gruppen er andelen 4%. Når det gjelder deltakelse et par ganger i måneden, eller sjeldnere viser resultatene at 42% av snøscootereiere og 28% av ikke snøscootereiere sier de deltar så mye.

Figur 10: Ungdom som i løpet av siste sesong har fisket på isen. N=1183

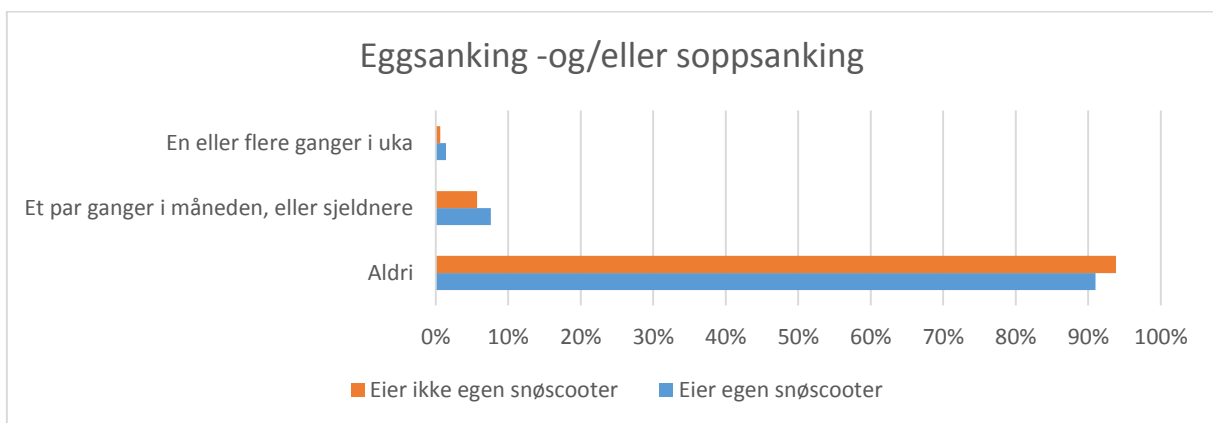
Isfiske deltakelsen vises i figur 10, og her ser man stor forskjell mellom gruppene. 71% av snøscootereiere og 38% av ikke snøscootereiere sier de har fisket på isen. Av disse prosentene ser man at 15% av snøscootereiere sier de siste sesong drev med isfiske en eller flere ganger i uka, og 56% sier de gjorde dette et par ganger i måneden, eller sjeldnere. Denne aktiviteten er populær blant snøscootereiere, men også mange ikke snøscootereiere har svart at de gjør denne aktiviteten. Det er imidlertid for denne gruppen bare 3% som svarer at de driver isfiske en eller flere ganger i uka, mens de resterende 35% sier de drev med isfiske et par ganger i måneden, eller sjeldnere.

Isfiske som del av snøscooterkjøring kommer jeg innom senere. Selv om ungdommen sine svar vist i figur 10 gjelder deltakelse på isfiske som friluftslivsaktivitet er det kanskje ikke usannsynlig at isfiske for snøscootereiene ungdom her knyttes til snøscooterkjøring.

Fiske er en tradisjonsrik aktivitet, og dette vises ikke minst ved tidligere undersøkelser. Datamaterialet Odden (2008) bruker viser at det i 1970 var 71% av ungdom mellom 16-24 år som deltok på fisketurer. Denne andelen var i 1997 på 56%, og hadde falt til 51% i 2004.

Materialet viser også at aktiviteten er like populær blant ungdom som for befolkningen som helhet, i alderen opp til 74 år. Levekårsundersøkelsene gjennomført fra 1997 til 2014 viser en nedgang på 15% i antall deltakere som fisker i løpet av året. Ung i Norge undersøkelsene fra 1992 viser en nedgang i deltakelsen innenfor fiske, og i 2002 sa 30% av jentene og 55% av guttene at de drev med fiske. Til tross for nedgangen viste levekårsundersøkelsen for alle aldersgruppene i 2014 at 44% fortsatt driver fiske som friluftslivsaktivitet.

Mitt materiale, selv om det er forskjeller mellom snøscootereiere og ikke snøscootereiere, viser at det totalt for ungdomsgruppen er 51% som har fisket med stang i elv og vann siste sesong, nesten 38% sier de har fisket i sjøen med stang, juksa eller garn, og nesten 50% sier de har fisket på isen. Denne deltakerandelen viser at ungdom i Finnmark, sammenlignet med tidligere undersøkelser, er ivrige friluftslivs-fiskere.

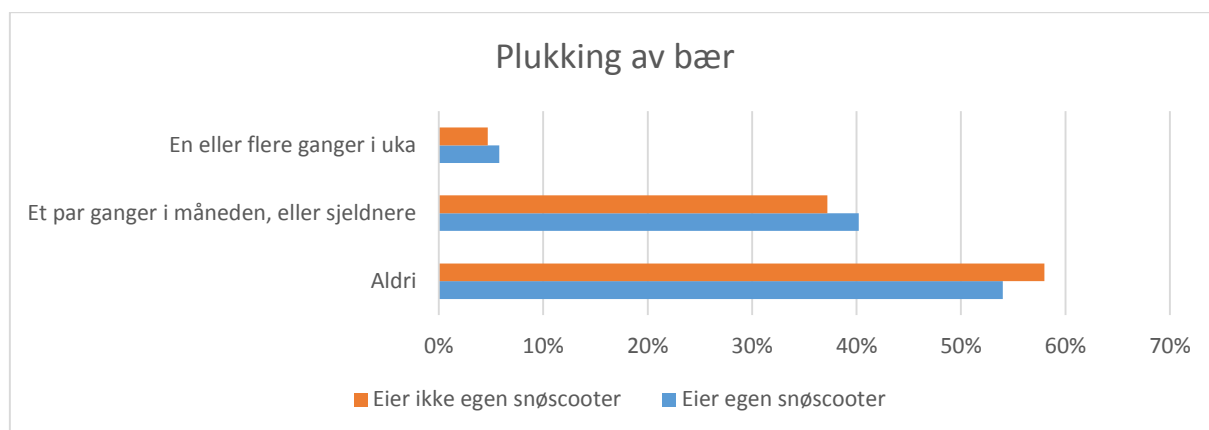

Figur 11: Ungdom som i løpet av siste sesong har sanket egg- og/eller sopp. N=1180

For høstingsaktivitetene eggsanking- og/eller soppstaking og bærplukkingsaktiviteter viser resultatene større likheter i deltakelsen mellom populasjonene, enn tilfellet var for fangstaktivitetene jakt og fiske.

Av figur 11 ser man at deltakelsen i friluftslivsaktiviteten eggsanking- og/eller soppstaking ikke er stor. 9% av snøscootereiere og 6% av ikke snøscootereiere sier de deltar på aktiviteten. Av snøscootereiere som sier de driver med aktiviteten er det bare litt over 1% som gjør dette en eller flere ganger i uka, mens det for ikke snøscootereiere er godt under 1%. Henholdsvis 8% og 5% sier de var på eggsanking- og/eller soppstaking et par ganger i måneden, eller sjeldnere.

Resultatene som kommer frem i figur 11 viser at begge populasjonene i liten grad deltar på eggsanking– og/eller soppsanking. Av tabell 4 ser man at resultatene ikke viser signifikans med en P-verdien på 11%, og dette betyr at gruppetilhørigheten ikke er avgjørende for hvor mye ungdommen deltar på eggsanking– og/eller soppsanking.

Figur 12: Ungdom som i løpet av siste sesong har plukket bær. N=1185

Deltakelsen er større for bærplukking enn for egg – og/eller soppsanking, og dette ser vi ved å sammenligne figurene 11 og 12. Sistnevnte figur viser at 46% av snøscootereiere og 42% av ikke snøscootereiere sier de deltar på bærplukking. 40% av de som eier snøscooter deltar et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og for de uten eierskap til snøscooter er det 37% som sier det samme. Det er for gruppene henholdsvis 6% og 5% som sier de deltar en eller flere ganger i uka.

Tabell 4 viser ingen signifikans, for friluftslivsaktiviteten plukking av bær, med en P-verdi på 36%. Visuelt ser man på figur 12 at snøscootereiere deltar mer på denne aktiviteten enn ikke snøscootereiere, men tabell 4 konkluderer med at denne forskjellen ikke er vesentlig. Om en tilhører den ene eller den andre gruppen er derfor ikke avgjørende for hvor mye en deltar på bærplukking.

Jeg har ikke funnet tidligere undersøkelser som tar for seg deltakelsen i eggsanking for aldersgruppen jeg undersøker. Det er derimot foretatt undersøkelser for deltakelse i bær –og soppturer. Odden (2008) sitt materiale viser at det i 1970 var 41% av ungdommene i alderen

16-24 år som svarte at de deltok i bær- og soppturer. Denne andelen hadde i 1997 sunket til 31%, og i 2004 var det 25% av ungdomsgruppen som svarte at de deltok på slike turer. Deltakelsen på sopp- og bærturer er ikke lik for alle aldersgruppene. Aldersgruppen 16-24 år deltar i mindre grad her enn tilfelle er for de som er eldre. Levekårsundersøkelsene for alle aldersgruppene viser en nedgang i deltakelsen fra 1997 på 55% til 35% i 2014. Vi kan videre finne at kvinner deltar i langt større grad på sopp- og bærturer enn menn.

I min undersøkelse var det for hele utvalget 7% som deltok på egg- og/eller soppturer, og 43% som deltok på bærturer. Det er vanskelig å trekke sammenligninger av mine funn med tidligere undersøkelser da spørsmålene ved de ulike tidspunktene ikke inneholder det samme. Hos meg er det i et spørsmål spurt om deltakelsen i egg- og/eller soppturer, mens det i et annet spørsmål er spurt om deltakelse i bærturer. Tidligere undersøkelser spør om bær- og/eller soppturer i et og samme spørsmål.

Datamaterialet for høstingsaktivitetene viser at:

- De som eier egen snøscooter deltar mer på fangstaktivitetene jakt og fiske enn de som ikke eier snøscooter.
- Andelen av ungdom som driver jakt med våpen i Finnmark er større enn for ungdom generelt i landet - vist i tidligere undersøkelser.
- Over halvparten av ungdommene driver fiske med stang i elv og vann, og isfiske. Dette er godt over siste levekårsundersøkelse (alle aldersgrupper) som viste en deltakelse på 44% for fiske.
- Andelen ungdommer som svarer at de driver sjøfiske med stang, juksa eller garn er ikke like stor som ved fiske i elv og vann, og som ved fiske på isen. Andelen ungdommer i Finnmark som sier de fisker i sjøen er likevel her på høyde med fiskedeltakelsen i Ung i Norge undersøkelsen for 2002.
- Eiere og ikke eiere av snøscooter deltar like mye på sankings-aktivitetene egg- og/eller sopp-sanking, og bærplukking.
- Egg- og/eller sopp-sanking viser liten deltakelse, men bærplukking med 43% deltakelse er noe å merke seg både for Finnmark alene og ikke minst sett i forhold til landet som helhet.

4.1.3 Livsstilaktiviteter

Dette er friluftslivsaktiviteter som stiller krav til kunnskaper og ferdigheter, er ressurskrevende og viser seg som nye friluftslivsaktiviteter.

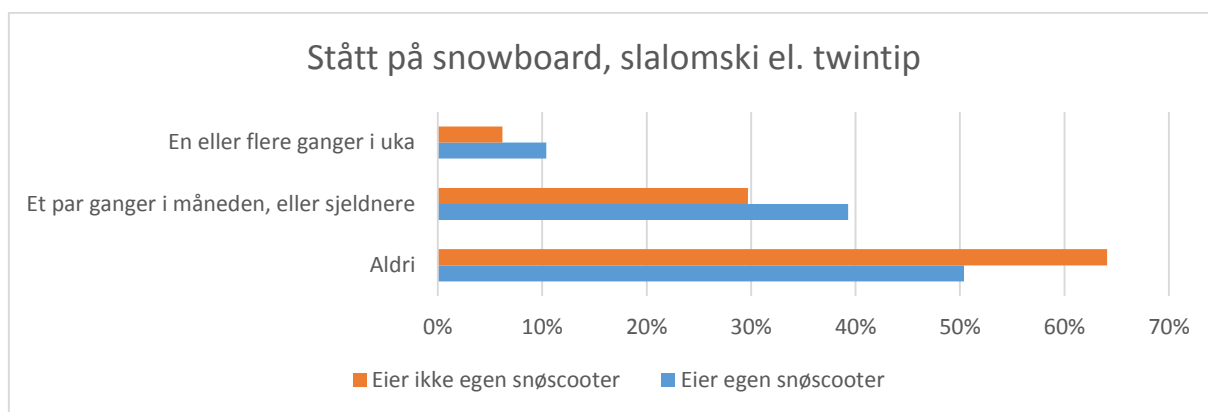
Jeg gjør en todeling i min utredning av disse aktivitetene. Snowboard, slalomski eller twintip, samt sykling i terreng eller fjell vil bli analysert på samme måte som alle tur og høstingsaktivitetene, hvor jeg ser på dagens situasjon og setter dette opp mot tidligere undersøkelser.

Når det gjelder hundekjøring, padlet kano eller kajakk, klatring og kiting på vann eller snø viser jeg mitt datamaterialet uten sammenligning med tidligere undersøkelser. Disse livsstilaktiviteter viser lav deltakelse, selv om eksempelvis hundekjøring er en tradisjonsrik aktivitet i Finnmark.

Tabell 5: Gruppetilhørighetens betydning for graden av deltakelse på livsstilaktivitetene.

Livsstilaktiviteter	Eier scooter, N=	Eier ikke scooter, N=	Signifikans
Stått på snowboard, slalomski, twin-tip eller lignende	427	757	$X^2_2=22,26^a$; $p=0,000$ (a= forventa 32,82)
Sykkeltur i terreng eller fjell	421	751	$X^2_2=6,76^a$; $p=0,034$ (a= forventa 27,66)
Hundekjøring	421	750	$X^2_2=5,62^a$; $p=0,060$ (a= forventa 7,19)
Padlet kano eller kajakk	418	752	$X^2_2=15,56^a$; $p=0,000$ (a= forventa 5,00)
Klatring	422	753	$X^2_2=7,58^a$; $p=0,023$ (a= forventa 9,34)
Kiting på vann eller snø	421	751	$X^2_2=13,72^a$; $p=0,001$ (a= forventa 3,95)

Tabell 5 viser signifikans ved alle aktivitetene, unntatt hundekjøring. For tre av aktivitetene, deriblant hundekjøring, vises det imidlertid ikke klare avvik fra P-verdi grensen på 0,050.

Figur 13: Ungdom som i løpet av siste sesong har drevet med alpint. N=1184

Av figur 13 ser man at 50% av de som eier snøscooter og 36% av de som ikke eier snøscooter sier de har stått på snowboard, slalomski el. twintip siste sesong. Av snøscootereiere sier litt over 39% at de driver med aktivitetene et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og litt over 10% sier de deltar på aktivitetene en eller flere ganger i uka. Andelen ikke snøscootereiere som sier de har deltatt et par ganger i måneden, eller sjeldnere er 30%, og 6% sier de har gjort aktivitetene en eller flere ganger i uka siste sesong.

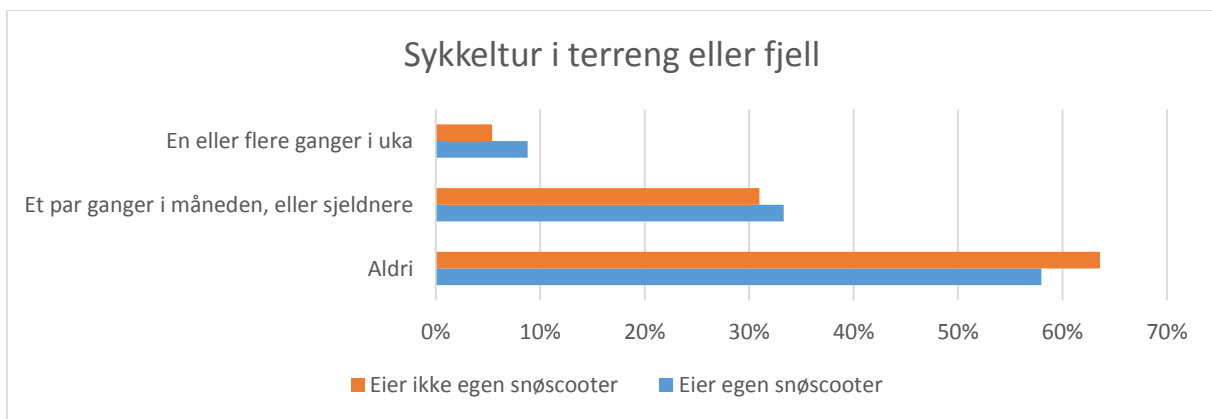
Ungdom som er eiere av egen snøscooter deltar mer på snowboard, slalomski eller twintip enn de som ikke eier snøscooter, og dette ser vi av figur 13. Tabell 5 viser signifikans for denne aktiviteten, og man kan derfor slå fast at deltakelsen her bestemmes utfra hvilken gruppe man tilhører.

Odden (2008) sier noe om utviklingen av aktiviteter i alpinanlegg, hvor alpinski, telemarkski og snowboard er brukt. I 1970 sa 13% av ungdom i alderen 16-24 år at de deltok på aktiviteter i alpinanlegg. Det var en jevn stigning i deltakelsen frem til toppen i 1993 hvor 57% av ungdommene svarte at de kjørte alpint, telemark eller snowboard. Etter dette har oppslutningen sunket, og i 2004 var oppslutningen 50%.

Alpinskiene har utviklet seg gjennom carvingskien sin svingegenskap og twintipskien sin valgfrie fartsretning, og dette sammen med snowboard var nyvinninger blant ungdommen på 90-tallet. I 2004 hadde snowboard en oppslutning blant ungdom på 31%, alpinski 21% og for telemarkski var oppslutningen 5%. Størrelsen på oppslutningen for alle disse grenene tilsammen utgjør mer enn 50%, flere av ungdommene svarte at de deltok på flere aktiviteter i alpinanlegg. Tallene fra 2004 som Odden (2008) presenterte viste også at 29% av

ungdommene minst en gang i sesongen kjørte off piste. Tall fra statistisk sentralbyrå for 2014 viser at det hovedsakelig er ungdom som kjører alpint, snowboard eller telemark, og for denne gruppen sier 40% at de deltar på aktivitetene. Dersom man tar alle aldersgruppene mellom 16 og 74 år sammen ser man at 19% av kvinnene og 23% av mennene gjør disse aktivitetene i løpet av sesongen.

Datamaterialet i min undersøkelse viser at 41% av hele utvalget sier de står på snowboard, slalomski eller twintip i løpet av sesongen. Dette viser at deltakelsen i disse aktivitetene for ungdom i Finnmark ikke er annerledes enn ellers i landet, og ikke fraviker fra tidligere undersøkelser.

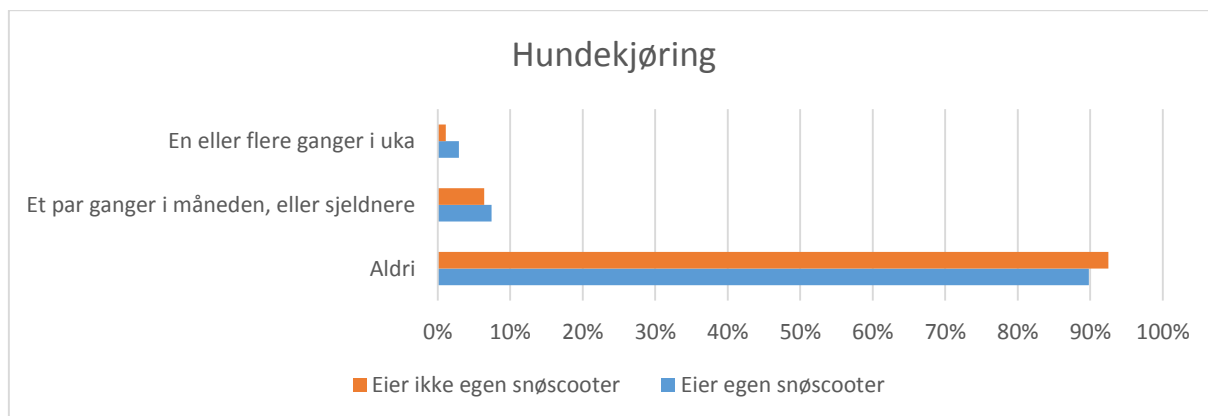
Figur 14: Ungdom som i løpet av siste sesong har syklet tur i terrenget eller fjellet. N=1172

En sammenligning av figur 13 og 14 viser at ungdommenes bruk av sykkel i terrenget eller fjellet, med en oppslutning på 36%, er noe mindre enn deltakelsen i aktivitetene snowboard, slalomski eller twintipp. Av figur 14 ser vi at bruk av sykkel som friluftslivsaktivitet er mer utbredt blant de som eier snøscooter enn blant de som ikke eier snøscooter. 42% av snøscootereiere og 36% av ikke snøscootereiere sier de har sykler i terrenget eller fjellet siste sesong. Videre viser tallene at 9% av snøscootereiere og 5% av ikke snøscootereiere sykler i terrenget eller fjellet en eller flere ganger i uka, og for deltakelse et par ganger i måneden eller sjeldnere viser tallene henholdsvis 33% og 31%.

P-verdien på 0,034 for sykkel i terrenget eller fjellet som er vist i tabell 5 er litt under grensen for nivået på 5% som skiller mellom signifikans og ikke signifikans. I dette tilfellet sier khikvadrattesten at det er signifikans, det vil si at tilhørigheten til en gruppe er avgjørende for

deltakelsen i aktiviteten. Her ser man at de som er eiere av egen snøscooter deltar mer på denne aktiviteten enn de som ikke er eiere av snøscooter.

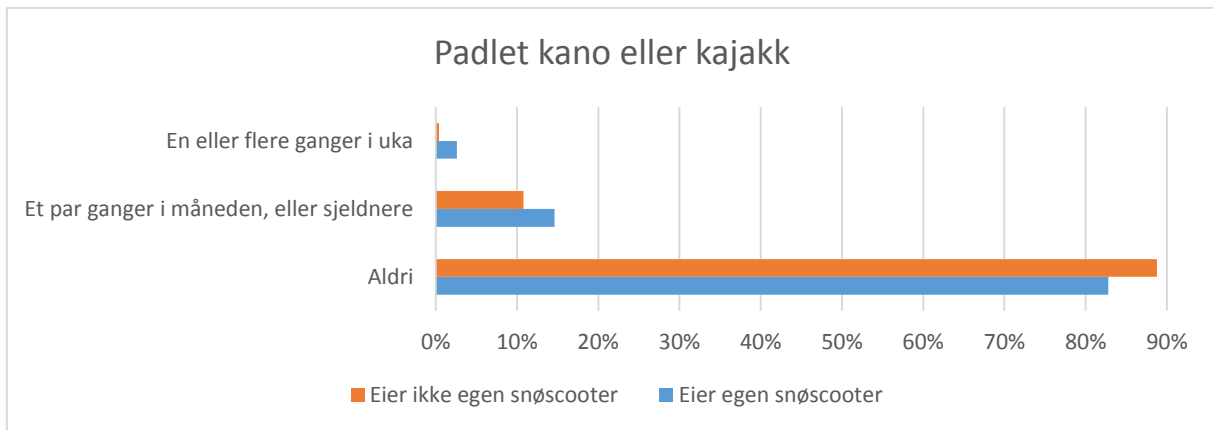
Eldre data knyttet til sykkel som friluftslivsaktivitet er vanskelige å finne, men i 2001 hadde vi en oppslutning om terrengsykling på 13% for aldersgruppen 16-74 år. Denne andelen sank til 7% i 2004.

Figur 15: Ungdom som i løpet av siste sesong har drevet med hundekjøring. N=1171

Hundekjøring er en liten aktivitet blant ungdom i Finnmark. Figur 15 viser at bare 8% sier de driver med aktiviteten, og det er blant gruppen med eierskap til snøscooter at deltakelsen er størst. Her sier 3% at de kjører med hund en eller flere ganger i uka, og 7% sier de gjør dette et par ganger i måneden, eller sjeldnere. For gruppen som ikke er eiere av snøscooter er tallene henholdsvis 1% og 6%.

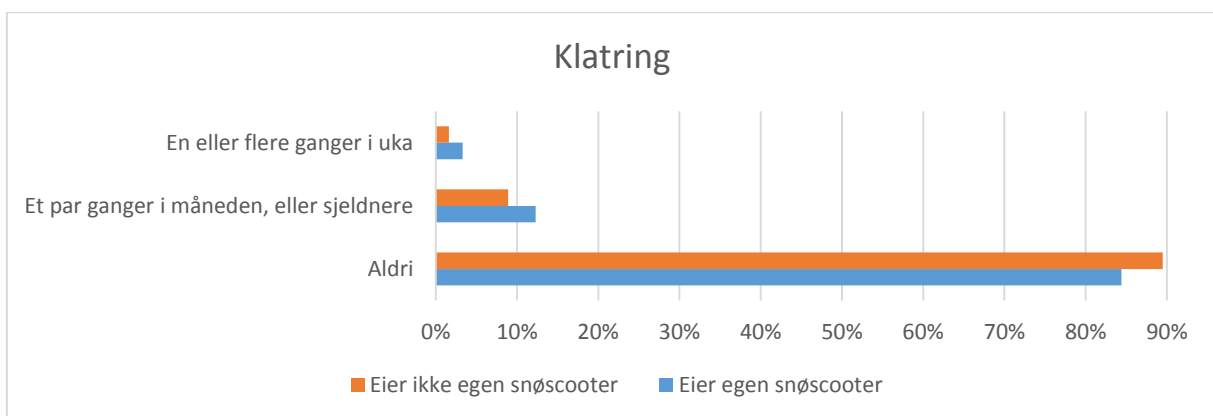
Tabell 5 viste en P-verdi på 0,060 for hundekjøring, og dette betyr at det ikke foreligger signifikans for aktiviteten. Selv om det visuelt i figur 15 synes at snøscootereiere her deltar mer enn ikke snøscootereiere ser man av tabell 5 at denne forskjellen ikke er vesentlig ved at grensen på P-verdien er over 0,050. Gruppetilhørigheten er derfor ikke avgjørende for hvor mye ungdommen deltar på hundekjøring.

Figur 16: Ungdom som i løpet av siste sesong har padlet kano eller kajakk. N=1170

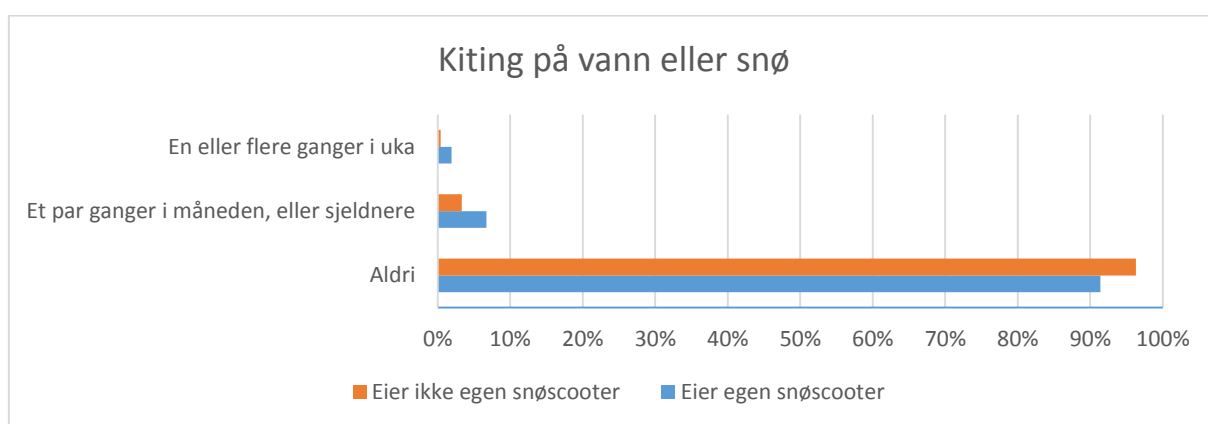
Datamaterialet mitt viser at andelen ungdom som sier de padler kano eller kajakk er 13%. Figur 16 viser at 3% av de som eier egen snøscooter padler kano eller kajakk en eller flere ganger i uka, og 15% sier de gjør denne aktiviteten et par ganger i måneden, eller sjeldnere. Det er bare 0,4% andel av gruppen som ikke eier kjøretøyet som padler kano eller kajakk en eller flere ganger i uka, men så mange som 11% svarer de driver med aktiviteten et par ganger i måneden, eller sjeldnere.

Lav P-verdi på khikvadrattesten i tabell 5 viser at det her foreligger signifikans, og man kan fastslå at gruppetilhørigheten er avgjørende for deltakelsen på aktiviteten. De som er eiere av egen snøscooter deltar mer på padling med kano eller kajakk enn de som ikke er eiere av egen snøscooter.

Figur 17: Ungdom som i løpet av siste sesong har drevet med klatring. N=1175

Andelen deltakere i klatring er på 12% for hele utvalget, og figur 17 viser at det er noen forskjeller mellom gruppene. 3% og 12% av de som eier egen snøscooter sier de henholdsvis gjør aktiviteten en eller flere ganger i uka, og et par ganger i måneden, eller sjeldnere. For de som ikke er eiere av egen snøscooter sier 2% at de klatrer en eller flere ganger i uka, mens 9% sier de gjør aktiviteten et par ganger i måneden, eller sjeldnere. Tallene her viser at interessen for klatring er lik som ved hundekjøring. For hundekjøring fant jeg i tabell 5 imidlertid ikke signifikans, men for klatring viser tabell 5 signifikans. Her ser man en P-verdi på 0,023, og dette viser at gruppetilhørigheten er avgjørende for deltakelsen på aktiviteten klatring.

Figur 18: Ungdom som i løpet av siste sesong har kitet på vann eller snø. N=1172

Kiting er kanskje den nyeste aktiviteten blant mine nevnte livsstilaktiviteter, og er også den aktiviteten færrest driver med. Bare 5% av hele utvalget sier de kiter på vann eller snø, og som ved de andre livsstilaktivitetene er deltakerandelen størst hos de med eierskap til egen snøscooter i forhold til de uten eierskap til kjøretøyet. Figur 18 viser deltakergrad i aktiviteten, og her oppgir 2% av snøscootereiere at de kiter en eller flere ganger i uka, og 7% sier de kiter et par ganger i måneden, eller sjeldnere. For ikke snøscootereiere er andelen henholdsvis 0,4% og 3%.

Søylene og prosentandelene som kommer frem i figur 18 viser forholdsvis stor forskjell i deltakelsen mellom gruppene som undersøkes, og ved khikvadrattesten vist i tabell 5 får jeg en bekreftelse på denne forskjellen. P-verdien viser 0,001, det er dermed signifikans, og deltakelsen på aktiviteten kiting kan man da si bestemmes av hvilken gruppe man tilhører.

Datamaterialet for livsstilaktivitetene viser at;

- Det var flest ungdommer som sa de drev med alpint sammenlignet med de andre aktivitetene, og andelen ungdommer i Finnmark som svarte at de hadde gjort dette siste sesong tilsvarer andelen ellers i landet.
- Mange (38% av respondentene) sykler i terrenget eller fjellet, og her vises det stor økning i deltakelsen i forhold til tidligere undersøkelser.
- Når det gjelder hundekjøring, klatring, padlet kano eller kajakk, og kiting på vann eller snø viste datamaterialet liten deltakelse, sammenlignet med de andre aktivitetene.
- Eiere av egen snøscooter deltok i vesentlig grad mer enn ikke eiere av snøscooter på samtlige livsstilaktiviteter, unntaket var hundekjøring hvor gruppenes deltakelse var lik. For de fleste aktivitetene var det derfor avgjørende for deltakelsen om en tilhørte eiere eller ikke eiere av snøscooter.

4.1.4 Friluftslivsaktiviteter som påvirker hverandre

For å finne signifikans mellom friluftslivsvariabler er det gjort bivariate korrelasjonsanalyser, og her vises variabler som påvirker hverandre i særlig grad. Korrelasjons koeffisienten Spearman er brukt fremfor Person fordi mitt materiale har kategoriske variabler som ikke gir et gjennomsnitt. Alle analysene som er gjort mellom to variabler viser en lineær stigende avhengighet, men de ulike analysene har ulik styrke. Stigende avhengighet vil si at deltakelsen på en variabel vokser når deltakelsen på en annen variabel vokser. En negativ avhengighet får vi når en variabel har stigende verdi mens en annen variabel har synkende verdi.

Analysene som jeg velger å trekke frem er valgt ut fordi det foreligger en betydelig størrelse på koeffisienten, og forholdet kan derfor sies å gjelde for hele populasjonen.

Tabell 6: Friluftslivsvariabler i kategorien høstingsaktiviteter som påvirker hverandre.

		Fiske med stang i elv og vann	Sjøfiske med stang, juksa eller garn	Isfiske
Jakt med våpen	Koeffisient	0,403	0,330	0,346
	Signifikans	0,000	0,000	0,000
Fiske med stang i elv og vann	Koeffisient		0,607	0,603
	Signifikans		0,000	0,000
Sjøfiske med stang, juksa eller garn	Koeffisient			0,491
	Signifikans			0,000

Av tabell 6 ser man at det er sterk korrelasjon mellom de tre variablene jakt med våpen, fiske med stang i elv og vann, sjøfiske med stang, juksa eller garn og isfiske. Dette viser at deltakelse i en av disse friluftslivsaktivitetene påvirker deltakelsen i positiv retning/økende grad også i en av de andre aktivitetene. Korrelasjonskoeffisienten for de to aktivitetene fiske med stang i elv og vann og sjøfiske med stang, juksa eller garn er på hele 0,607, og dette forteller at aktivitetene påvirker hverandre sterkt i positiv retning. Dette forholdet ser man også for isfiske og fiske med stang i elv og vann hvor koeffisienten er på 0,603.

Tabell 7: Friluftslivsvariabler i kategorien livsstilaktiviteter som påvirker hverandre.

		Padlet kano eller kajakk	Klatring
Stått på snowboard, slalomski, twintip el. lignende	Koeffisient	0,291	0,276
	Signifikans	0,000	0,000
Padlet kano eller kajakk	Koeffisient		0,393
	Signifikans		0,000

De tre variablene stått på snowboard, slalomski, twin-tip, eller lignende, padlet kano eller kajakk og klatring viste god korrelasjon til hverandre, og dette vises i tabell 7. Man ser at livsstilaktivitetene her ikke påvirker hverandre i like stor grad som tabell 6 viste for høstingsaktivitetene. Tabell 7 viser imidlertid at korrelasjonen er forholdsvis sterk med verdien 0,393 for de to aktivitetene klatring og padlet kano eller kajakk.

Andre variabler hadde også positive påvirkning på hverandre, eksempelvis klatring, kiting, hundekjøring og padlet kano eller kajakk. Jeg tar imidlertid ikke dette med i noen tabell da påvirkningen her ikke var sterk.

Analysen av mitt materiale viser også at det er forholdsvis god korrelasjon mellom mange variabler som omhandler tur og høstingsaktiviteter, og i enkelte tilfeller ser man også at korrelasjonen er god mellom variabler på tvers av livsstilaktiviteter og høstingsaktivitetene, samt mellom variabler på tvers av turaktiviteter og livsstilaktiviteter. I presentasjonen av variabler på tvers av friluftslivskategorier velger jeg i tabell 8 ut de som har sterkest påvirkning til hverandre.

Tabell 8: Friluftslivsvariabler fra ulike kategorier som påvirker hverandre.

		Skitur i fjell, skog og mark	Sykkeltur i terreng el. fjell	Bærplukking
Fottur i fjell, skog og mark	Koeffisient	0,545	0,489	0,426
	Signifikans	0,000	0,000	0,000
Skitur i fjell, skog og mark	Koeffisient		0,465	0,394
	Signifikans		0,000	0,000
Sykkeltur i terreng el. fjell	Koeffisient			0,334
	Signifikans			0,000

Tabell 8 viser at fottur i fjell skog og mark, skitur i fjell skog og mark, sykkeltur i terreng og fjell og bærplukking viser høy koeffisientverdi, og dette viser at variablene/aktivitetene påvirker hverandre i positiv retning/stigende retning.

Det er nærliggende å tro at fottur og bærplukking naturlig går sammen, og at deltaker-økning i den ene aktiviteten øker deltakingen i den andre aktiviteten. For skiturer og bærplukking foreligger det ikke noen slike naturlige koblinger, men man ser av tabell 8 at aktivitetene likevel påvirker hverandre i positiv retning. Dette gjelder også for variablene fotturer og skiturer som viser en koeffisientverdi på hele 0,545.

Når det sjekkes for signifikans mellom friluftslivsvariabler viser datamaterialet spesielt at:

- Fiske med stang i elv og vann, sjøfiske med stang, juksa eller garn og isfiske har sterk korrelasjon til hverandre.
- Jakt med våpen og alle fiskeaktivitetene har positiv virkning på hverandre, og korrelasjon er her sterkest mellom jakt med våpen og fiske med stang i elv og vann.
- Padlet kano eller kajakk korrelerte med klatring, men her var aktivitetenes påvirkning til hverandre mindre enn ved korrelasjonen nevnt i de to kulepunktene ovenfor. Disse to aktivitetene hadde også korrelasjon til aktivitetene stått på snowboard, slalomski eller twintip.
- Fottur i fjell, skog og mark, skitur i fjell, skog og mark, sykkel i terreng eller fjell og bærplukking har god korrelasjon til hverandre. Det vil si at det foreligger korrelasjoner også mellom ulike kategorier av friluftslivsaktivitetene. For de nevnte aktivitetene her finner man at korrelasjonen er spesielt sterk mellom turaktivitetene fottur og skitur.

I denne utredningen har jeg til nå sett på deltakergraden i ulike friluftslivsaktiviteter for de med eierskap til egen snøscooter og de som ikke eier egen snøscooter. Jeg har også brukt khikvadrattester for å undersøke om gruppetilhørighet har betydning for deltakelsen på de ulike friluftslivsaktivitetene, og brukt signifikanstester for korrelasjon for å finne variabler som påvirker hverandre.

I det videre arbeidet med dette kapitlet vil jeg se på hva snøscooteren brukes til, og jeg vil skille mellom jenter og gutter som eier egen snøscooter.

4.2 Eierforhold til snøscooter, og bruk av kjøretøyet blant jenter og gutter.

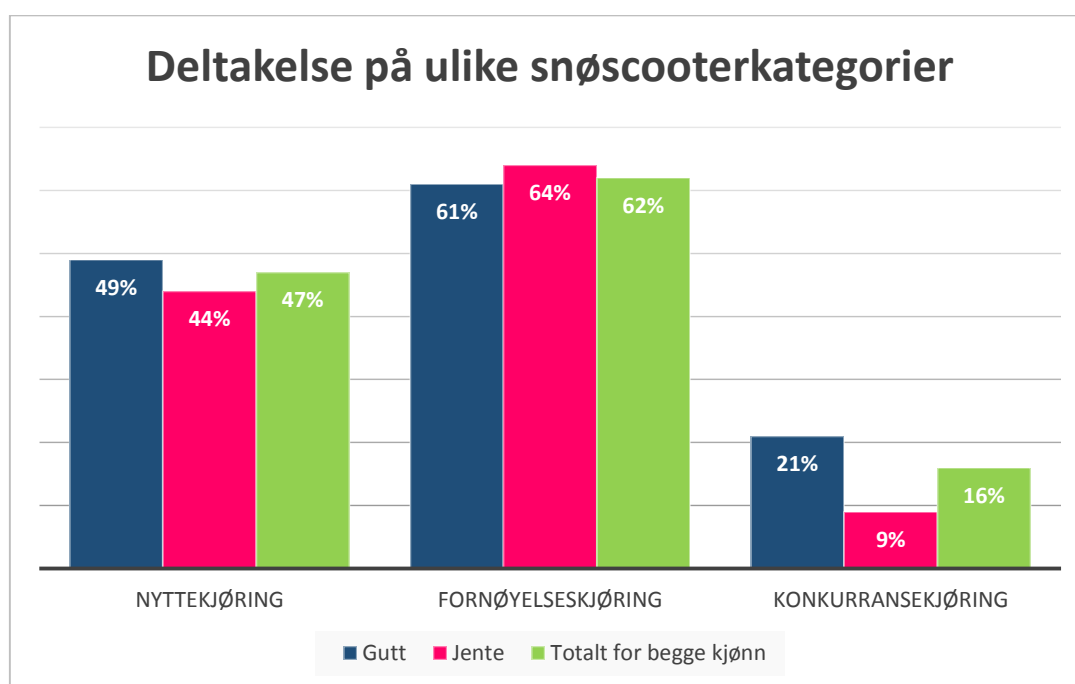
Dersom man tar med andelen av ungdommer som sier de har tilgang til snøscooter gjennom nærmeste familie så er tallet 58% for gutter og 63,6% for jenter. Videre opplyser 29,8% av guttene og 36,2% av jentene at de bruker å låne snøscooter av venner i løpet av sesongen. Det er flest jenter som har tilgang til kjøretøyet ved å låne dette av familie eller venner. Utover denne tilgangen til snøscooter gjennom nærmeste familie og venner har vi de som bruker egen eid snøscooter.

Tabell 9: Eierforhold til snøscooter i prosent basert på kjønn.

	Gutt (N=653)	Jente (N=569)	Totalt (N= 1222)
Eier egen snøscooter	43,0	28,8	36,3
Eier ikke snøscooter	57,0	71,2	63,7

Tabell 9 viser andelen av gutter og jenter som eier og ikke eier snøscooter, og datamaterialet her viser at 36,3% av alle respondentene i undersøkelsen eier egen snøscooter. Av tabellen ser vi også at det er forskjeller mellom kjønnene, 43% av guttene og 28,8% av jentene sier de eier egen snøscooter.

Den store andelen av ungdomsgruppen som eier egen snøscooter viser at kjøretøyet er en viktig del av aktivitetsbildet for mange i ungdomsmiljøet. Kjøp av snøscooter er en dyr investering og driftskostnadene er store, mange av de som eier snøscooter i denne alderen har ikke sertifikat for bil, og må i mange tilfeller fraktes til og fra snøscooterløyper. Hindringene for snøscooterkjøring er derfor mange, men det viser seg at disse hindringene overvinnes. Motivene ungdommen har for å eie egen snøscooter må en derfor anta er godt begrunnet av ungdommen selv.

Figur 19: Snøscootereieres deltakelse på ulike snøscooteraktiviteter. N=443

De som er eiere av egen snøscooter har et bruksområde som jeg har valgt å sette inn i de tre kategoriene nyttekjøring, fornøyleskjøring og konkurransekjøring. Figur 19 viser en oversikt over hvor mange gutter og jenter som har svart at de i løpet av siste sesong har gjort aktiviteten(e) som tilhører de ulike kategoriene. Innenfor kategorien nyttekjøring og fornøyleskjøring er det flere aktiviteter, og det foreligger stor spredning i antall deltakere mellom noen av aktivitetene innenfor samme kategori.

De store linjene ser man imidlertid av figur 19, og denne viser at deltakelsen på kategorien fornøyleskjøring med snøscooter er størst. Jenter deltar mer enn gutter på fornøyleskjøring, men guttene bruker snøscooteren mer enn jentene til nyttekjøring. Konkurransekjøring viser liten deltakelse sammenlignet med de andre kategoriene, og dette gjelder spesielt for jentene.

Utredningen i dette kapitlet vil skille mellom jenter og gutter sin deltakelse innenfor de enkelte bruksområdene. Jeg starter hver kategori med å presentere khikvadrattester som viser eventuell signifikans på de ulike bruksområde. Underveis beskriver jeg fortløpende i hvor stor grad jenter og gutter deltar på de ulike snøscooteraktivitetene, og helt til slutt i kapitlet ser jeg på sammenhenger mellom interessante variabler ved å bruke signifikanstester for korrelasjon.

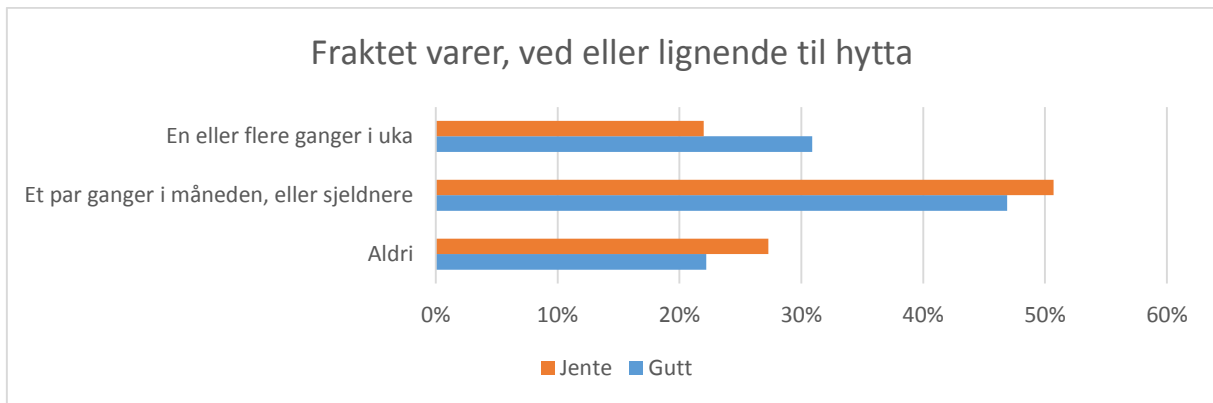
4.2.1 Nyttekjøring

Dette er en type kjøring som forbindes med næringsvirksomhet og nødvendige gjøremål knyttet til transport.

Tabell 10: Kjønns betydning for graden av deltakelse på nyttekjøring med snøscooter.

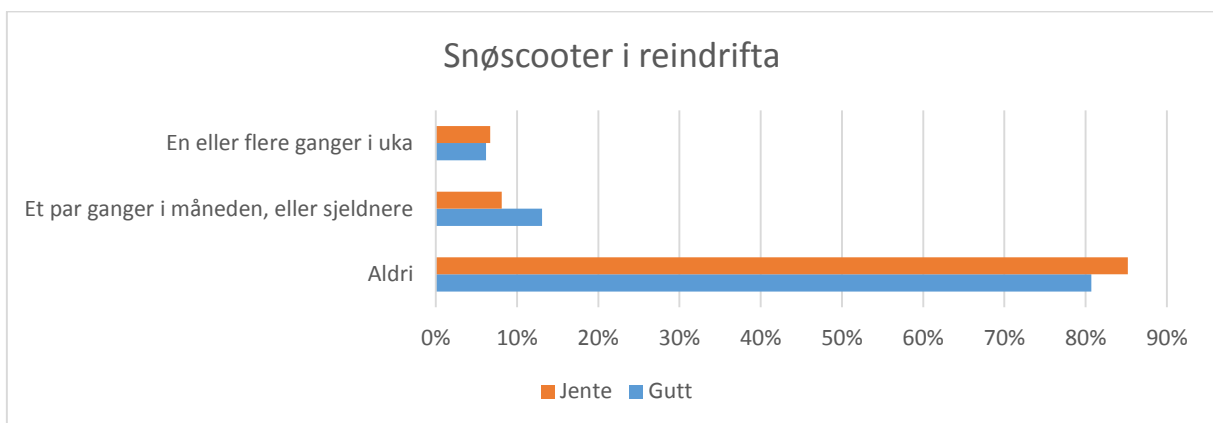
Nyttekjøring	Gutt, N=	Jente, N=	Signifikans
Fraktet varer, ved eller lignende til hytta	275	150	$X^2_2=4,13^a$; $p=0,127$ (a= forventa 36,00)
Snøscooter i reindrifta	275	149	$X^2_2=2,45^a$; $p=0,294$ (a= forventa 9,49)

Forholdet mellom jenter og gutter sin deltakelse i de to nyttekjørings-aktivitetene er vist i tabell 10. P-verdiene som vises her er godt over grensen på 0,050, og dette betyr at det ikke er avgjørende for deltakelsen om en er jente eller gutt.

Figur 20: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong frakte ting til hytta. N=425

Det å frakte varer, ved eller lignende til hytta er noe både gutter og jenter gjør. Av figur 20 kommer det frem at 78% av guttene og 73% av jentene sier de er innom aktiviteten i løpet av sesongen. 47% av guttene gjør dette et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og 31% gjør dette en eller flere ganger i uka. For jentene er deltakelsen her henholdsvis 51% og 22%. Selv om mange bruker snøscooteren til dette formålet viser figuren at mange aldri frakter noe til hytta, og den kanskje enkleste forklaringa til dette er at mange familier ikke har hytte.

Figur 21. Snøscootereiere som i løpet av siste sesong brukte snøscooteren i reindriffta. N=424

Bruk av snøscooter tilknyttet reindriffta er ikke særlig utbredt blant ungdom, og dette gjelder for begge kjønn. Figur 21 viser at 19% av guttene og 15% av jentene sier de kjører snøscooter relatert til reindriffta. Det en kan merke seg her er at flere jenter (7%) enn gutter (6%) sier de kjører snøscooter i reindriffta en eller flere ganger i uka, selv om flere gutter enn jenter totalt sett er innom denne aktiviteten i løpet av sesongen.

Datamateriale for nyttekjøring viser blant annet at:

- Forskjellen i antall deltakere mellom de to nyttekjøringsaktivitetene er stor. Mange deltar på frakt av ting til hytta, mens færre deltar på kjøring tilknyttet reindrifta.
- Jenter og gutter deltar i like stor grad på aktivitetene. Likevel bør en merke seg at guttene er litt mer aktive i kjøring tilknyttet hytta, mens flere jenter enn gutter kjører minst en gang i uka tilknyttet reindrifta.

4.2.2 Fornøyelseskjøring

Dette er en type kjøring hvor mestring, trivsel og sosialt samhold kan sies å være viktig.

Tabell 11: Kjønns betydning for graden av deltakelse på fornøyelseskjøring med snøscooter.

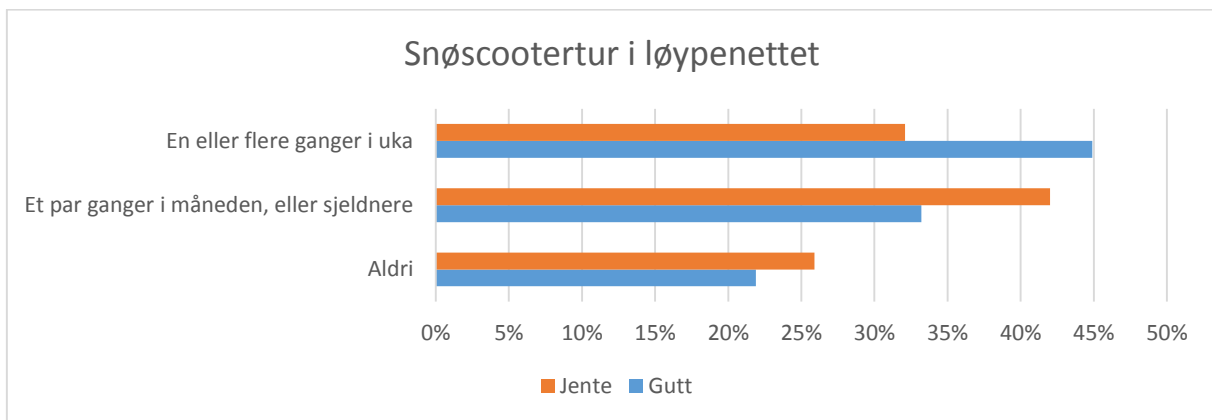
Fornøyelseskjøring	Gutt, N=	Jente, N=	Signifikans
Snøscootertur i løypenettet	274	143	$X^2_2=6,38^a$; $p=0,041$ (a= forventa 33,26)
Snøscootertur, kjørte selv – alene eller sammen med venner	279	157	$X^2_2=16,64^a$; $p=0,000$ (a= forventa 5,76)
Snøscootertur, men kjørte ikke selv	274	152	$X^2_2=14,35^a$; $p=0,001$ (a= forventa 23,91)
Isfiske	274	150	$X^2_2=0,47^a$; $p=0,789$ (a=33,96)
Turist-tur med guide	273	148	$X^2_2=3,82^a$; $p=0,148$ (a=4,57)

Forholdet mellom jenter og gutter sin deltakelse i de fem fornøyelseskjørings-aktivitetene er vist i tabell 11. Innenfor denne snøscooter-kategorien ser man at forventa deltakelse i forhold til faktisk deltakelse for jenter og gutter varierer på de ulike aktivitetene.

Det vises i denne tabellen ikke signifikans ved aktiviteten isfiske, og for aktiviteten turist tur med guide. Dette betyr at tilfeldighetene i datamaterialet er store, og at kjønnen ikke er avgjørende for hvor mye en deltar på disse aktivitetene. Isfiske viser en P-verdi på 0,789, og utfra dette kan man nesten si at jenter og gutter i like stor grad deltar på aktiviteten.

For de andre aktivitetene vist i tabell 11 ser man signifikans, og dette betyr at kjønnen er med på å avgjøre hvor mye den enkelte deltar på aktivitetene. Når det gjelder snøscootertur i løypenettet ligger imidlertid P-verdien tett oppunder grensen på 0,050. For denne aktiviteten

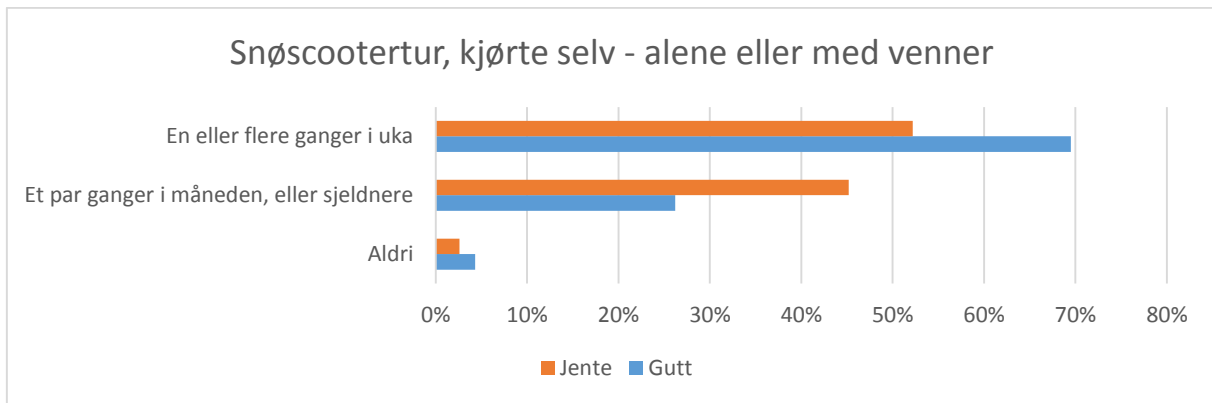
kan man derfor si at kjønnet ikke virker like sterkt på deltakelsen som for de andre aktivitetene som har en P-verdi på 0,000 og 0,001.

Figur 22: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong kjørte i løypenettet. N=417

Jenter og gutter sin snøscooterbruk hvor løypenettet brukes er vist i figur 22. Her ser vi at alle snøscooterturene ikke foregår i løypenettet, men at likevel 78% av guttene og 74% av jentene sier de kjører i løypenettet. Når det gjelder guttene sier 33% at de kjører snøscooter i løypenettet et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og 45% sier de driver med dette en eller flere ganger i uka. For jentene er denne deltakelsen henholdsvis 42% og 32%. Resultatene viser at andelen gutter som kjører i løypenettet er større enn hos jentene, det vil si at jentene i forhold til guttene er litt overrepresentert ved aldri å kjøre i løypenettet.

P-verdien som fremgår av tabell 11 for denne aktiviteten viser 4,1%, og dette er tett opptil grensen på 0,05. Gruppetilhørighet, selv om den er svak, har derfor betydning for hvor mye det kjøres i løypenettet med snøscooter.

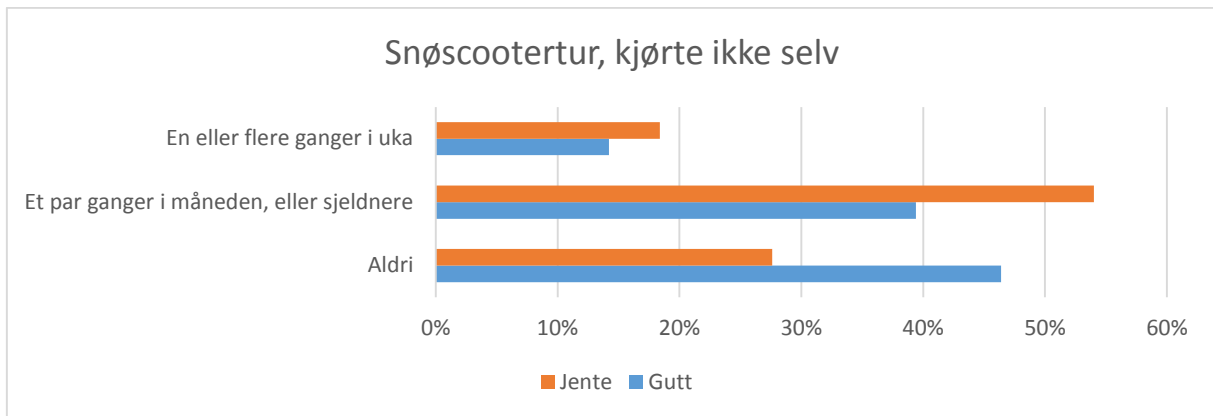

Figur 23: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong selv var sjåfør på tur. N=436

Selv om ungdommene eier egen snøscooter er det ikke alltid slik at de selv er sjåfør på snøscootertur, og dette ser vi av figurene 23 og 24. Når respondentene blir spurt om to ting som kan virke som det motsatte av hverandre kan dette synes som en kontroll av svarene, men dette er ikke tilfelle her da de to variablene har ulikt innhold.

Figur 23 viser i hvor stor grad ungdom selv kjører snøscooter, alene eller sammen med venner. Når turen foregår alene må en nødvendigvis selv være fører av kjøretøyet. Dersom snøscooterturen foregår sammen med venner kan en sitte på, men resultatene viser at bare 4% av guttene og 3% av jentene lar andre kjøre. Her kan imidlertid være andre varianter av løsninger på resultatene som vises, kanskje er det slik at 4% av guttene og 3% av jentene ikke er på snøscootertur alene eller med venner. Videre viser figuren at 26% av guttene er sjåfør på snøscootertur et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og 70% sier de er sjåfør på tur en eller flere ganger i uka. For jentene viser resultatene her en deltakelse på henholdsvis 45% og 52%.

Antallet jenter og gutter som selv kjører på snøscooterturer alene eller sammen med venner i løpet av sesongen er omtrent like stor. Deltakergraden mellom kjønnene er imidlertid forskjellig, og tabell 11 viste tydelig at kjønn er bestemmende for hvor mye man deltar på denne aktiviteten. Guttene er oftere enn jentene sjåfør på eget kjøretøy i løpet av sesongen.

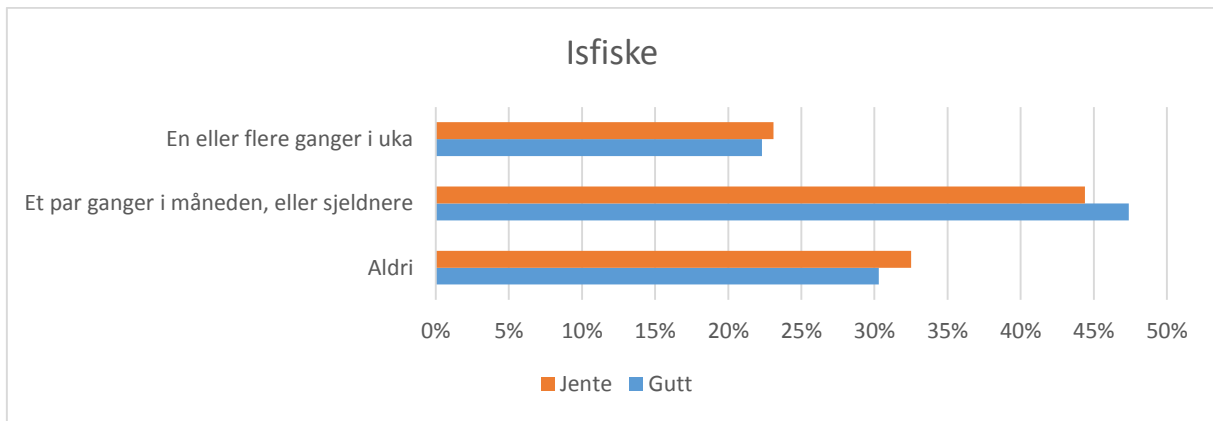

Figur 24: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong ikke selv var sjåfør på tur. N=426

Snøscootertur hvor en kjører selv alene eller sammen med venner er noe annet enn snøscootertur hvor en ikke kjører selv, og dette kommer til uttrykk gjennom resultatene vist i figur 24, sammenlignet med figur 23. Når en er på snøscootertur uten selv å kjøre må dette foregå sammen med noen. Kanskje ansees turkameratene i dette tilfellet som familiemedlemmer, og det er vel ikke utenkelig at far, mor eller en eldre søsken kjører snøscooteren på slike turer. Andre forklaringer til selv å ikke være sjåfør kan være ikke fullført førerprøveopplæring, eller snøscootertur med kjøresten. Spørsmålet ungdommene skal svare på sier ikke noe om snøscooterturen foregår med eget eid kjøretøy, og det kan her i forhold til de andre spørsmålene i større grad tolkes som at turene kan foregå på andre sine snøscootere.

Det er 39% av guttene som sier de et par ganger i måneden, eller sjeldnere er på snøscootertur hvor de selv ikke kjører, og 14% svarer at de en eller flere ganger i uka er på turer uten selv å være sjåfør. Andelen jenter som ikke kjører sin egen snøscooter når de er på tur er 72%. Av dette sier 54% at de deltar et par ganger i måneden, eller sjeldnere på turer uten selv å kjøre, og 18% sier de deltar en eller flere ganger i uka på tur uten selv å kjøre. 28% av jentene og 47% av guttene opplyser at de aldri er på tur hvor de selv ikke kjører.

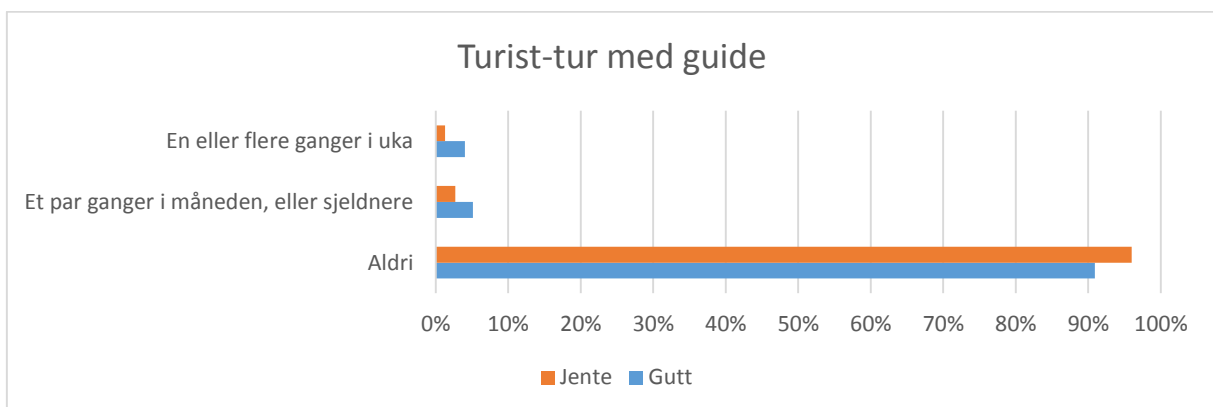
Tabell 11 viste at kjønnet er bestemmende for deltakelsen, og dette vises også ved de store variasjonene i søylene på figur 24.

Figur 25: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong drev med isfiske på tur. N=425

Isfiske er en populær aktivitet blant ungdom som eier egen snøscooter, og av tabell 11 fikk man se at kjønnet ikke var bestemmende for hvor mye ungdommene deltok.

De visuelle nyansene som vi ser i figur 25 viser at 70% av guttene og 68% av jentene sier de deltar på isfiske i løpet av sesongen. Når man undersøker graden av deltakelse viser det seg at 48% av guttene og 45% av jentene gjør aktiviteten et par ganger i måneden, eller sjeldnere. Andelen for de som driver isfiske en eller flere ganger i uka er for guttene 22% og for jentene 23%. Det er en del som aldri driver med isfiske kombinert med snøscootertur, men andelen her er for liten til at den kan rokke ved en påstand om at mange ungdommer fisker på isen når de er på snøscootertur.

Figur 26: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong var på turist-tur med guide. N=421

De som eier egen snøscooter deltar lite på turist-tur med guide, og forklaringen kan ligge i at ungdom fra Finnmark ikke er målgruppen for slike turer arrangert av eksempelvis reiselivsbedrifter. Figur 26 viser at det bare er 9% av guttene og 4% av jentene som sier at de

deltar på slike snøscooterturer. Khikvadrattesten i tabell 11 viste imidlertid samvariasjon mellom jenter og gutter sin deltakelsen på guida turer. P-verdien på 0,148 forteller at kjønnet for denne aktiviteten ikke er bestemmende for deltakelsen.

Datamateriale for fornøyleskjøring viser blant annet at:

- Kjønnet er bestemmende for graden av deltakelsen på snøscooterturer hvor en kjører selv, på turer hvor en ikke selv er sjåfør og på turer i løypenettet.
- Jentene er oftere enn guttene på snøscooterturer hvor de selv ikke er sjåfør, og på snøscooterturer utenfor løypenettet.
- De fleste som eier egen snøscooter sier de har deltatt på turer hvor de selv var sjåfør. Egen føring av snøscooter ser ut til å være viktig for ungdommen, og da spesielt for guttene.
- Isfiske knyttet til snøscooterturer skårer høyt på deltakelse hos begge kjønn, mens turist-tur med guide ikke er noen populær aktivitet hverken for jenter eller gutter.

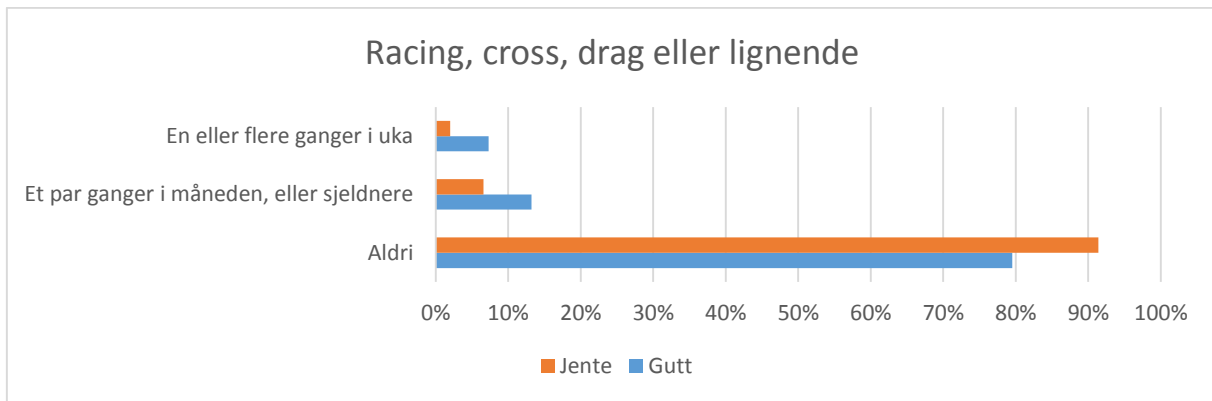
4.2.3 Konkurranseskjøring

Kjøringen her er ressurskrevende i den forstand at trening tar tid, utstyret koster en del og driftskostnadene er store. I tillegg er denne type kjøring i større grad enn ved de andre kategoriene kanskje avhengig av et støtteapparat hvor familien er viktig.

Tabell 12: Kjønnets betydning for graden av deltakelse på konkurranseskjøring med snøscooter.

Konkurranseskjøring	Gutt, N=	Jente, N=	Signifikans
Racing, cross, drag eller lignende	274	143	$X^2_2=10,62^a$; $p=0,005$ (a= forventa 8,19)

Forholder mellom jenter og gutter sin deltakelse på racing, cross, drag eller lignende er vist ved khikvadrattest i tabell 12. P-verdien på 5 promille viser her at det er signifikans, det vil si utslagsgivende for konkurranseskjørings-deltakingen om man er jente eller gutt.

Figur 27: Snøscootereiere som i løpet av siste sesong drev med konkurransekjøring. N=424

Racing, cross, drag eller lignende er aktiviteter som er deltaker-dominert av gutter. Ca. 2 av 3 aktive utøvere er gutter, og figur 27 viser at 13% av guttene sier de gjør aktiviteten et par ganger i måneden, eller sjeldnere, og 7% av guttene driver med dette en eller flere ganger i uka. For jentene er andelen henholdsvis 7% og 2%.

Til tross for at 80% av guttene og 91% av jentene sier de aldri driver med racing, cross eller lignende er deltakelsen kanskje noe en bør legge merke til. Dette er aktiviteter en ikke uten videre kan «spasere inn i» på grunn av kravene til ressurser og støtteapparat.

4.2.4 Snøscooteraktiviteter som påvirker hverandre

Mange med eierskap til egen snøscooter bruker kjøretøyet som et nytteredskap på hyttetur, kjører snøscootertur i løypenettet og fisker på isen som en aktiviteten på snøscooterturen. Disse tre snøscooteraktivitetene har man sett er populære både blant jenter og gutter.

Kjøring med snøscooter i reindrifta er ikke kjønnsavhengig, og selv om deltakerandelen for gutter og jenter bare ligger mellom 15%-19% bør dette ansees som betydelig spesielt fordi begge gruppene deltar med en andel på ca. 7% en eller flere ganger i uka.

Når snøscooterturene gjennomføres med venner er eierne av snøscooteren selv fører, men når snøscooterturene blir foretatt sammen med eksempelvis nærmeste familie overlater eieren av snøscooteren ofte førerjobben til andre. Det er flest jenter som overlater føreransvaret til andre.

På snøscooterturer med guide og ved konkurransekjøring er deltakelsen lav både blant jenter og gutter, men ingen av kjønnene utmerker seg overfor det andre kjønn i forhold til deltakelse.

I mange tilfellen hvor respondentene er blitt spurt om deltakelse på ulike snøscooteraktiviteter ser man at de ulike aktivitetene henger sammen. Videre i kapitlet vil jeg derfor presentere signifikanstester ved hjelp av bivariate korrelasjonsanalyser av variabler som utmerker seg ved at de synes å påvirker hverandre.

Tabell 13: Sammenhenger mellom nyttekjørings- og fornøyleskjøringsvariabler. 1. av 3 tabeller

		Brukte løypenettet til scootertur	Kjørte scooter selv – alene eller sammen med venner	Var på scootertur, men kjørte ikke selv
Frakte varer ved, eller lignende til hytta	Koeffisient	0,417	0,389	0,341
	Signifikans	0,000	0,000	0,000
Brukte løypenettet til scootertur	Koeffisient		0,513	0,179
	Signifikans		0,000	0,000
Kjørte scooter selv – alene eller sammen med venner	Koeffisient			0,192
	Signifikans			0,000

I tabell 13 ser man at variabelen frakter varer, ved eller lignende til hytta har stor koeffisientverdi uansett hvilke variabler den knyttes til. Dette kan tyde på at nyttekjøring av denne art påvirker snøscooterkjøringen i løypenettet, snøscooterkjøring hvor en selv kjører og på turer hvor en selv ikke er sjåfør. Denne koblingen er kanskje naturlig da mange kjører til hytta ved hjelp av et løypenett, og hytteturer kombinerer nok mange ganger med frakt av varer, ved etc. hvor både venner og familie er turkameratene.

Tabell 13 viser også at snøscooterturer i løypenettet påvirker snøscooterturer hvor en selv kjører enten alene eller sammen med venner, og her ser man en koeffisient på hele 0,513. Denne koblingen ser man ikke så tydelig mellom snøscooterturer i løypenettet og scooterturer hvor ungdommen ikke kjørte selv, her er koeffisienten på bare 0,179. Dette betyr at når snøscooterturer i løypenettet øker så øker også de andre aktivitetene som her er nevnt, men mens økningen i scooterturer hvor en ikke selv er sjåfør er minimal er økningen i scooterturer hvor en selv er sjåfør betydelig. Det å være på scootertur hvor en selv kjører virker ikke å påvirke scooterturer hvor en selv ikke er sjåfør, her er koeffisienten på 0,192. Det vil si at en

økning i den ene av disse variablene har liten påvirkning på økningen av den andre variabelen.

Tabell 14: Sammenhenger mellom nyttekjørings- og fornøyleskjøringsvariabler. 2. av 3 tabeller

		Brukte løypenettet til scootertur	Drev med isfiske i forbindelse med scootertur	Kjørte scooter i forbindelse med reindrift
Frakte varer ved, eller lignende til hytta	Koeffisient	0,417	0,350	0,172
	Signifikans	0,000	0,000	0,000
Brukte løypenettet til scootertur	Koeffisient		0,345	0,037
	Signifikans		0,000	0,453
Drev med isfiske i forbindelse med scootertur	Koeffisient			0,268
	Signifikans			0,000

I tabell 14 vises noen av de samme variablene som i tabell 13, men her er andre koblinger som er interessante. I tabell 13 så man at det å frakte varer, ved eller lignende til hytta påvirket de andre variablene i positiv retning ved at de også økte. I tabell 14 ser man imidlertid at en økning i aktiviteten frakte varer, ved eller lignende til hytta ikke gir en økning av betydning for aktiviteten snøscooterkjøring knyttet til reindriften, her er koeffisienten på 0,172. For isfiske viser verdien her 0,350, og man kan derfor anta at en økning i frakt av varer, etc. til hytta gir en noe økning i snøscooterturer hvor isfiske bedrives, og man ser også at koeffisienten på 0,345 mellom isfiske og snøscooterturer i løypenettet er på samme nivå.

Til nå har jeg tatt for meg variabler som er signifikante, det vil si at en variabel i svakere eller sterkere grad påvirker en annen variabel. For de to variablene snøscooterturer i løypenettet og scooterkjøring i forbindelse med reindriften ser man av tabell 14 at P-verdien er på 0,453, og koeffisienten viser en lav positiv verdi på 0,037. Dette betyr at den ene variabelen ikke påvirker den andre variabelen verken i retning av økende eller minkende deltakelse. Forholdet mellom de to sistnevnte variablene kan eksempelvis forstås med at snøscooterkjøring i forbindelse med reindriften foregår i løypenettet der det er mulig, kanskje mest fordi det er praktisk og effektivt i kortere perioder å ferdes her. Det meste av kjøringa knyttet til reindriften foregår naturlig nok utenfor løypenettet.

Tabell 15: Sammenhenger mellom nyttekjørings- og fornøyleskjøringsvariabler. 3. av 3 tabeller

		Kjørte scooter selv– alene eller sammen med venner	Var på scootertur, men kjørte ikke selv
Kjørte scooter i forbindelse med reindriften	Koeffisient	0,112	0,111
	Signifikans	0,021	0,024
Kjørte scooter selv– alene eller sammen med venner	Koeffisient	1,000	0,192
	Signifikans		0,000

Snøscooterkjøring i forbindelse med reindriften har ikke sterk sammenheng til andre variabler utenom isfiskevariabelen som er nevnt tidligere. I tabell 15 ser man at sammenhengen mellom kjøring i forbindelse med reindriften er tilstede - men svak – dersom den knyttes til egen snøscooterkjøring alene eller sammen med venner, og til scooterturer hvor en selv ikke kjører.

Dette synes litt rart da man kan anta at reindriftsutøvelse ved bruk av snøscooteren foregår alene, eller sammen med venner, og i de fleste tilfellene er denne utøvelsen kanskje knyttet til familiære foretak hvor flytting, og gjeting av rein er arbeidsoppgaver. Kjøring i forbindelse med reindriften er annerledes enn de andre snøscooteraktivitetene ved at den knyttes til næringsvirksomhet, og kanskje forbinder ikke denne snøscooterkjøring med ulike fornøyleskjøringer på snøscooteren. Isfiske er annerledes sett fra denne vinklingen da dette er en form for høsting som vinterstid tradisjonelt hører med til reindriftsutøvelsen.

Når det sjekkes for signifikans mellom snøscootervariabler viser datamaterialet spesielt at:

- Variablene brukte løypenettet til snøscootertur og kjørte selv– enten alene eller sammen med venner hadde sterk positiv korrelasjon til hverandre. Dette hadde også variablene isfiske, frakte varer, ved eller lignende og brukte løypenettet til scootertur.
- Variablene frakte varer, ved eller lignende til hytta, brukte løypenettet til snøscooterturer, kjørte scooter selv– enten alene eller sammen med venner og aktiviteten var på scootertur, men kjørte ikke selv hadde positiv korrelasjon til hverandre, men noe svakere enn tilfellet for variablene vist i forrige kulepunkt.
- Aktivitetene kjørte scooter selv– enten alene eller sammen med venner og var på scootertur, men kjørte ikke selv hadde liten korrelasjon til hverandre.
- Brukte snøscooteren i forbindelse med reindriften har noe korrelasjon til isfiske, men denne er ikke sterk.
- Brukte snøscooteren i forbindelse med reindriften og bruke løypenettet til scootertur påvirker hverandre ikke, og bruk av snøscooteren i reindriften har heller ikke noen sterk korrelasjon til andre snøscooteraktiviteter.

5 Drøfting

Jeg har i det forrige kapitlet presentert resultatene fra undersøkelsen våren 2014, og knyttet disse funnene opp til tidligere undersøkelser. I dette drøftingskapitlet vil jeg diskutere mine funn opp mot de ulike forskerne jeg har presenterte tidligere. Ved hjelp av denne fremgangsmåten ønsker jeg å få frem essensen i undersøkelsen, og belyse mine to problemstillings-punkter.

5.1 Hva kjennetegner snøscootereiende ungdom og annen ungdom sin friluftslivsaktivitet?

«Hva skjer med norsk friluftsliv?» (Odden, 2008). Denne tittelen forteller oss at noe allerede har skjedd, at det norske friluftslivet slik det er blitt praktisert har endret seg, og at det hersker en del usikkerhet knyttet til fremtidens friluftsliv. Det er ikke unaturlig at endringer skjer, men disse skjer i et akselererende tempo hvor det stadig dukker opp nye friluftslivsaktiviteter som blant annet er knyttet til tempo og risiko (Gelter, 2007). Endringene vi ser må nok sees i sammenheng med resten av det vestlige samfunnet, hvor nyskaping og effektivisering er viktig for eksistensen til eksempelvis organisasjoner og bedrifter (Giddens, 1996). Samtidig viser tall fremkommet gjennom Ung i Norge og leveårsundersøkelsene at noen av de tradisjonelle friluftslivsaktiviteter fortsatt er populære. Gelter (2007) antyder til og med at det er en tendens i samfunnet til at flere søker mot et roligere tradisjonelt friluftsliv nettopp fordi tempoet ellers i samfunnet er så høyt

Det som kjennetegner snøscootereiende ungdom og annen ungdom sin friluftslivsaktivitet er kommet frem ved min gjennomgang av resultatene hvor jeg behandlet hver enkelt friluftslivsaktivitet, fant deltakergrad for gruppene og undersøkte om det var signifikans mellom disse. Funnene jeg gjorde var oppsiktsvekkende, ikke minst fordi de viste at ungdom som eier egen snøscooter deltar i større grad enn ungdom som ikke eier egen snøscooter på alle friluftslivsaktivitetene.

Tabell 16: Deltakelse på ulike friluftslivsaktivitetene, en eller flere ganger i løpet av siste sesong.

	Deltakerandel i prosent				
	N	Ikke signifikans		Signifikans	
		Eier snøscooter	Eier ikke snøscooter	Eier snøscooter	Eier ikke snøscooter
Fottur i fjell, skog og mark	1173	63%	62%		
Skitur i fjell, skog og mark	1176	46%	41%		
Eggsanking-og/eller soppstaking	1180	9%	6%		
Plukking av bær	1185	46%	42%		
Hundekjøring	1171	10%	7%		
Klatring	1175			15%	11%
Jakt med våpen (har tatt jegerprøven)	1187			27%	9%
Fiske med stang i elv og vann	1181			64%	44%
Sjøfiske med stang, juksa eller garn	1184			52%	32%
Isfiske	1181			71%	38%
Stått på snowboard, slalomski el twintip	1184			50%	36%
Sykkeltur i terreng eller fjell	1172			42%	36%
Padlet kano eller kajakk	1170			18%	11%
Kiting på vann eller snø	1172			9%	3%

Sammenligningen av deltakelsen på de ulike aktivitetene for de to gruppene i tabell 16 er satt opp med utgangspunkt i khikvadrattestene i tabellene 7-9. Prosentandelene i figur 16 viser deltakelse en eller flere ganger i løpet av sesongen, og tabellene 7-9 viser signifikanstester hvor utfallet av forventet og faktiske svar på tre nivåer konkluderer med om gruppetilhørigheten er bestemmende for deltakelsen eller ikke. Tabell 7-9 kan derfor ikke uten videre sammenlignes med figur 16, men er her brukt for å gjøre et oppsett av de ulike variablene.

De fem øverste friluftslivsaktivitetene i tabell 16 er aktiviteter hvor det ikke finnes store nok forskjeller mellom gruppene i deltakergraden til å konkludere med ulikhet. For disse aktivitetene var det ikke bestemmende for deltakingen å tilhøre en spesiell gruppe. Selv om det er slik viser tabellen at flere prosent av ungdommene som eier egen snøscooter er innom aktivitetene, en eller flere ganger i løpet av sesongen, sammenlignet med ungdom som ikke eier egen snøscooter, men forskjellene er små.

De ni siste friluftslivsaktivitetene i Tabell 16 viser friluftslivsaktiviteter hvor det er forskjeller mellom gruppen i deltakergraden, og man ser tydelig at flere prosent av ungdommene som eier egen snøscooter er innom aktivitetene i løpet av sesongen, enn ungdom som ikke eier egen snøscooter. Forskjellene i deltakingen mellom gruppene er betydelige, og da spesielt for aktivitetene jakt med våpen og de tre fiskeaktivitetene. Når det gjelder isfiske, ser vi at 71% av snøscootereiere og 38% av ikke snøscootereiere gjør aktiviteten minst en gang i løpet av sesongen. Denne aktiviteten skiller seg litt fra de andre aktivitetene, og forklaringen ligger nok i at isfiske er en mye drevet aktivitet på snøscooterturer. De andre friluftslivsaktivitetene knyttes ikke til snøscooterturer, og det er derfor ikke motorkraft som gjør forskjellene.

For å finne forklaringer eller årsaker til fenomenet som viser seg mellom disse to gruppene, trenger man mer datamateriale enn det denne undersøkelsen klarer å fremskaffe. Likevel vil jeg prøve å nærme meg fenomenet ved bruk av mine nevnte forskere, men først noe om Nils Faarlund som jeg ikke har sagt noe om tidligere.

«Mens kunnskap om natur er objektiv utfra naturvitenskapens forutsetninger om at vi holder oss til tilskuerrollen, tillater og krever kjennskapen deltagelse og med-leving. Dermed blir tilskuer-kunnskapen avpersonifisert, verdi løs. Den inn-levende kjennskapen derimot forutsetter personifisering – deltagelse - og gir på den måten kjøll og ror til tanker og handlinger»³⁴.

Faarlund sikter nok her til det jeg har definert som turaktiviteter og kanskje også til høstingsaktiviteter, hvor motorisert ferdsel ikke er et tema. Han sier i en annen sammenheng at stillheten i naturen er et viktig moment for å få kjennskap til naturen, og gjennom denne opplevde stillheten vil livet bli rikere enn tidligere (Faarlund, 1992).

Det Faarlunds sier her er at den personlige kontakten er nødvendig for god meningsdanning overfor naturen, og denne kontakten gir et valgt aktivitetsmønster i naturen. Det er klart at stillheten ved bruk av snøscooter er fraværende, men man kan tenke seg at denne ferdselen og opplevelser som følger med gir økt lyst til også å oppleve naturen på andre måter. Selv om snøscooterkjøring ikke gir direkte kunnskaper om dyre- og planteliv, og ikke kan sies å gjøre individet til en biosentrisk aktør, er snøscooterkjøreren praktiserende og ikke tilskuer i alle gjøremål knyttet til snøscooterturen.

³⁴ http://www.naturliv.no/faarlund/per_og_paal.pdf, hentet 18.03.15

Snøscooterkjøring er ikke bare kjøring, men knyttes ofte til leirplassrigging hvor overnatting, matlaging, orientering og sosialt fellesskap inngår (Mehus, 2012). Gjennom denne aktiviteten lærer ungdommen å være ute, og det blir lettere å ferdes i fjellet og skogen eksempelvis til fots eller på ski. Dette kan være noe av forklaringen til det vi ser i tabell 16, hvor snøscootereiere er mer aktive når det gjelder friluftslivsaktiviteter enn ikke snøscootereiere. Man kan likevel ikke utelukke at dagens snøscootereiere ville drevet med friluftslivsaktiviteter i like stor grad dersom de ikke hadde vært eiere av snøscooter.

Det kan også være slik at friluftslivsinteressen har gjort at mange har skaffet seg snøscooter, men dette vil nok være et mer aktuelt scenario for de som er litt eldre enn utvalget i min undersøkelse.

Selv om det alltid vil være muligheter for andre forklaringer, må jeg forholde meg til faktatallene vist i tabell 16. I mange sammenhenger er friluftslivet blitt standardisert, og Giddens (1991) sier dette er skapt i moderniteten som epoke. Nasjonalstaten, som vi alle er en del av, har systematisert og ordnet samfunnet slik at kontroll og reguleringer er mulig. Man kan derfor si at friluftslivet består av ulike deler som krever ulik innsats for å kunne gjennomføres lovlig.

Det tradisjonelle friluftslivet, med fottur og skitur i fjell, skog og mark, er eksempler på friluftsliv uten nasjonalstatens innblanding. I den grad dette friluftslivet i Finnmark kan sies å være påvirket av nasjonalstaten, er det i en form som oppmuntrer til mer bruk. Det enkle ved dette tradisjonelle friluftslivet ser man ved den store deltakerandelen for begge gruppene, vist i tabell 16. Fotturer viser for snøscootereiere en deltakelse på 63% og for ikke snøscootereiere 62%, skiturer viser for snøscootereiere en deltakelse på 46% og for ikke snøscootereiere 41%.

En annen tradisjonell friluftslivsaktivitet som alle kan drive med nesten over alt er bærplukking, og deltakelsen for de to ungdomsgruppene er her som ved skitur i fjell, skog og mark. Fotturer og bærturer kan naturlig kobles til samme tur, og dette er aktiviteter som er enkle ved at de ikke koster noe å drive med. Aktivitetene kan gjøres stort sett over alt selv om bærplukking er sesongbasert, og aktivitetene krever heller ikke spesielle ferdigheter eller kunnskaper. Den store deltakingen blant ungdom i Finnmark på disse to aktivitetene er interessant. Sammenligninger av mine tall mot det Odden (2008) skriver viser at deltakingen

på bærplukking blant ungdom i Finnmark er større enn i resten av landet. Bærplukking forbindes ikke med fart og spenning, men er en aktivitet som sammen med fottur heller hører inn under Gelter (2007) sin beskrivelse av et friluftsliv med estetikk-opplevelse i form av det å få påfyll til sjelelivet. Det høres kanskje litt rart ut, men tenk etter hva det gjør med en å se en uendelig multemyr eller bakker så full av blåbær at det er vanskelig å sette foten ned.

Innenfor noen former for høstingsaktiviteter er nasjonalstatens innblanding betydelig. Jakt med våpen krever bestått jegerprøve, og for å opprettholde denne jegertillatelsen over tid kreves det jevnlig deltakelse. Fiske er i mange vassdrag regulert ved at en må kjøpe fiskekort, og er ofte også regulert med aktive fiskeperioder og fredningsperioder i løpet av et døgn. Utover dette finner man også reguleringer i bruk av fiskeutstyr, og for uerfarne som ikke får veiledning fra erfarne fiskere er eksempelvis fluefiske vanskelig å få til. For disse aktivitetene viser tabell 16 at flere prosent av snøscootereiere sammenlignet med ikke snøscootereiere er deltakende. Jakt med våpen viser for snøscootereiere en deltakelse på 27%, og for ikke snøscootereiere 9%. Fiske i elv og vann, det vil si ikke bare i vassdrag, viser for snøscootereiere en deltakelse på 64%, og for ikke snøscootereiere 44%. Her ser man at regulerte friluftslivsaktiviteter er mer populære blant de som eier egen snøscootere sammenlignet med de som ikke eier egne snøscooter.

Jeg har antydnet at snøscooterkjøring kan gi ungdommen grunnleggende ferdigheter i oppholdelse og ferdsel i naturen, og at dette kanskje skaper en interesse for friluftsliv generelt. Snøscootereiere har allerede gjort et arbeid ved anskaffelse av førerkort klasse S, og er kanskje gjennom denne anskaffelsen allerede blitt fortrolig med at reguleringer av friluftslivsaktiviteter ikke er en begrensning, men en nødvendighet som også i mange tilfeller gir læring for å mestre aktiviteten.

Giddens (1997) er inne på at moderniteten har skaffet oss et sikrere samfunn, og man ser dette blant annet gjennom nasjonalstatens standardiseringer av enkelte friluftslivsaktiviteter. Standardiseringen er kanskje ikke primært kommet til på grunn av sikkerheten, men for å få faste holdepunkter som alle kan forstå og handle etter. Dette gjør også at man kan kontrollere og «straffe» de som ikke forholder seg til standardene, eksempelvis de som fisker med ulovlige redskaper.

Individets meningsdanning blir til gjennom påvirkninger fra familie, venner og fra samfunnet rundt, sier Giddens (1996). I barneårene blir aktiviteter i naturen oftest gjennomført ved at foreldre tar med barna på tur. I ungdomsårene er nok dette også viktig, men nå er egne refleksjoner til hva som gir mening kanskje viktigere, og Odden (2008) nevner at venner har sterkere innflytelse enn tidligere. Krange (2004) uttaler i likhet med Giddens (1991;1996;1997;2009) at globaliseringen, endrede familieforhold og nye rammer for oppvekst må tas med, når ungdommen sin identitet skal gjøres rede for. Denne identiteten mener Krange (2004) kanskje er et resultat av et samfunn som stadig blir mer individualisert. Ungdommen har ikke som tidligere klare faste holdepunkter, kulturene er utvasket, og individet kan mer enn tidligere selv velge hva slags aktiviteter som gir mening. Selvet til individet skapes i dette samfunnet, og gjennom mitt materiale i denne undersøkelsen som er sammenlignet med tidligere undersøkelser, kan man forstå det dit at individet sitt aktivitetsmønster i naturen har forandret seg.

Risikofaktoren ved friluftslivsdeltakelsen har endret seg ved at flere ungdommer driver med fartsfylte aktiviteter som blant annet sykling i terrenget og fjellet, og kiting på vann og snø. Disse livsstilaktivitetene skiller seg fra standardiserte høstingsaktiviteter blant annet ved mangelen på regler som en kan bli stilt til ansvar overfor. Når det gjelder konkurranseformene kiting på snø og terrengsykling eller down hill sykling kreves det grunnleggende kurs og/eller registreringer for deltakelse, men her snakker jeg om ikke konkurransepreget aktivitet.

For sykkel i terreng eller fjell viser tabell 16 at 42% av snøscootereiere deltar, mens deltakelsen for ikke snøscootereiere er 36%. Det er imidlertid verdt å merke seg at forskjellen mellom gruppene her er mindre enn for mange andre friluftslivsaktiviteter, og kanskje har dette med en lettere inngang til aktivitetene på grunn av mindre standardisering. Investeringen i sykkel er kanskje en begrensning, men utover dette er nok aktiviteten attraktiv fordi den er gratis og tilgjengeligheten til «anleggene» i naturen er enorm i Finnmark.

50% av snøscootereiere hadde drevet med snowboard, slalom eller twintip minst en gang i løpet av sesongen, og for ikke snøscootereiere viste tabell 16 en deltakelsen på 36%. Denne aktiviteten blir nok hovedsakelig drevet i lukkede alpint-anlegg, selv om aktiviteten snowboard også foregår eksempelvis bak huset hjemme. Et anlegg for alpint har normer og sikkerhetsregler som ved brudd på disse eksempelvis kan medføre bortvisning. Det vil si at

her finnes standardiseringer, og deltakerforskjellene mellom gruppene kan kanskje forklares som ved deltakelsen på de standardiserte høstingsaktivitetene.

Dersom min undersøkelse skulle sagt noe om forskjeller mellom kommuner i Finnmark, kunne tilbud og etterspørsel vært aktuelt å tatt med i beskrivelsen av aktivitetsmønsteret for de to gruppene snøscootereiere og ikke snøscootereiere, men her sees det på to grupper innenfor samme geografiske område. Derfor er det mer naturlig å se på andre hindringer og barrierer som mulige faktorer til forskjellene. Odden (2008) sier noe om hvordan manglende interesser for friluftslivsaktivitet i lokalsamfunnet, blant venner og familie kan være en hindring for deltakelse, og her snakker han om interpersonlige hindre. Kan det være slik at disse interpersonlige hindrene er forskjellige for snøscootereiere og ikke snøscootereiere?

Mehus (2012) kommer frem til at ungdom samles for å kjøre snøscooter, fjellet er en møteplass, og det foregår her en jevnaldersosialisering. Ungdommene har en felles interesse, og den kollektive adferden påvirkes av selvet til hvert individ, som er i stadig forandring. Mead (2005) sier at den erfaring det enkelte individet får gjennom sosialisering med andre settes inn i en meningssammenheng, og individet får en adferd som fungerer sammen med andre. Krange & Øia (2005) mener at omgivelsene trolig er avgjørende for hvilke inntrykk som fester seg hos individet, og Giddens (1996) fortelles at praksiser stadig endres.

Innenfor en gruppe ungdommer, eksempelvis snøscooterungdom som møtes på fjellet, finnes det ulike interesser som igjen kan knyttes til det enkelte individs familiære sosialisering. Det er nærliggende å tro at andre interesser utover snøscooterkjøring deles innad i gruppen, eksempelvis interesser for friluftsliv. Snøscooterungdom som gruppe har allerede en interesse for naturen, og det enkelte individ opplever derfor ikke noe interpersonlig hinder. Denne gruppetilhørigheten som snøscooterkjøring gir, og som er knyttet til naturbruk, har ikke ungdom som ikke kjører snøscooter. Jeg sier ikke at ungdom uten eierskap til snøscooter mangler gruppesosialisering, men at gruppesosialiseringen snøscooterungdom får i dette tilfellet er gjennom erfaringer med naturbruk. Dette kan fjerne eventuelle interpersonlige hindre for videre ferdsel i naturen, og dermed også for friluftslivsdeltakelse.

Mehus (2012) sine funn tyder på at snøscooterkjøring for guttene i mange tilfeller dreier seg om å utforske, bli ett med terrenget og oppleve en følelse av flyt. Det vil si at fart og risiko innimellom trolig er momenter i kjøringa, og fokuset på tempo, eksponering og resultater er

nettopp samfunnet generelt i et nøtteskall. Gelter (2007;2010) sier at kravene i samfunnet har vært med på å skape friluftslivet vi ser. Dette er et friluftsliv som Odden (2008) også beskriver som et friluftsliv i stadig endring mot mer fartsfylte aktiviteter, hvor egne kunnskaper og ferdigheter er viktig for ikke å skade seg. Vi ser av tabell 12 at snøscooterungdom er mer deltakende på de fartsfylte aktivitetene, men om dette kan skyldes eierskap til egen snøscooter kan man vel ikke uten videre slå fast. Jeg vil imidlertid diskutere dette ved hjelp av de tankene som Gelter (2007) har om friluftslivet som ulike opplevelser.

Når man driver med friluftsliv søker man opplevelser, sier Gelter (2007). Kanskje er det slik at noen søker etter et passivt friluftsliv hvor underholdning og estetiske opplevelser er viktig, og dette friluftslivet kaller han for det genuine friluftslivet. Andre søker etter opplevelser med innslag av virkelighetsflukt og dagdrømmer, og dette friluftslivet kaller Gelter (2007) for det post moderne friluftslivet. Eiere av egen snøscooter kommer da i begge kategoriene, fordi mange både driver med det genuine friluftslivet og det post moderne friluftslivet. Mange ikke eiere av snøscooter er som snøscootereiere deltakere på det genuine friluftslivet, men ikke så mange deltar på det post moderne friluftslivet. Det mine resultater kan vise, er at snøscootereiere i større grad enn ikke snøscootereiere deltar på friluftsliv hvor følelsen av flyt og eventyr er sentral, og at de to gruppene er mer lik hverandre i deltakergrad på friluftsliv hvor underholdning og estetiske opplevelser er viktig.

Roald Amundsen brukte hunder som trekkdyr i sin ferd mot sydpolen³⁵, og dette var nok mye av årsaken til hans suksess. Både før og etter Amundsen sin polferd har hundekjøring vært knyttet til naturbruk, og dette viser at vi her har med en tradisjonsrik aktivitet å gjøre. Til tross for dette viser tabell 16 at deltakelsen ikke er større enn 10% og 7% for henholdsvis snøscootereiere og ikke snøscootereiere. Giddens (1996;2009) viser til det vestlige samfunnets tempo, og knytter dette opp til de raske endringene i praksiser. Ting får ikke sette seg som varig interesse før nye ting blir gjeldende. Dette er nok rett for mange friluftslivsaktiviteter, men ikke for hundekjøring. De som driver med hundekjøring er trolig mer lidenskapelig interessert i aktiviteten enn de fleste andre som gjør andre typer friluftsliv.

Hundekjøring er en aktivitet som en ofte er vokst inn i fordi foreldre også er lidenskapelig interesserte. Inngangen til hundekjøring er ikke lett, og den bør heller ikke være det, da det

³⁵ <http://artikkel.ut.no/roald-amundsens-sorpolekspedisjon-1.7830358>, hentet 22.mars 2015

handler om å ta seg av levende vesener hvor daglige rutiner må følges opp. Skal man ha (flere) hunder krever dette eksempelvis plass litt utenom tettbebygde strøk, et treningsområde, kunnskaper til dyrehold og ferdigheter.

Selv om det er en fordel å være født inn i hundemiljøet er det selvsagt mulig å starte med hundekjøring uten dette også, men den vanskelige inngangen til aktiviteten er trolig årsaken til den noe lave deltakelsen. Hvordan utviklingen blir for hundekjøring i Finnmark er imidlertid spennende å følge med på. Den store mediedekninga, og statusen til blant annet Finnmarksløpet, driver populariteten for aktiviteten opp.

Arne Næss var i løpet av sitt liv blant annet kjent som filosof, naturverner og klatrer, og klatring var noe han allerede tidlig på 1930 tallet var lidenskapelig opptatt av³⁶. Før Næss sin tid hadde også tindebestigning/fjellklatring vært en kjent friluftslivsaktivitet, og som ved hundekjøring kan man derfor regne med klatring som en tradisjonsrik aktivitet. Resultatene fra min undersøkelse viser at 15% av de som eier egen snøscooter og 11% av de som ikke er eiere av kjøretøyet, har deltatt en eller flere ganger på klatring i løpet av siste sesong. Dette er en friluftslivsaktivitet som ofte er innslag ved videregående skoler, høyskoler og universiteter hvor friluftsliv og idrett er utdanningsretning, og Gelter (2007) vil da kalle dette for utdannings-friluftsliv. Andre aktiviteter som ski, fotturer, padling, hundekjøring, etc. inngår også i slike utdanningsløp, men trolig er klatring i større grad enn annet friluftsliv knyttet til utdanning. En deltakelse på 15% og 11% synes ikke å være mye, men tatt i betraktning av at dette er en lite synlig aktivitet i mediebildet, at inngangen til aktiviteten ikke er enkel og at vi her snakker om ungdom på VG1 og VG2 nivå, så er dette relativt store størrelser.

Klatring er en aktivitet hvor sikkerhet er viktig, og dette er ikke en aktivitet man bare gjør uten forkunnskaper og grunnleggende ferdigheter. Hvorfor så mange unge har vært innom denne aktiviteten er vanskelig å si noe om, men det vises av figur 16 at de som svarer at de driver med dette for det meste gjør denne aktiviteten et par ganger i måneden eller sjeldnere. Kanskje er de bare innom aktiviteten en gang i løpet av sesongen, og da kanskje som et kurs i skolesammenheng.

³⁶ http://www.visitstetind.no/no/historie/33-arne_n%C3%A6ss-1.html, hentet 22.mars 2015

I den videre drøftingen vil jeg se på gruppen av ungdommer som eier egen snøscooter, og prøve å nærme meg en forklaring på hvordan snøscooteren brukes av jenter og gutter.

5.2 Hvilke snøscooteraktiviteter driver snøscootereieende jenter og gutter med?

I dag utgjør ungdomsgruppen som eier egen snøscooter 443 personer, og av de respondentene som svarte på undersøkelsens spørsmål om de eide egen snøscooter eller ikke, så utgjorde dette 36,3%. Utviklingen av snøscooterparken i Finnmark ble vist i tabell 1, og her så vi at økningen hvert år siden 2009 i gjennomsnitt har vært på over 2%. Det foreligger imidlertid ikke tall som kan si noe om tidligere eierskap av snøscooter blant VG1 og VG2 elevene i Finnmark. Selv om det bare blir antakelser, er det nærliggende å tro at det også innenfor ungdomsgruppen har vært en økning av snøscooterparken siden 2009, slik tallene viser for den generelle utviklingen.

Odden (2008) sier at det er synlig en endring i utmark hvor snøscooterspor overtar for skispor, og dette illustrerer kanskje allmenngjøringen av nye aktiviteter. Endringene registreres også i levekårsundersøkelsene, hvor det blant annet kommer frem at interessen for motorisert båttrafikk er stigende, og knyttes til bedre økonomi i befolkningen. Om det er bedre økonomi som skyldes en registrert økning i snøscooterparken i Finnmark kan en jo fundere på, men det er ikke usannsynlig at dette er en av flere forklaringer.

Når så mange ungdommer eier egen snøscooter som det ikke er uproblematisk å få brukt, kan dette bety at aktiviteten støttes av foreldrene. Øia & Vestel (2014) sin ungdomsforskning er inne på at generasjonskløften blir mindre, og nesten er borte, sammenlignet med tidligere tider. Undersøkelse gjort i Oslo viser at ungdom ikke er i opposisjon (ibid), men tvert om ser sine foreldre som de viktigste støttespillerne i livet. Giddens (1997;2009) viser til at omstillingen er vesentlig når vi snakker om moderniteten, samt at det er viktig å kunne sette seg inn i nye problemområder. Ungdommen i Finnmark ser at foreldre og mange voksne bruker snøscooteren, og at dette er en akseptert måte å ferdes i naturen på.

Snøscooterkjøringen er derfor ikke en ny «greie», men er en vesentlig endring som har skjedd over lang tid. Derfor kan man anta at snøscooteraktiviteter i Finnmark knytter generasjonene sammen, fremfor å skape motsetninger.

Uansett hvem som har vært viktigst som pådriver til det å bli snøscooterkjører, så har dette utfra Giddens (1997) skjedd gjennom refleksjoner hvor individet er kommet til sitt standpunkt. Det kan tenkes at tidligere praksiser har blitt satt opp mot ny informasjon, og ungdommen sine vurderinger av dette har resultert i konkrete handlinger.

Tabell 17: Deltakelse på ulike snøscooteraktivitetene, en eller flere ganger i løpet av siste sesong.

	N	Deltakerandel i prosent			
		Ikke signifikans		Signifikans	
		Gutt	Jente	Gutt	Jente
Fraktet varer, ved eller lignende til hytta	425	78%	73%		
Snøscooter i reindriften	424	19%	15%		
Isfiske	424	70%	68%		
Turist-tur med guide	421	9%	4%		
Snøscootertur i løypenettet	417			78%	74%
Snøscootertur, kjørte selv – alene eller sammen med venner	436			96%	97%
Snøscootertur, men kjørte ikke selv	426			54%	72%
Racing, cross, drag eller lignende	417			20%	9%

Sammenligningen av deltakelsen på de ulike aktivitetene for gutter og jenter i tabell 17 er satt opp med utgangspunkt i khikvadrattestene i tabellene 10-12. Prosentandelene i figur 17 viser deltakelse en eller flere ganger i løpet av sesongen, og tabellene 10-12 viser signifikanstester hvor utfallet av forventet og faktiske svar på tre nivåer konkluderer med om kjønnet er bestemmende for deltakelsen eller ikke. Tabell 10-12 kan derfor ikke uten videre sammenlignes med figur 17, men er her brukt for å gjøre et oppsett av de ulike variablene.

De fire øverste snøscooteraktivitetene i tabell 17 er aktiviteter hvor det ikke finnes store nok forskjeller mellom kjønnene i deltakergraden til å konkludere med ulikhet. For disse aktivitetene var det ikke bestemmende for deltakingen å være gutt eller jente.

De fire siste snøscooteraktivitetene i tabellen viser aktiviteter hvor det er forskjell mellom kjønn i forventet og faktisk deltakergrad. Graden av deltaking i disse aktivitetene bestemmes av om en er gutt eller jente.

Snøscooterkjøring oppleves av de unge som trivselskapene, sosialt og noe som skaper samhold. På denne arenaen får spesielt gutter testet sine ferdigheter gjennom teknisk kjøring

hvor en utfordrer elementene ut i fra egne ferdigheter, og kameratskapet kommer til syne ved akseptering og vurderinger av andres kjøring. For jentene er dette hovedsakelig en sosial arena hvor samholdet i leirplassen er viktig (Mehus, 2012).

Funnene til Mehus (2012) og tallene som presenteres i tabell 17, tyder på at snøscooterkjøring for mange ungdommer er en viktig del av det å bo i Finnmark. Så mange som 96% av guttene og 97% av jentene sier de minst en gang har vært på snøscootertur i løpet av siste sesong, alene eller sammen med venner. Det kommer ikke frem i min undersøkelse noe forhold mellom det å dra på tur alene eller det å dra på tur sammen med venner, men Mehus (2012) sine funn viser at snøscooterkjøring både for jenter og gutter er en aktivitet hvor fellesskapet er viktig. Det kan derfor tenkes at snøscooterturene stort sett foregår sammen med andre, og sjelden alene.

Selv om det bare er 1% forskjell i deltakingen mellom gutter og jenter på snøscooterkjøring hvor ungdommene selv er sjåfør foreligger det store variasjoner mellom kjønn i graden av deltaking. Guttene er oftere ute på snøscootertur enn jentene.

Det er ikke enkelt å tolke hva som ligger bak tallene i tabell 17 angående snøscootertur hvor en selv ikke kjører. 54% av guttene og 72% av jentene sier de er på slike turer, og jeg har tidligere vært inne på at dette trolig er turer sammen med familie hvor far, mor eller søsken er sjåfør. Det kan imidlertid like gjerne være turer sammen med kjæresten, og selv om en eier egen snøscooter kan snøscooterturen også foregå som passasjer på andres snøscooter.

Ved min undersøkelse av korrelasjon mellom variabler for snøscooteraktiviteter, fant jeg at ungdom som er på snøscootertur alene eller sammen med venner kjører mer i løypenettet enn ungdom som er på snøscootertur hvor de selv ikke kjører. Dersom jeg holder meg til min antakelse om at snøscooterturer uten selv å være sjåfør er turer sammen med familien, vil dette kunne bety at kjøring utenfor løypenettet oftest skjer når andre familiemedlemmer er tilstede. Dersom det ligger noe i dette, kan man stille spørsmål med innflytelsen eksempelvis foreldre gir overfor snøscooterungdom frem mot det å være lovlydig.

I 2013 og 2014 ble det hvert år innvilget i underkant av 700 dispensasjoner for kjøring utenfor løypenettet i Finnmark. De som søker og får disse dispensasjonene er trolig voksne. En del av forklaringene til fenomenet i forrige avsnitt kan ligge i at ungdom er med på dispensasjonsturer utenfor løypenettet sammen med eksempelvis foreldre. Loven om motorferdsel i utmark er laget av politikere, hvor interessenter og eksperter trolig har kommet med råd. Krange & Øia (2005) sier samfunnet vårt er fullt av kunnskapsrike folk innenfor

ulike områder, og disse personene har bygd opp ekspertsystemer som samfunnet vårt består av. Tilliten blant folk til lover og regler i et samfunn er nødvendig, men dette trenger ikke bety at alle er enige. Snøscooterkjøring utenfor løypenettet er muligens utbredt på grunn av dispensasjonsantallet, og alle er ikke like fornøyd med denne ordningen.

Tabell 17 viser at 22% av guttene og 26% av jentene aldri kjører i løypenettet, er det andre ting enn dispensasjoner som kan forklare kjøring utenfor løypenettet? Det finnes mange hytter i Finnmark, og ikke alle finnes i tilknytning til løyper. En del snøscooterkjøring blant ungdom kan man derfor anta er knyttet til ferdsel frem og tilbake til hytta. Tabell 17 forteller at 78% av guttene og 73% av jentene i løpet av sesongen minst en gang frakter varer, ved eller lignende til hytta, og dersom man ser på figur 20 viser denne at så mange som 31% av guttene og 22% av jentene gjør dette en eller flere ganger i uka. Gidden (1991) snakker om at adferden endres ved en stadig og kontinuerlig søken etter det meningsdannende, og han kaller denne fasen for «high modernity» fordi moderniteten er intensivert. Innenfor dette rommet, og i denne fasen, forandres ting ved at man stadig blir omgitt av flere tekniske hjelpemidler som gjør hverdagen vår enklere og får oss fra et sted til et annet på relativt kort tid, sier Krange & Øia (2005).

Snøscooteren er et slikt teknisk hjelpemiddel eller nytteredskap som blant annet kan knyttes til de mange hyttene i Finnmark. Snøscooteren er i de fleste tilfellene lovlig å bruke utenfor løypenettet dersom man eksempelvis frakter ved fra teig-område til hytta. Her er funksjonaliteten og fremkommeligheten til snøscooteren, og miljøhensynet ved vintertransport fremfor sommertransport, trolig vektlagt av «ekspertene».

Snøscooterkjøring knyttet til reindrifta vil naturlig medføre kjøring utenfor løypenettet, og av tabell 17 ser man at 19% av guttene og 15% av jentene er innom denne type næringskjøring i løpet av sesongen. I tabell 14 ble det vist et forhold mellom variablene snøscooterkjøring i løypenettet og snøscooterkjøring knyttet til reindrifta, og her ble det slått fast at det ikke var signifikans mellom variablene. Økende trafikk knyttet til reindrifta medførte ikke økende trafikk i løypenettet i stor nok grad til at man kunne se sammenheng mellom variablene. En del av de som svarte at de aldri kjører i løypenettet kan derfor knyttes til reindrifutsutøving.

Selv om det finnes flere legitime forklaringer til kjøring utenfor løypenettet, ser man også at det innimellom foregår ulovlig kjøring. Eksempelvis så sier Per Valved, som er leder for reinpolitiet, dette om den totale snøscooterutfarten i Nord-Troms og Finnmark påsken 2015:

«Ellers ble av de vel 450 kontrollerte, 20 anmeldt for kjøring utenfor lovlig løype»³⁷. Selv om dette ikke uten videre kan sies å være representativt for ungdommens snøscooterkjøring i Finnmark, er det i dette tilfellet litt over 4% av personer i alle aldre som kjører ulovlig utenfor oppmerkede løyper. Selv om det ble avdekket ulovligheter sier Valved videre at det generelt har vært rolig i fjellet, at folk er blitt flinkere til å bruke hjelm, og at ingen er tatt for kjøring i ruspåvirket tilstand.

Det er kanskje mest naturlig å tenke seg at snøscooterkjørende ungdom, også ungdom som kjører i næringssammenheng, har et antroposentrisk natursyn fordi egne behov settes høyest. Reindriftsutøvere har naturen som levevei, og er avhengig av en bærekraftig naturbruk for at eksistensgrunnlaget skal opprettholdes. Likevel kan vi si at denne næringen bruker naturen for egen vinning, og ikke ser seg selv som lik aktør med alt liv i naturen. Mehus (2012) mener at ungdommene får en følelsen av frihet ved siden av den sosiale tilhørighet når de kjører snøscooter. For guttene har jeg tidligere vært inne på at risikokjøring er en naturlig greie ved snøscooteraktiviteten. Når guttene sier de her ønsker en følelse av å være ett med elementene, mener de nok beherskelsen av snøscooteren i kupert terreng, og ikke som en naturlig del av naturen.

Naturen har også en egenverdi og nytteverdi for ungdommen. Egenverdien knyttes opp til en grunnleggende glede ved det å kjøre i naturen, og nytteverdi knyttes til ferdsel i naturen dersom dette gir en gevinst. Verdien den enkelte snøscooterungdom ser i naturen avhenger derfor av den biosentriske eller antroposentriske plattformen som innehas.

Mehus (2012) kommenterer at ungdommen opplever økt livsglede og helse ved snøscooterkjøringen, og dette kan tyde på at ungdommen finner stor motivasjon i denne aktiviteten. Vurderingene ungdommene gjør er derfor ikke pliktrelatert til det å bruke tradisjonelle aktiviteter i fjellet, eller bare være med venner på kjøretur. De gjør en vurdering av sin aktivitet, og samtidig reflekterer de over gevinstene av dette. Det Giddens (1996;2009) er inne på om globale krefter og individets egne refleksjoner kan derfor tolkes som gjeldende her.

Fellesskapet er absolutt tilstede i snøscootermiljøet ifølge Mehus (2012), og her får en aksept for kjøring og aktiviteter knyttet til kjøreturene. Isfiske er en populær og akseptert aktivitet på snøscooterturer. Kanskje er denne aktiviteten noe av det viktigste for inkludering, ved siden av selve kjøringen og småpratene i leiren. Av tabell 17 ser man at 70 % av guttene og 68% av

³⁷ <http://www.altaposten.no/lokalt/nyheter/article10828619.ece>, hentet 07.april 2015

jentene har drevet med isfiske minst en gang i løpet av sesongen, og figur 25 viser at så mange som 22% av guttene og 23% av jentene har drevet med isfiske en eller flere ganger i løpet av uka siste sesong. Snøscooterturer og isfiske ser ut til å være en svært vanlig kombinasjon, og ungdommen er trolig vokst opp med dette, der nærmeste familie har vært sosialiseringsskanal. Isfiske krever ikke mye utstyr, og det er derfor lett å komme inn på denne arenaen selv om en ikke har fått aktiviteten «inn med morsmelka».

Tabell 17 viser at 20% av guttene og 9% av jentene sier de har drevet med racing, cross, drag eller lignende. Det er spesielt guttene som er aktive her, og det ser vi av figur 27, som viser at 7% av guttene sier de gjør aktiviteten en eller flere ganger i uka. I Finnmark er dette konkurranse-tilbudet ulikt mellom kommunene, og man kan derfor regne med stor forskjell i deltakergrad blant ungdom mellom de ulike kommunene. Det at vi her snakker om en konkurranseform, gjør denne aktiviteten annerledes enn de andre snøscooteraktivitetene. Vi har her å gjøre med en aktivitet som er standardisert, men som likevel interesserer mange gutter. Mehus (2012) antyder at fart og en viss grad av risikokjøring hvor terrenget «overvinnes» preger guttenes snøscooteradferd, og naturlig nok vil denne aktiviteten gi tilfredsstillende på området.

Turist-tur med guide er snøscooterturer hvor en ikke er ute etter å eksperimentere med terrenget, og risikokjøring er kanskje helt fraværende. Likevel viser tabell 17 at 9% av guttene og 4% av jentene sier de gjør aktiviteten minst en gang i løpet av sesongen. Figur 26 viser til og med at 4% av guttene sier de gjør dette en eller flere ganger i uka. Man kan utfra dette se at det ikke bare er fartsfylte aktiviteter med eget løypevalg som fenger guttene. Mehus (2012) slår fast at jentene ved sin kjøring ikke ønsker risikokjøring, men ønsker å få med seg det sosiale knyttet til turene. Det kunne derfor være tenkelig at jentene ville vært mer deltakende på guidede-turer enn det som figur 26 viser. Mehus (2012) konkluderer imidlertid med at jentene vil gjøre ikke standardiserte snøscooteraktiviteter på egenhånd, og her kan noe av årsaken til jentenes lave deltakelse på guidede-turer ligge.

De globale kreftene påvirker oss forskjellig avhengig av hvor vi bor i verden, sier Giddens (1996;2009). Disse globale kreftenes har forårsaket et trusselbilde som på mange måter er skremmende, men om ungdommen tar inn over seg dette, eller om dette innvirker på deres aktiviteter i naturen er heller usikkert. Det at vi lever i et land hvor eksempelvis ekstremisme, terror og hungersnød nesten er fraværende sammenlignet med andre deler av verden, gjør at dette ikke påvirker oss – det er så langt fra oss. I vårt samfunn har moderniteten derimot gjort livene våre tryggere på mange områder, sier Giddens (1997). Nasjonalstaten tar vare på oss

ved at den har innordnet seg etter et globalt system, og samtidig gjennom demokratiske prosesser i eget land laget ordninger som tar vare på den enkelte innbygger. I Finnmark har det også vært tilrettelagt for både friluftsliv og snøscooterkjøring, og dette som en naturlig innordning ved siden av reindrifta som den største aktøren i utmarka.

I Finnmark, som i andre deler av landet vårt, står ungdommen derfor friere enn noen sinne til på egenhånd å stake ut egen kurs videre i livet. Tradisjoner og kulturer låser ikke ungdommens valg som tidligere, uttrykker Giddens (1996), men lærdom og informasjon fra tidligere praksiser knyttes opp til ny informasjon og ungdommen gjør valg utfra dette. Krange (2004) nevner at samfunnet er individualisert, og det er her ungdommene vokser opp.

Globaliseringen som Giddens (1996;2009) kommenterer, og individualisering som Krange (2004) sier noe om, vises gjennom ungdommenes valg av friluftslivsaktiviteter, og gjennom en stadig økning av snøscooteraktiviteten i Finnmark. Media og sosiale kanaler gjør verden liten når det gjelder innføringen av nye aktiviteter, og markedskrefter ser muligheter ved å tilby tjenester og utstyr til de som kan betale for dette.

Odden (2008) viser til en dreining av aktivitetsmønsteret mot stadig nye og fartsfylte friluftslivsaktiviteter, og Gelter (2010) mener ulike opplevelser er motiver for friluftslivsaktivitetene som velges. Ønske om opplevelse kan man kanskje knytte til en motesak hvor media er drivkrafta. Giddens (1996;2009) sier at samfunnet preges ved at praksiser stadig endres fordi det hele tiden skal prøves noe nytt. Han sier også at sosialiseringa individet får til de nye aktivitetene ikke er langvarig nok, ikke knyttet til tradisjoner og kulturer, og vil derfor ikke feste seg som langvarige verdi-aktiviteter. Snøscooterkjøring er ikke en ny aktivitet i Finnmark, og i mange miljøer regnes denne kjøringen som en tradisjonsrik aktivitet.

Er mine funn av verdi for samfunnet? Dette avhenger blant annet av hva jeg har undersøkt, og hvor nøytral jeg har klart å være. Det å være nøytral virker i utgangspunktet enkelt, men fordommer kan ha styrt min utforming av problemstillingen og gjort resultatene kanskje mer interessante for meg enn for samfunnet rundt meg (Jacobsen, 2013). Jeg velger likevel å tro at det jeg har kommet frem til er av interesse også for andre. Kanskje kan mine resultater vise fenomener som setter refleksiviteten i sving i flere miljøer hvor ungdom, friluftsliv og snøscooterkjøring debatteres.

5.3 Konklusjon

Min kartlegging av friluftsliv og snøscooterkjøring blant ungdom i Finnmark er gjort i en periode hvor ny lov om motorferdsel i utmark med snøscooter er debattert. Loven ble i mai 2015 fastsatt av stortinget med knapt flertall. Engasjementet som viste seg for og imot denne loven er fortløpende gjort synlig i media, og dette vil trolig også prege nyhetsbildet en tid fremover.

I Finnmark har ungdommen en nesten ubegrenset mulighet for ferdsel i naturen. De fleste har naturen «rett utenfor døra», og selv om mange unge i dag fristes mer av inne-aktiviteter enn av aktiviteter i naturen, viser mine funn at en stor andel av ungdommen deltar på friluftslivs- og/eller snøscooteraktiviteter. Ungdommens aktivitetsmønster i utmarka er trolig et resultat av et iboende behov for naturkontakt, sosialisering fra ulike miljøer og snøscooterpolitikken.

En langvarig årlig økning i snøscooterparken, et løypenett som gir mange muligheter for ferdsel og det faktum at 36% av ungdommene i Finnmark eier egen snøscooter, er noe man må ta inn over seg når det legges planer for snøscooterkjøring og friluftsliv fremover.

Det synes som mange unge i Finnmark er sosialisert til ferdsel i fjellet og marka ved bruk av snøscooteren. Samtidig viser datamaterialet for denne undersøkelsen at det er de med eierskap til snøscooter som bruker fjellet, skogen og marka mest til ulike friluftslivsaktiviteter - sammenlignet med ungdom som ikke er eiere av snøscooter.

Finnmark har i mange tiår tillatt bruk av snøscooter både til nyttekjøring og fornøyleseskjøring, med det resultat at den oppvoksende ungdommen er 2.generasjons snøscooterkjørere, og i noen tilfeller også 3.generasjons kjørere. Til tross for dette, viser mine funn at det fortsatt er stor interesse blant ungdommen for de tradisjonelle turaktivitetene. Fottur og skitur i skog og mark har stor deltakelse, og den fallende deltakertendensen på landsbasis for disse aktivitetene på begynnelsen av 2000 tallet har ikke slått til i Finnmark.

Når man snakker om tradisjonelle friluftslivsaktiviteter kommer man ikke utenom høstingsaktiviteter som har skaffet tilskudd til familienes matlager gjennom tidene. I dag er ikke fiske like nødvendig som tidligere, men man ser at ungdom i Finnmarks i større grad enn annen ungdom i landet interesserer seg for dette. Spesielt viser fiske med stang i elv og vann, samt isfiske, stor deltakelse. Selv om mange driver med sjøfiske er ikke dette like populært som innlandsfiske blant ungdommene.

Jakt med våpen viser store forskjeller i graden av deltakelse mellom snøscootereiere og ikke snøscootereiere, og dette er noe vi også ser for alle fiskeaktivitetene. Bare 9% av ikke snøscootereiere hadde vært på jakt, men dette er likevel på høyde med deltakelsen som vises i tidligere nasjonale undersøkelser. For eiere av snøscooter var jaktdeltakelsen 27%, og dette er mye spesielt fordi 7% sier de har deltatt en eller flere ganger i uka på aktiviteten. Totalt sett for alle ungdommene i Finnmark, ser vi at mange, sammenlignet med landet generelt, driver jakt med våpen. Nærheten til store og frie jaktområdene i Finnmark er trolig noe av forklaringen til forskjellene her.

Bærplukking dør ut med den voksne generasjonen, hører man ofte når temaet bærplukking diskuteres. Mine funn avkrefter imidlertid dette, fordi 43% av ungdommene svarte at de hadde plukket bær siste sesong. Dette er nok overraskende for mange, men tallene taler for seg selv. Resultatet her sier midlertid ikke noe om mengden bær som plukkes, og i likhet med jakt og fiske kan man anta at bærplukking i dag er å regne som et interessant friluftsliv fremfor nødvendig matauk til husholdninga.

De nye og fartsfylte friluftslivsaktivitetene viser med noen unntak liten deltakelse, men de er likevel voksende sammenlignet med de tradisjonelle aktivitetene. Snowboard, slalomski eller twintip viser stor deltakelse, men sykkelturner i terreng og fjell er den av de nye aktivitetene man ser størst deltakervekst innenfor i forhold til nasjonale undersøkelser.

Hundekjøring, kano og kajakkpadling og klatring er nye aktiviteter å regne med som allmenne aktiviteter, men aktivitetene har en lang historisk fartstid. Til tross for dette svarer svært få at de deltar på aktivitetene.

Kiting på vann eller snø hadde lavere deltakelse enn eksempelvis hundekjøring, men dette er en ikke tradisjonsrik og ny aktivitet i Finnmark, hvor sikkerhet i utførelsen må ivaretas. Kiting er ikke noe uerfarne driver alene med, riktig utstyr er kostbart og det kan være vanskelig å finne gode aktivitetsarealer med de rette vindforholdene.

Det å være jente eller gutt er bestemmende for hvor mye man deltar på noen av snøscooteraktivitetene. Jentene er oftere enn guttene på turer der en selv ikke er sjåfør på snøscooteren. Guttene er oftere enn jentene sjåfør på snøscooterturer alene eller sammen med venner, på snøscooterturer der kjøringen foregår i løypenettet og der snøscooteren brukes til konkurransekjøring.

Selv om flere snøscooterturer spesielt blant jentene gjennomføres uten selv å være sjåfør, ser man også at nesten 100% av all ungdom minst en gang i løpet av sesongen selv er sjåfør på turer alene eller sammen med venner. Det sosiale aspektet på turene er viktig for ungdommen, men også følelsen av mestring ved det å beherske kjøringen er viktig spesielt for guttene.

Sjåførrollen i kombinasjon med kjøring i løypenettet, frakting av ting til hytta og isfiske er aktiviteter som påvirker hverandre i positiv retning. Når kjøring i løypenettet øker, stiger eksempelvis også deltakelsen i isfiske knyttet til snøscooterturer. Det viser seg at den enkelte snøscooterkjører bruker kjøretøyet til mange ulike ting, og gjennomfører ulike aktiviteter sammen med forskjellige aktører. Kjøretøyet er på mange måter en maskin som styrker inkluderingen i vennegjengen og knytter sammen generasjoner.

I denne oppgaven er ulike fenomener belyst, og spesielt vil jeg trekke frem snøscootereieres store interesse for friluftsliv. Interessene hos snøscooterkjørere knyttes ikke bare til kjøringen, men også til det å kunne drive med jakt, fiske, bærplukking, snowboard, kiting, etc. også i fremtiden. Det meste av ungdommen som er eiere av egen snøscooter kan man derfor si har de samme friluftslivsinteressene som friluftslivsungdom uten eierskap til snøscooter. Det blir derfor interessant å se på hvordan områder i naturen tenkes brukt fremover. Mye tyder på at gevinsten av en allmenn godkjent naturforvaltning ligger i å trekke både snøscooterbrukere og ikke snøscooterbrukere med når dette skal bestemmes.

Fremover vil trolig et økende antall spenningssøkende ungdom søke til fjellet, skogen og marka for utfoldelse. Dette skjer på grunn av samfunnsendringene generelt, sosialiseringen fra familie, venner, foreldre og ikke minst på grunn av media og de sosiale kanalenes sterke triggering overfor ungdom til hele tiden å prøve noe nytt. Det vil trolig komme til et mangfold av nye aktiviteter på grunn av teknologiske nyvinninger av brukervennlig utstyr. Manglende ferdigheter og kunnskaper for nye aktiviteter minimaliseres, fordi mulighetene for innlæring og innføring i bruk av nytt utstyr bare er et tastetrykk unna. I tillegg til dette ser man et økende behov blant organisasjoner og tradisjonelle friluftslivsutøvere for å markere sine interesser i naturen.

Turistnæringa er også i stigende grad interessert i naturområder som arena til inntektsbringende formål. En undersøkelse gjort av bilturister i Norge vinteren 2002 viste at 60% av turistene ved en senere ferie i Norge kunne tenke seg å kjøre snøscooter på fjellet. De fleste av turistene oppfattet ikke at snøscootertrafikk skapte støyproblemer, fordi denne trafikken var regulert til spesielle traseer og områder (J. Jacobsen, 2003).

Dersom tilstrømning til naturen av turister og lokale friluftslivs- og/eller snøscooterkjørere blir større, vil dette blant annet berøre reindriftnæringa i Finnmark. Alt dette kan skape konflikter mellom ulike brukergrupper, og i verste fall ødelegge naturmiljøer som er viktige for innbyggernes velvære og som næringsarena.

Som ved alle frem-skrivinger av tall foreligger det en usikkerhet, og dette gjør at vi må ta høyde for ulike scenarier til hvordan friluftslivet og snøscooterkjøringen utvikler seg. Langsiktige samfunnsmessige planer for hvordan forvaltningen av naturen bør være er trolig helt nødvendig for å unngå brukerkonflikter og naturødeleggelser.

Denne oppgaven har vist hva ungdom i Finnmark driver med av friluftslivs- og/eller snøscooteraktiviteter, og i hvor stor grad de driver med de ulike aktivitetene. Det er også gjort en kartlegging av hvordan tallene for Finnmark stemmer med tall fra tidligere undersøkelser, og dette er debattert i et samfunnsperspektiv.

6 Litteraturliste

- Aas, Ø., Øien, H., Waaler, R., & Skår, M. (2010), Allmennhetens bruk av utmark i Finnmark. Sammenstilling basert på skrevne kilder. . Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning/Nina rapport 642.
- Breivik, G., & Rafoss, K. (2012). Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet - en oppdatering og revisjon. Norges idrettshøgskole.
- Crotty, M. (1998). The foundations of social research. Meaning and perspective in the research process. Australia: SAGE Publications Ltd.
- Dalen, H. (2005). Evalueringsrapport for Hattfjelldalen. Forsøk med ny forvaltningsordning for motorferdsel i utmark. Grunnlaget for rapporten er kommunens planprosess, årlige rapporter fra oppsyn, politi og NINA. Hattfjelldal kommune.
- Faarlund, N. (1992). Støy og stillhet i friluftsliv. SFT-rapport nr.92:39.
- Gelter, H. (2007). Friluftsliv as Slow Experiences in a post-modern Experience Society. Natural Heritage Books, Toronto, 37-46.
- Gelter, H. (2010). Friluftsliv as Slow and Peak Experiences in the Transmodern Society. Norwegian Journal of Friluftsliv, 1-22.
- Giddens, A. (1991). Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge CB2 1UR,UK: Blackwell publishing Ltd.
- Giddens, A. (1996). Modernitet og selvidentitet. København: Hans Reitzels forlag.
- Giddens, A. (1997) Modernitetens konsekvenser. Oslo: Pax forlag A/S.
- Giddens, A. (2009). Sociology. Cambridge: Polity Press.
- Hessen, D. (2008). Natur. Hva skal vi med den: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Jacobsen, D. I. (2013). Hvordan gjennomføre undersøkelser? Kristiansand: Høyskoleforlaget AS - Norwegian Academic Press.
- Jacobsen, J. (2003). Utenlandske turistenes opplevelser av stillhet og støy i norske vinterlandskaper. TØI rapport(687).
- Johannessen, A. (2009). Introduksjon til SPSS. Oslo: Abstrakt forlag as.
- Johansen, B. (2002). Snøscooterferdsel på Svalbard: omfang og effekter. Rapport, Norsk polarinstitutt(3).
- Krange, O. (2004). Grenser for individualisering. Ungdom mellom ny og gammel modernitet. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA rapport, 2004(4).
- Krange, O., & Strandbu, Å. (2004), Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002 (16: NOVA.

- Krange, O., & Øia, T. (2005). Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening. Oslo: Cappelens Forlag AS.
- Loland, S. (2013). Idrett og samfunn. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Mead, G. H. (2005). Sindet, selvet og samfundet. Er oversatt fra amerikansk etter "mind, Self and Society" af Søren Willert. København: Akademisk Forlag.
- Mehus, G. (2012). Ungdom, risiko og snøscooterkjøring. En studie av ungdoms forhold til snøscooterkjøring, ulykker og uhell med foreslåtte forebyggingsstrategier. Avhandling levert for graden. Philosophiae Doctor. Det helsevitenskapelige fakultet. Institutt for helse og omsorgsfag.
- Miljøverndepartementet. (2001). Stortingsmelding nr. 39 (2000-2001) Friluftsliv. Ein veg til høgare livskvalitet. Oslo.
- Moe, S. (1994). Sosiologi i hundre år, en veiledning i sosiologisk teori: Universitetsforlaget AS.
- Nyeng, F. (2012). Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori: Fagbokforlaget.
- Odden, A. (2008). Hva skjer med norsk friluftsliv? Doktoravhandling ved NTNU
- Odden, A. (2008). Hva skjer med norsk idrett. Trondheim: Norges tekniske- naturvitenskapelige universitet.
- Rafoss, K., & Seippel, Ø. (2014). Friluftslivsaktiviteter i den norske befolkningen-en studie av utviklingstrekk og sosiale forskjeller i perioden 1990-2013.
- Tordsson, B. (2010). Friluftsliv, kultur og samfunn. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Vincent, W., & Weir, J. (2012). Statistics in Kinesiology. United States, Canada, Europe, Australia, New Zealand: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
- Widerberg, K. (2011). Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt. Oslo: Universitetsforlaget.
- Zoglowek, H. (2013). Friluftsliv as a naturelated conceptualization of lifestyle, in Psychological and Pedagogical Aspects of Motivation, by Zoglowek, H & Aleksandrovich. Berlin: Lit Verlag, 43-62.
- Øia, T., & Vestel, V. (2014). Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring. Tidsskrift for ungdomsforskning, 14(1), 99-133.

Vedlegg: Spørreskjema

Finnmark - Bakgrunnsspørsmål

Hva er ditt morsmål? (Morsmål er vanligvis definert som språket en lærer først i livet, behersker best, bruker mest og identifiserer seg med). Sett ett kryss.

☐ Norsk
☐ Samisk
☐ Norsk og samisk
☐ Annet nordisk språk (svensk, dansk, finsk, islandsk eller færøysk)
☐ Annet europeisk språk
☐ Ikke-europeisk språk

I den nasjonale folkehelsemeldingen fra 2013 «God helse – felles ansvar», er det en uttalt satsing om å utvide kunnskapen om helsen i den samiske befolkningen. Følgende spørsmål om morsmålsbakgrunnen til dine foreldre og besteforeldre er derfor med i denne undersøkelsen.

Har du foreldre eller besteforeldre som har samisk som morsmål?	Ja	Nei
Mor	☐	☐
Far	☐	☐
Besteforeldre (en eller flere)	☐	☐

Finnmark - Bakgrunnsspørsmål

Dersom du er tilflyttet fra et annet land. I hvilken verdensdel ligger landet?

- Europa
- Amerika
- Afrika
- Asia
- Oseania

Hvor lenge har du bodd i Norge?

- 0 til 2 år
- 3 til 5 år
- 6 til 10 år
- 11 til 15 år
- Mer enn 15 år

Finnmark - Bakgrunnsspørsmål

Bosituasjon inneværende skoleår i videregående? Sett ett kryss.

- Går på skole på hjemplassen og bor hjemme
- Går på skole på hjemplassen, men bor i privat hybel/leilighet eller internat/hybelhus
- Dagpendler med buss eller bil til en skole utenfor hjemplassen, men bor hjemme
- Har flyttet til en annen by/sted for å gå på skole - bor i privat hybel/leilighet eller internat/hybelhus

Hvilken utdanningsretning går du på inneværende skoleår?

- Studieforberedende utdanningsprogram
- Yrkesfaglig utdanningsprogram

Finnmark - Fysisk aktivitet

Kunne du tenke deg å være mer fysisk aktiv slik at du blir andpusten eller svett? Ett svar.

- Nei
- Samme som i dag
- 1-2 ganger oftere i måneden
- 1-2 ganger oftere i uken
- 3-4 ganger oftere i uken
- 5 ganger eller oftere i uken

I hvilke av sammenhengene nedenfor har du drevet fysisk aktivitet og idrett det siste året? Gjerne flere svar.

- I idrettslag
- I private helsestudio
- Sammen med venner/naboer/arbeidskamerater
- På egenhånd

Dersom du har krysset av for flere sammenhenger, hvilken har du drevet mest med det siste året? Ett svar.

- I idrettslag
- I private helsestudio
- Sammen med venner/naboer/arbeidskamerater
- På egenhånd

Finnmark - Friluftsliv

Hvilke og hvor mange ganger drev du med følgende aktiviteter siste hele sesong?	Aldri	Sjeldnere enn en gang per måned	En eller et par ganger i måneden	Omtrent en gang i uka	Flere ganger i uka
Jakt- med våpen (har tatt jegerprøven)	☐	☐	☐	☐	☐
Fiske med stang i elv og vann	☐	☐	☐	☐	☐
Sjøfiske med stang, juksa eller garn	☐	☐	☐	☐	☐
Isfiske	☐	☐	☐	☐	☐
Eggsanking og-/eller soppsanking	☐	☐	☐	☐	☐
Fugletitting	☐	☐	☐	☐	☐
Bærplukking	☐	☐	☐	☐	☐

Hvilke og hvor mange ganger drev du med følgende aktiviteter siste hele sesong?	Aldri	Sjeldnere enn en gang per måned	En eller et par ganger i måneden	Omtrent en gang i uka	Flere ganger i uka
Stått på snowboard, slamomski, twin-tip, eller lignende	☐	☐	☐	☐	☐
Sykkeltur i terreng eller fjell	☐	☐	☐	☐	☐
Fottur i fjell, skog og mark	☐	☐	☐	☐	☐
Skitur i fjell, skog og mark	☐	☐	☐	☐	☐
Hundekjøring	☐	☐	☐	☐	☐
Padlet kano eller kajakk	☐	☐	☐	☐	☐
Klatring	☐	☐	☐	☐	☐
Kiting på vann eller snø	☐	☐	☐	☐	☐

Finnmark - Bruk av snøscooter

Har du tilgang til snøscooter?	Ja	Nei
Eier egen scooter som jeg bruker	☐	☐
Familien (mor, far, søster eller bror) har scooter som jeg bruker å låne	☐	☐
Venner har scooter som jeg bruker å låne	☐	☐

Hvilke og hvor mange ganger drev du med følgende aktiviteter siste hele sesong?	Aldri	Sjeldnere enn en gang per måned	En eller et par ganger i måneden	Omtrent en gang i uka	Flere ganger i uka
Kjørte scooter selv - enten alene eller sammen med venner	☐	☐	☐	☐	☐
Var på scootertur, men kjørte ikke selv	☐	☐	☐	☐	☐
Brukte scooter til å frakte varer, ved eller lignende til hytte	☐	☐	☐	☐	☐
Brukte løypenettet til å kjøre scooterturer	☐	☐	☐	☐	☐
Kjørte scooter i forbindelse med reindrift	☐	☐	☐	☐	☐
Drev med isfiske i forbindelse med scootertur	☐	☐	☐	☐	☐
Deltok på racing, cross, drag eller lignende arrangement	☐	☐	☐	☐	☐
Deltok som turist på scooterturer med guide	☐	☐	☐	☐	☐

Finnmark - Skolevei

Hvor mange kilometer bor du fra skolen? Sett et kryss.
☐ 0-1 km
☐ 2-5 km
☐ 6-10 km
☐ 11 km eller mer

I løpet av følgende årstider, hvordan kommer du deg oftest til og fra skolen? Sett ett kryss for hver årstid.	Går	Sykler	Bil	Buss	Moped eller lignende kjøretøy
Høst (ca. fra august til oktober)	☐	☐	☐	☐	☐
Vinter (ca. fra november til april)	☐	☐	☐	☐	☐
Vår (ca. fra mai til juni)	☐	☐	☐	☐	☐

Finnmark - Kosthold og Kantine

	Ja	Nei
Har du noen form for matvareallergi eller matevareintoleranse?	☐	☐

Finnmark - Kosthold og Kantine

	Svært godt	Godt	Passe	Dårlig	Svært dårlig
I hvilken grad opplever du at utvalget i kantina er tilrettelagt med tanke på din allergi/er eller intoleranse/er?	☐	☐	☐	☐	☐

Finnmark - Skolehelsetjenesten

Ta stilling til i hvilken grad du er fornøyd eller kunne ønsket mer råd og veiledning på følgende områder fra skolehelsetjenesten ved skolen.	Fornøyd	Kunne ønsket mer råd og veiledning på dette området	Ingen mening
Samliv og seksualitet	☐	☐	☐
Spørsmål om seksuell legning	☐	☐	☐
Graviditet	☐	☐	☐
Seksuelle overgrep	☐	☐	☐
Problemer i forhold til mat, kropp og vekt	☐	☐	☐
Tannhelse	☐	☐	☐
Fysiske helseplager - for eksempel hodepine eller magesmerter	☐	☐	☐

Ta stilling til i hvilken grad du er fornøyd eller kunne ønsket mer råd og veiledning på følgende områder fra skolehelsetjenesten ved skolen.	Fornøyd	Kunne ønsket mer råd og veiledning på dette området	Ingen mening
Rusproblematikk	☐	☐	☐
Konflikter - med familie eller venner	☐	☐	☐
Vold	☐	☐	☐
Mobbing	☐	☐	☐
Psykiske helseplager - for eksempel angst og depresjon	☐	☐	☐
Selvskading	☐	☐	☐
Spørsmål om selvmord	☐	☐	☐

Du har nå svart på alle spørsmålene i undersøkelsen.

Vennligst klikk på "Fullfør".